

ISSN 0857-0086

๕ ว ำ ร ส ำ ร
ห้องสมุด

T.L.A. Bulletin

๑

ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๓๓

ปีสากล

แห่งการรู้หนังสือ

วารสาร ห้องสมุด

T.L.A. Bulletin

ISSN 0857-0086

ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๓๓

ส ว ร บ ญ

บทบรรณาธิการ

เปล่งศรี อิงคินันท์

ก้าวแรกแห่งการศึกษาเพื่อปวงชน

ดร.กล้า สมตระกูล

๑

ก้าวไปในทศวรรษหน้ากับโครงการพัฒนาการสอนภาษาไทยแบบมุ่งประสิทธิภาพ

ดร.เสาวลักษณ์ รัตนวิเศษ

๙

มหาวิทยาลัยกับการพัฒนาปัญญาของสังคม

ดร.ไพฑูรย์ สีนลารัตน์

๑๕

เพียงประจักษ์ความรู้ที่เบิกออก

วิภาพ คัญทัพ

๒๑

สารสนเทศกับสังคมไทย

อนุช อาภาภิรม

๒๖

ศูนย์ประสานงานและปฏิบัติการของระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา จันทนีย์ พานิชผล

๓๐

"ห้องสมุดประชาชน" กับการสนับสนุนปัสกาลแห่งการเรียนรู้หนังสือ ๒๕๓๓

๓๗

เรณู เปี้ยชื่อ

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน แหล่งเพิ่มพูนภูมิปัญญาชาวชนบท

๔๑

เรวัฒน์ สุธรรม

ห้องสมุดโรงเรียน : อนาคตและการคาดหวัง

ดร.ทัศนာ ทาบุญผล

๔๒

การดำเนินงานสารนิเทศด้านสตรีในประเทศไทย

รุ่งทิพย์ ท่อวโนทยาน

๖๑

สมาคมการอ่านนานาชาติ

ดร.ศิริพร ลิ้มตระกูล

๖๘

ครอบครัวและสถาบันการศึกษา จะช่วยให้เด็กรักการอ่านหนังสือได้อย่างไร

๗๒

มัทกานต์ โอฬารรัตน์มณี

บรรณานุกรมเลือกสรร เรื่อง การรู้หนังสือ

๗๓

เพลินจันทร์ เอกวานิช

T.L.A. Bulletin

ISSN 0857-0086

"TLA. BULLETIN" Volume 34 number 3 July - September 1990

C O N T E N T S

Editorial

Pringsri Ingkaninun

Education for All

1

Kla Somtrakool

Stepping into the Next Decade with Thai Language

9

Experience Approach Program

Saowalak Rattanaovich

University and Intellectual Development

15

Paitoon Sinlarat

The Gateway to Knowledge

21

Wiphap Khanthap

Information and Thai Society

26

Anuj Aphaphirom

Information Center for Education

30

Chantanee Panichphon

Public Library and the International Literacy Year 1990

37

Renoo Piaseu

Public Reading Sites : A Wellspring of Village Literacy

47

Rayvat Suttram

School Library in the Future

52

Tassana Hanpol

Women Information Management in Thailand

61

Rungtip Hovanotayan

International Reading Association

68

Siriporn Limtrakarn

The Role of Family and School on Children's Reading Habit

72

Matakarn Olanratmane

Selected Bibliography on Literacy

73

Ploenchan Akevanich

วารสารวิชาการรายสามเดือน ของ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

วัตถุประสงค์

๑. ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ ความคิดในสาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์ สารนิเทศศาสตร์และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
๒. เผยแพร่ผลการทดลอง การค้นคว้า และการวิจัยของสถาบันที่เกี่ยวข้อง
๓. เป็นสื่อกลางในการ อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ของสมาชิกและผู้สนใจ

กำหนดออก

ปีละ ๔ ฉบับ (มกราคม-มีนาคม, เมษายน-มิถุนายน, กรกฎาคม-กันยายน, ตุลาคม-ธันวาคม)

อัตราค่าสมาชิก

จำหน่ายปลีกฉบับละ ๒๐ บาท สมาชิกประจำปีละ ๑๐ บาท ให้เปล่าสำหรับสมาชิกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ฯ ติดต่อบอกรับ และสมัครเป็นสมาชิก ได้ที่ นางวรรธน์ ศรีน้ำเงิน สำนักงานสมาคมสมาชิกและผู้สนใจต้องการเผยแพร่ความรู้ หรือแสดงความคิดเห็นโปรดส่งเรื่องที่นายชัช ลิขะวณิช ห้องสมุดฯ ศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อ. คลองหลวง ปทุมธานี ๑๒๑๒๑ โทร. ๔๒๔๒๐๔๑

วารสารห้องสมุดยินดีต้อนรับความจากผู้อ่านทุกท่าน

การส่งบทความมาตีพิมพ์ โปรดแจ้งประวัติการศึกษาตำแหน่งหน้าที่การงานของผู้เขียนพร้อมทั้ง **ชื่อตัว นามสกุล ชื่อบทความเป็นภาษาอังกฤษ** และสถานที่ทำงานหรือที่อยู่ติดต่อได้ ความยาวของบทความประมาณ ๑๐-๑๕ หน้า มีการอ้างอิงตามหลักวิชาการ บทความที่มีภาพประกอบขอให้ส่งภาพที่ชัดเจนมาด้วย และโปรดเก็บสำเนาต้นฉบับเอาไว้ด้วย คณะผู้จัดทำจะไม่ส่งคืนต้นฉบับให้ผู้เขียน

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่านซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับความคิดเห็นของสมาคมฯ และคณะผู้จัดทำ

การนำบทความไปตีพิมพ์ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจาก

บรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

คณะกรรมการบริหารสมาคม ฯ

บรรณาธิการบริหาร

ชัช ลิขะวณิช

บรรณาธิการที่ปรึกษา

เรืองศรี จุลละจินดา

บรรณาธิการประจำฉบับ

เปล่งศรี อิงคนินันท์

เพลินจันทร์ เอกวานิช

ออกแบบปก

พีระศักดิ์ โชติช่วง

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

นางวรรธน์ ศรีน้ำเงิน

สำนักงาน

๒๑๓-๒๑๔ เชียงสะพานลอยสุทธิ-

สาร ถนนวิภาวดีรังสิต พญาไท

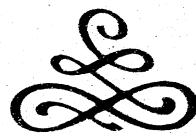
กทม. ๑๐๔๐๐

พิมพ์ที่ หจก. รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์

๙๓-๙๓/๑ ถ.นครสวรรค์

กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๔๑๔๒๔๓,

๒๔๑๔๒๔๑, ๒๔๑๔๒๔๒

Executive Board of the Thai Library Association 1989 - 1990

Mrs. Kullasap Gesmankit	<i>President</i>
M.L. Joy Nandhivajrin	<i>Vice President I</i>
Mrs. Pranom Panya-ngam	<i>Vice President II</i>
Mrs. Nonglak Suvarnakich	<i>Treasurer I</i>
Mrs. Sirima Srisomwong	<i>Treasurer II</i>
Miss Supatra Chatngain	<i>Librarian</i>
Miss Praditta Siripan	<i>Chairman of Hospitality</i>
Mrs. Vibhawarn Manunapichu	<i>Chairman of Membership</i>
Mrs. Maria Laosunthara	<i>Chairman of Foreign Relations</i>
Mr. Temchai Suvarnadat	<i>Chairman of Continuing Education</i>
Miss Tassana Hanpol	<i>Chairman of Public Relations</i>
Mr. Shalash Liyavanija	<i>Chairman of the T.L.A. Bulletin</i>
Miss Ruangsri Jullajinda	<i>Chairman of Publications</i>
Mrs. Chuthamart Suwanakroth	<i>Chairman of Library Supervision</i>
Mrs. Knid Tantavirat	<i>Chairman of Fund Raising</i>
Mrs. Amporn Punsri	<i>Chairman of Research Projects</i>
Mrs. Renoo Piaseu	<i>Chairman of Gift and Exchange</i>
Mrs. Boonta Wissawapaisal	<i>Chairman of Library Standard</i>
Mrs. Maenmas Chavalit	<i>Member</i>
Mrs. Pongpan Rattanabusit	<i>Member</i>
Miss Rasa Wongyoungyu	<i>Member</i>
Miss Kaimook Milinthalaka	<i>Member</i>
Mr. Chumpot Wanichakul	<i>Member</i>
Miss Karnmanee Suckcharoen	<i>Secretary I</i>
Mrs. Thara Kanakamani	<i>Secretary II</i>

THAI LIBRARY ASSOCIATION

273 - 275 Viphavadee Rangsit Road, Phyathai, Bangkok 10400

Tel. 2712084, 2710291

บทบรรณาธิการ

การถือการสหประชาชาติกำหนดให้มีปีสากลของกิจกรรมต่างๆ เป็นระยะๆ ภายหลังการพิจารณาแล้วว่ากิจกรรมที่กำหนดนั้น เป็นประโยชน์กับสังคมโลกเป็นอย่างมาก นับเป็นกลวิธีที่ฉลาดในการรณรงค์ให้ประเทศในเครือสมาชิกของการสหประชาชาติร่วมแรงช่วยกันพัฒนากิจกรรมที่กำหนดให้ดีที่สุด ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อพลเมืองของประเทศนั้นๆ แล้ว ยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อโลกด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนนก็คือ การรณรงค์ของปีสันติภาพสากลซึ่งได้ผลอย่างยิ่งต่อชาวโลก ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของสันติภาพ และผลของปีสันติภาพสากลก็ยังมีอยู่กระตุนชาวโลกให้ตระหนักอยู่ตลอดมาแม้ปีสันติภาพสากลจะผ่านไปแล้วก็ตาม

ความรู้หนังสือเป็นพื้นฐานของพัฒนาการต่างๆ ของมนุษย์ เช่น เป็นพื้นฐานของการสร้างความเข้าใจที่ติดต่อกัน คุณภาพชีวิต วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ฯลฯ หรือแม้แต่ของสันติภาพ

ความพยายามในเรื่องการรู้หนังสือของคนไทยนั้นได้เริ่มตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยพระองค์ทรงประพาสต้นและประพาสต่างประเทศ เห็นความแตกต่างกัน ระหว่างประเทศที่พลเมืองไม่รู้หนังสือกับรู้หนังสือ และต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงออก พ.ร.บ. ประถมศึกษาเป็นครั้งแรก การรณรงค์เกี่ยวกับการรู้หนังสือนั้น ประเทศไทยได้ทำมาตลอด และได้ผลค่อนข้างดี จนนับได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพลเมืองรู้หนังสือสูงมากประเทศหนึ่งในปัจจุบัน โดยเฉพาะการรณรงค์ในระหว่างปี ๒๕๒๖-๒๕๓๒ ช่วยให้มีผู้รู้หนังสือเพิ่มขึ้นถึง ๕๘๗,๐๐๐ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๒ ของผู้ไม่รู้หนังสือทั้งหมด

แต่การไม่รู้หนังสือก็จะเพิ่มขึ้นอีก ถ้าไม่มีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องจริงจังจึงจะเห็นได้จากประเทศสหรัฐและอังกฤษ ซึ่งเคยเป็นประเทศที่มีผู้ไม่รู้หนังสือน้อย กลับมีจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจ

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ซึ่งมีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นบรรณารักษ์มีภาระหน้าที่สำคัญอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับความรู้ ซึ่งการรู้หนังสือเป็นพื้นฐาน จึงขอเชิญชวนให้สมาชิกทุกท่านมีส่วนร่วมในปีสากลแห่งการรู้หนังสือโดยจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมที่เราเกี่ยวข้องอยู่ในปีสากลแห่งการรู้หนังสือคือปี ๒๕๒๓ ผลที่ได้จากกิจกรรมที่ท่านจัดขึ้นก็จะฝังลึกเป็นรากฐานของการพัฒนาชาติ และโลกต่อไปนานเท่านาน

เปล่งศรี อิงคินันท์

ก้าวแรกแห่งการศึกษาเพื่อปวงชน

ดร. กล้า สมตระกูล

“ผู้ไม่รู้หนังสือ...จะมีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือประมาณร้อยละ ๓๔.๙ ในขณะที่เพศชายมีเพียงร้อยละ ๒๐.๕ ผู้ไม่รู้หนังสือส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๔ อาศัยอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา”

ปัญหาและความจำเป็น

จากผลจากการสำรวจขององค์การสหประชาชาติพบว่า ปัญหาของประชากรในโลก ด้านสุขภาพอนามัย ความยากจน ความเฉื่อยชา ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและครอบครัว ตลอดจนปัญหาการ

เพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว ปัญหาดังกล่าวมักจะพบในกลุ่มชนที่ไม่รู้หนังสือและอาศัยในชนบท อันเป็นสาเหตุของการเพิ่มปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชากรในโลก ดังนั้น เพื่อเป็นการลดปัญหาดังกล่าว องค์การสหประชาชาติจึงมีนโยบายที่จะส่งเสริมให้ประชากรของโลกให้รู้หนังสืออย่างทั่วถึง ภายในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ หรือ พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นเบื้องต้นก่อน

ผู้ไม่รู้หนังสือของโลกอยู่ที่ไหน

ในปี ค.ศ. ๑๙๘๕ ได้มีการสำรวจพบว่า พลโลกที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ประมาณ ๘๘๙ ล้านคน ยังไม่รู้หนังสือ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ ๒๗.๗ ของพลโลกทั้งหมด และเด็กที่มีอายุระหว่าง ๖-๑๑ ปี ประมาณ ๑๐๐ ล้านคน ไม่มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียน หากไม่มีมาตรการให้เด็ก ๆ เหล่านี้ได้เรียนหนังสือหรือเตรียมการป้องกันไว้แต่เนิ่น ๆ เด็กเหล่านี้

“ประเทศจีน ได้ประกาศที่จะจัดการไม่รู้หนังสือสำหรับผู้ที่มีอายุระหว่าง ๑๒-๔๕ ปี ให้ได้ประมาณ ๔๐ ล้านคน ในระยะเวลา ๕ ปีข้างหน้า”

อาจจะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือภายในอีก ๑๐ ปีข้างหน้า

บรรดาผู้ไม่รู้หนังสือดังกล่าว จะมีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือประมาณร้อยละ ๓๔.๙ ในขณะที่เพศชายมีเพียงร้อยละ ๒๐.๕ ผู้ไม่รู้หนังสือส่วนใหญ่ ร้อยละ ๙๘ อาศัยอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา และประมาณ ๓ ใน ๔ หรือเท่ากับ ๖๖๖ ล้านคน อาศัยอยู่ในทวีปเอเชีย แต่ถ้าจะเปรียบเทียบอัตราความหนาแน่นของผู้ไม่รู้หนังสือแล้ว ทวีปแอฟริกาจะมีอัตรามากที่สุด คือร้อยละ ๕๔ ส่วนทวีปเอเชียมีประมาณร้อยละ ๓๖ ทวีปอเมริกาใต้มีประมาณร้อยละ ๑๗ สำหรับทวีปอเมริกาเหนือและทวีปยุโรป แม้จะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตาม แต่ยังคงมีอัตราผู้ไม่รู้หนังสือประมาณร้อยละ ๕

สหประชาชาติกับการไม่รู้หนังสือ

จากข้อมูลดังกล่าว องค์การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือ (UNESCO) จึงเสนอให้ประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติช่วยกันรณรงค์จัดการไม่รู้หนังสือให้หมดสิ้นภายในปี ค.ศ.

๒๐๐๐ โดยชี้ให้ผู้นำของประเทศต่าง ๆ มองเห็นถึงปัญหาของประชาชนในชาติที่ไม่รู้หนังสือ อย่างไรก็ตาม โครงการนี้จะสำเร็จลุล่วงไปได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับการนโยบายและความร่วมมือของประเทศนั้น ๆ ด้วย

วัตถุประสงค์ของการจัดปีแห่งการรู้หนังสือสากลขึ้น ก็เพื่อที่จะให้ประเทศต่าง ๆ มีการวางแผนระยะยาว เพื่อสนับสนุนการรู้หนังสือในปี ค.ศ. ๑๙๙๐ โดยองค์การยูเนสโกจะเป็นผู้ประสานงานให้แก่นานาชาติ โดยแบ่งออกเป็น ๕ ภูมิภาค ดังนี้

๑. ภูมิภาคอเมริกาใต้
๒. ภูมิภาคทะเลคาริบเบียน
๓. ภูมิภาคแอฟริกา
๔. ภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก และ
๕. ภูมิภาคประเทศอาหรับ

วัตถุประสงค์ของโครงการปีแห่งการรู้หนังสือนานาชาติที่ได้รับการยอมรับจากที่ประชุมสมัชชาขององค์การยูเนสโก ครั้งที่ ๒๔ ในปี ค.ศ. ๑๙๘๗ มีดังนี้

๑. เพื่อให้รัฐบาลของประเทศสมาชิกเพิ่มความพยายามในอันที่จะแก้ไขปัญหาการ

ไม่รู้หนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการศึกษาในชนบท และการจัดการศึกษาในเขตชุมชนแออัด โดยจัดให้เป็นพิเศษสำหรับสตรีหรือกลุ่มที่ต้องการศึกษาพิเศษ

๒. เพื่อให้สังคมเพิ่มความตระหนักและให้ความสำคัญกับการอ่านออกเขียนได้ โดยให้ประชาชนทั่วไปทราบว่า หากสตรีอ่านหนังสือไม่ออก จะมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กด้วย และสาเหตุจากการที่เด็กผู้หญิงเข้าโรงเรียนน้อยกว่าเด็กผู้ชาย จะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในอนาคต

๓. เพื่อเพิ่มความร่วมมือระหว่างนานาประเทศในความพยายามที่จะจัดปัญหาการไม่รู้หนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมของรัฐบาล องค์การเอกชน กลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่มของชุมชน

๔. เพื่อเพิ่มความร่วมมือในการแก้ปัญหาคการไม่รู้หนังสือระหว่างประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ

๕. เพื่อเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีองค์การสหประชาชาติเป็นแกนกลางในการประสานงาน

๖. เพื่อการใช้แผนของการจัดให้มีปีแห่งการรู้หนังสือสากล ในอันที่จะลดอัตราผู้ไม่รู้หนังสือภายในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ โดยการวางแผน แก้ปัญหา เพื่อลดอัตราผู้หยุดเรียนกลางคันและเพิ่มโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อป้องกันการลืมนักเรียน

“ในสมัยรัชกาลที่ ๕ และ รัชกาลที่ ๖ ได้จัดและขยายการศึกษาในโรงเรียน ภาคบังคับเรื่อยมา จนสามารถทำให้อัตราของผู้ไม่รู้หนังสือลดลงเหลือประมาณร้อยละ ๖๔.๘”

องค์การยูเนสโก ได้จัดให้มีคณะกรรมการเลขาธิการ ILY เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนหน่วยงานเอกชนในการจัดโครงการเพื่อการรู้หนังสืออย่างทั่วถึง ทั้งในระดับประถมศึกษาและสำหรับกลุ่มผู้ใหญ่ที่อยู่นอกโรงเรียน

การตอบสนองนโยบายจากนานาชาติ

หลายประเทศได้ให้ความสำคัญต่อโครงการนี้เป็นอย่างมาก เช่น ประเทศจีนได้ประกาศที่จะจัดการไม่รู้หนังสือสำหรับผู้ที่มีอายุระหว่าง ๑๒-๔๕ ปี ให้ได้ประมาณ ๘๐ ล้านคน ในระยะเวลา ๕ ปีข้างหน้า ในการพิจารณาดำเนินกิจกรรมดังกล่าว แต่ละประเทศ

ควรคำนึงถึงสถานการณ์ของประเทศและวัฒนธรรมของตนด้วย ประเทศจีนได้กำหนดให้ผูู้หนังสือต้องมีความสามารถอ่านเขียนคำต่าง ๆ ได้ประมาณ ๒,๐๐๐-๓,๐๐๐ คำ ซึ่งยากกว่าการเรียนรู้ภาษาละตินประมาณ ๒๖ คำ หรือมากกว่านั้น

หน่วยงานเอกชนของแต่ละประเทศได้มีความตื่นตัวในการที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการดังกล่าวเป็นอย่างมาก เช่น หน่วยงาน ICAE (The International Council for Adult Education) ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ประเทศแคนาดา ได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อจัดกิจกรรมในปีแห่งการรู้หนังสือสากลในประเทศเครือข่าย เพื่อกระตุ้นให้รัฐบาลในประเทศนั้น ๆ จัดกิจกรรมใหม่ ๆ ให้สนองตอบต่อวัตถุประสงค์ของโครงการปีแห่งการรู้หนังสือสากล

การส่งเสริมการรู้หนังสือในประเทศไทย

จากการศึกษาสถิติข้อมูลต่าง ๆ แสดงถึงการให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการรู้หนังสือแก่ประชากรของประเทศ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่อาจกล่าวได้ว่ามีความตระหนักในปัญหาดังกล่าวมาก โดยรัฐบาลเกือบทุกยุคสมัยได้พยายามสนับสนุนส่งเสริมทั้งด้านนโยบายและงบประมาณในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก

เช่น ในสมัยรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ ได้จัดและขยายการศึกษาในโรงเรียนภาคบังคับเรื่อยมา จนสามารถทำให้อัตราของผู้ไม่รู้หนังสือลดลง เหลือประมาณร้อยละ ๖๘.๘ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ต่อมาได้มีการส่งเสริมให้มีการรณรงค์การรู้หนังสือในประเทศอีก ๒ ครั้ง คือ ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๘ โดยรัฐบาลในสมัยนั้น ได้ออกกฎหมายบังคับให้คนไทยที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๔๕ ปีทุกคนต้องจ่ายค่าอากรศึกษาพลี ในฐานะที่ไม่รู้หนังสือเรื่อยไปจนกว่าจะอ่านหนังสือออก นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดตั้งโรงเรียนเพื่อสอนหนังสือให้แก่ผู้ใหญ่ และได้มีการจัดฝึกอบรมให้แก่บุคลากรทุกระดับให้มีส่วนร่วมในการรณรงค์การรู้หนังสืออีกด้วย พร้อมทั้งได้กระตุ้นให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้ความร่วมมือในโครงการดังกล่าว ซึ่งมีผลทำให้ลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือในสมัยนั้นได้ถึง ๑,๔๐๐,๐๐๐ คน

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗-๒๕๓๐ ประเทศไทยได้จัดให้มีโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือขึ้นอีกเป็นครั้งที่สอง โดยได้มีการสำรวจรายชื่อของผู้ไม่รู้หนังสือ อายุระหว่าง ๑๔-๕๐ ปีในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ และขอความร่วมมืออาสาสมัครซึ่งมาจาก ประชาชนทั่วไป นักศึกษาข้าราชการ บุคลากรทางศาสนา

นักแสดง และสื่อบันเทิง ให้การสนับสนุนโครงการ จนสามารถทำให้มีผู้รู้หนังสือเพิ่มขึ้นอีกประมาณ ๑ ล้านคน ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้มีการสนับสนุนให้กระทรวงศึกษาธิการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา จัดตั้งโรงเรียนในท้องถิ่นชนบทห่างไกลเพิ่มขึ้น และขยายการศึกษาภาคบังคับจาก ๔ ปี เป็น ๖ ปี ประกอบกับรัฐบาลได้ให้การสนับสนุนการวางแผนครอบครัวควบคู่กันไปด้วย จึงทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรลดลง มีสถานศึกษาเพียงพอแก่เด็กทั่วไป อันมีผลกระทบทางอ้อมต่อการรู้หนังสือของประชากรในชาติอีกด้วย ปัจจุบัน ประเทศไทยมีอัตราของผู้ไม่รู้หนังสืออยู่ในปริมาณที่ไม่มากนัก คือร้อยละ ๘.๖ เท่านั้น

“พบว่า ผู้ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ และไม่มีโอกาสเรียนต่อในระยะเวลา ๓ ปี จะกลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือประมาณร้อยละ ๒๒”

แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาด้านการคงสภาพของการรู้หนังสือของผู้ผ่านโครงการรณรงค์การรู้หนังสือ และจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาแต่ไม่มีโอกาสเรียนต่อที่จะต้องถือเป็นนโยบายสำคัญที่จะต้องดำเนินการต่อไปอีก

เนื่องจากมีผลจากการวิจัย พบว่า ผู้ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ และไม่มีโอกาสเรียนต่อในระยะเวลา ๓ ปี จะกลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือ ประมาณร้อยละ ๒๒ และผู้ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ และไม่มีโอกาสเรียนต่อในระยะเวลา ๓ ปี จะกลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือ ในอัตราร้อยละ ๖

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลไทยโดยกระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีนโยบายหลายประการที่จะคงสภาพของการรู้หนังสือให้แก่คนไทย ดังนี้

๑. ขยายโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ ๖ ได้มีโอกาสเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมากขึ้น

๒. จัดแหล่งบริการความรู้ เช่น ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน หน่วยโสภณศึกษาเคลื่อนที่ รายการการศึกษาทางวิทยุและโทรทัศน์แก่ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้มากขึ้น

๓. จัดโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยผลิตเอกสารสิ่งพิมพ์ในเนื้อหาที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชนในชนบทได้ศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๔. จัดการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น ในเนื้อหาและรูปแบบที่ต่างกันตามความสนใจของชุมชน

นโยบายของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ต่อปีแห่งการรู้หนังสือสากล

กรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทในการส่งเสริมการรู้หนังสือของคนในชาติ โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกโรงเรียน ซึ่งได้รับเอานโยบายของรัฐบาลมาจัดทำเป็นแผนปฏิบัติงาน และกระจายภารกิจออกไปยังทุกหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เช่น กำหนดเป็นนโยบายที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการจัดสรรงบประมาณ และอัตรากำลัง ในปีงบประมาณ ๒๕๓๓ ประธานงานและสนับสนุนให้มีการจัดประชุมสมัชชาสภาสากลว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ครั้งที่ ๔ ในประเทศไทย และจัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสืออื่นๆ อีกมาก ซึ่งสามารถจำแนกจุดเน้นให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายได้ดังนี้

๑. ส่งเสริมการรู้หนังสือต่อเนื่องจากการรณรงค์การรู้หนังสือ โดยสนับสนุนให้แต่ละจังหวัด และองค์กรท้องถิ่น ให้บริการแก่ผู้ไม่รู้หนังสือที่มีรายชื่ออยู่ในบัญชี และรายชื่อที่เพิ่มเติมจากการสำรวจครั้งที่ ๒

๒. จัดกลุ่มตามโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตใน ทุก หมู่ บ้านที่ เป็น พื้นที่ เป้าหมาย ตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต และขยายในพื้นที่

ทั่วไปตามความพร้อมของจังหวัด เน้นการให้บริการแก่ผู้ผ่านโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ ผู้ที่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับ และผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้วแต่ไม่ได้เรียนต่อ เป็นกรณีพิเศษ ทั้งนี้ ให้แต่ละจังหวัดประสานงานกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค เพื่อจัดให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น

๓. ระดมวิธีการส่งเสริมการใช้ภาษาไทย และขยายการให้บริการสำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ เช่น ชาวไทยภูเขา ชาวไทยมุสลิม ชุมชนแออัด ชุมชนชายแดน และคนพิการ เป็นต้น

๔. ศึกษาและแสวงหารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับ โดยเน้นการประสานสัมพันธ์ ด้านบุคลากร อาคารสถานที่ จากการศึกษาในระบบโรงเรียน สถาบันทางธุรกิจ สถาบันทางศาสนา เป็นต้น

๕. ผลิตสื่อและจัดกิจกรรมที่กระตุ้นและจูงใจให้ผู้ไม่รู้หนังสือมีความสนใจที่จะเรียนรู้

๖. จัดให้มีการศึกษาขึ้นต่อเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่รู้หนังสือแล้ว ให้มีความรู้ด้านวิชาชีพอย่างเหมาะสม

๗. ประชาสัมพันธ์ และขอความร่วมมือจากหน่วยราชการ องค์กรธุรกิจ ในการสนับสนุนกิจกรรมการรู้หนังสือ

ปัญหา และ อุปสรรค ที่ อาจ พบ ใน การ ส่งเสริมการรู้หนังสือ

ความปรารถนาขององค์การสหประชาชาติและรัฐบาลไทยในการที่จะส่งเสริมให้ประชาชนชาติรู้หนังสือและได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงภายในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ หรือ “Education for All by The Year 2000” จะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความร่วมมือความตระหนักในปัญหาและความตั้งใจของคนในชาติ โดยเฉพาะประเทศไทย แม้ว่าจะมีปัญหาด้านการไม่รู้หนังสือมากเพราะประชากรในกลุ่มดังกล่าวอยู่กระจัดกระจาย โยกย้ายถิ่นฐาน ไม่มีที่อยู่ถาวรแน่นอน มีฐานะยากจนและไม่เห็นความสำคัญของการรู้หนังสือ จึงขาดความพร้อมที่จะร่วมในโครงการส่งเสริมการรู้หนังสือ จึงจำเป็นที่จะต้องแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อจูงใจให้กลุ่มเป้าหมายร่วมในกิจกรรมดังกล่าว

ปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือ ขีดจำกัดความสามารถของผู้ให้บริการ ทั้งภาครัฐและเอกชน ไม่สามารถให้บริการกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง สาเหตุอันเนื่องมาจากความจำกัดด้านงบประมาณ จำนวนบุคลากร และการประสานงานที่ดี

ความร่วมมือและความช่วยเหลือที่จะ นำไปสู่ความสำเร็จ

เนื่องจากโครงการดังกล่าวนี้เป็นโครงการที่จะต้องอาศัยความร่วมมือและประสานงานกันระหว่างชนในชาติทุกระดับ ร่วมกันวางแผน กำหนดแนวทางปฏิบัติ และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดทำอย่างเร่งด่วนรอบคอบ และมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

กิจกรรมที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในการจัดกิจกรรมปีแห่งการรู้หนังสือสากลอาจนำเสนอเป็นแนวทางได้ดังนี้

๑. ขอความร่วมมือจากหน่วยราชการในการสำรวจรายชื่อที่อยู่ของบุคคลผู้ไม่รู้หนังสือ

๒. ขอความร่วมมือจากองค์กรประชาชน เช่น ลูกเสือชาวบ้าน นักเรียน นักศึกษา ในการร่วมเป็นอาสาสมัครสอนหนังสือแก่ผู้ไม่รู้หนังสือ

๓. ขอความร่วมมือจากมูลนิธิ บริษัท ห้างร้าน ในการบริจาคเงินหรือสิ่งพิมพ์ เพื่อจัดหาสิ่งพิมพ์ที่เหมาะสมให้แก่ห้องสมุด ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

๔. ขอความร่วมมือจากสื่อมวลชน สื่อบันเทิง และสื่อพื้นบ้านในการประชาสัมพันธ์

“การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์ คือบุคคลในชาติที่มีความ ฉลาดรอบรู้ มีความสามัคคี ความอุตสาหะ และมีสุขภาพอนามัยดีเป็นหลัก”

จงใจ และกระตุ้นให้ผู้ที่ไม่รู้หนังสือมีความตระหนักในประโยชน์ของการรู้หนังสือ

๕. ขอความร่วมมือจากพระสงฆ์ หรือบุคลากรจากศาสนาอื่น ในการจัดเป็นแหล่งความรู้ หรือเป็นห้องเรียนของผู้ไม่รู้หนังสือ

๖. ขอความร่วมมือจากกองทัพ โรงงาน ในการอำนวยความสะดวกให้แก่บุคคลผู้ไม่รู้หนังสือได้มีโอกาสเรียนอย่างทั่วถึง

๗. ขอความร่วมมือจากผู้บริหารที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย จัดสรรงบประมาณ

ประมาณและการสั่งการให้ผู้ที่บังคับบัญชาให้ความร่วมมือสนับสนุนกิจกรรม

การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์ คือบุคคลในชาติที่มีความฉลาดรอบรู้ มีความสามัคคี ความอุตสาหะ และมีสุขภาพอนามัยดีเป็นหลักสำคัญ หากทรัพยากรมนุษย์ ของชาติขาดคุณสมบัติดังกล่าว อาจส่งผลทำให้การพัฒนาประเทศไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร และไม่ทันต่อเหตุการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

ดร. กล้า สมตระกูล

ผู้อำนวยการกองพัฒนาการศึกษา
นอกโรงเรียน
กรมการศึกษานอกโรงเรียน
กระทรวงศึกษาธิการ

ก้าวไปในทศวรรษหน้ากับโครงการพัฒนาการสอนภาษาไทย แบบมุ่งประสบการณ์ภาษา

ดร. เสาวลักษณ์ รัตนวิษฐ์

สืบเนื่องจากการสนับสนุนของอดีตผู้ว่าการ ภาค ๙๖๓ โรตารีสากล Dr. Richard Walker และการให้ความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย ทำให้เกิดโครงการพิเศษที่สำคัญโครงการหนึ่ง คือ โครงการขจัดผู้ไม่รู้หนังสือ (Thailand Literacy Project 3-H Grant 88-5) หรือโครงการพัฒนาการอ่าน ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็นโครงการพัฒนาการสอนภาษาไทยแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา และได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมา ในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ชัยภูมิ และศรีสะเกษ

“เป้าหมาย..... คือการเป็นประภาคาร (Lighthouse) นำทางให้เด็กในชุมชนต่าง ๆ อ่านให้เป็น คิดให้ดี”

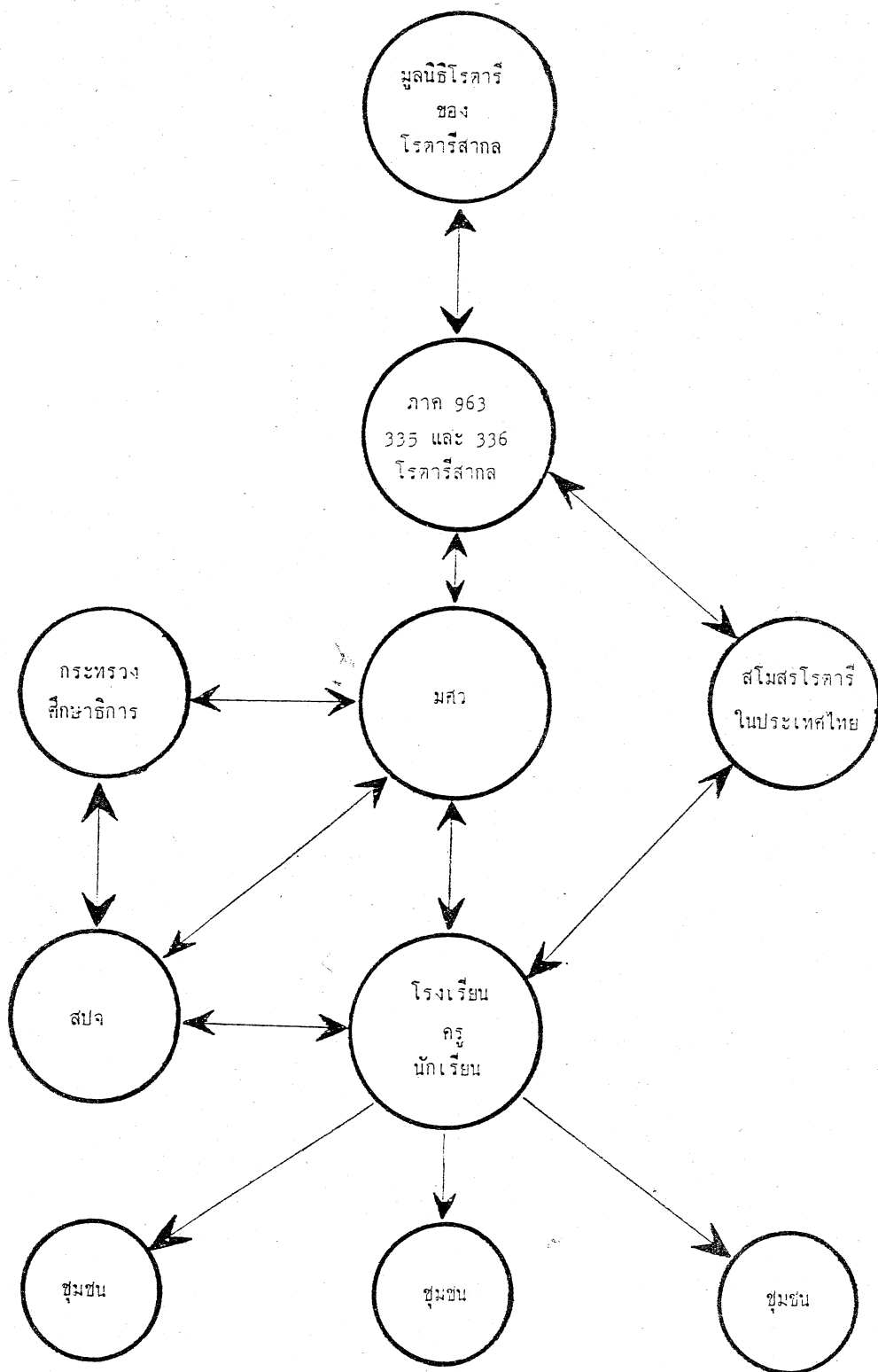
ในช่วงระยะเวลา ๒ ปีที่ผ่านมา โครงการดังกล่าวประสบความสำเร็จเกินความคาดหมาย ทั้งที่ยังไม่ครบแผนระยะ ๕ ปี ที่กำหนดไว้ เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ รักการอ่าน สนใจการอ่านมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ไม่เพียงแต่จะทำความเข้าใจภาษาไทย และ วิชาต่าง ๆ ใน

โรงเรียนได้ดีเท่านั้น ผู้ปกครองเองก็ให้ความสนใจกับการอ่านได้มากขึ้นด้วย เนื่องจากมองเห็นความก้าวหน้าของบุตรหลานของตนในการเรียนรู้

เป้าหมายสำคัญของโครงการ คือ การเป็นประภาคาร (Lighthouse) นำทางให้เด็กในชุมชนต่าง ๆ อ่านให้เป็น คิดให้ดี และนำมาปฏิบัติได้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนในด้านต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้รอบด้านในการดำรงชีพนั่นเอง

“ทำอย่างไร เด็กจึงจะสนใจการอ่าน รักการอ่าน และอ่านให้เป็น” เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญที่การประสานงานร่วมกัน ระหว่างคณะผู้ทำงาน อันได้แก่ โรตารีสากล กระทรวงศึกษาธิการ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จะพึงตระหนักและวางแผนงานร่วมกันอย่างรัดกุมให้มีประสิทธิภาพ

ความสำเร็จของโครงการ อยู่ที่ การประสานงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ที่ผ่านมามีแผนภูมิต่อไปนี้

“สร้างครูที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้อง เต็มเปี่ยมไปด้วยความกรุณาความรักและมีเมตตาแก่เด็ก ๆ อย่างแท้จริง ให้โอกาสแก่เด็กอย่างเสรี ในการสร้างกระบวนการทางความคิดจากสิ่งที่อ่านหรือที่เรียน”

กุญแจสำคัญที่จะไขนำไปสู่ประตูแห่งความสำเร็จได้เท่าที่ผ่านมา และในอีกหลายปีข้างหน้า คือ การสร้างครูที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้อง เต็มเปี่ยมไปด้วยความกรุณา ความรัก และมีเมตตาแก่เด็ก ๆ อย่างแท้จริง ให้โอกาสแก่เด็กอย่างเสรีในการสร้างกระบวนการทางความคิดจากสิ่งที่อ่านหรือที่เรียน ในการนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริงของตน

แน่นอนที่สุดที่ครูย่อมสร้างสรรพคุณกลุ่มเป้าหมายที่เราต้องการ คือ “เด็ก” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะเผยแพร่ความรู้สืบทอดกันไปได้อย่างกว้างขวางในกลุ่มอนุชนแต่ละรุ่น และนั่นคือความสำเร็จของโครงการที่แท้จริง

งานต่าง ๆ ที่แต่ละฝ่ายร่วมแรงร่วมใจกันในการประสานงานเพื่อความสำเร็จนั้น ได้แก่ เรื่องต่าง ๆ ดังนี้

๑. มูลนิธิโรตารีของโรตารีสากล ให้การสนับสนุนทางการเงิน และผู้เชี่ยวชาญผ่านโครงการ 3-H (Health, Hunger and Humanity)

๒. มหาวิทยาลัย ศรีนครินทร วิโรฒ

ให้การสนับสนุนในการวางแผนงานการให้การอบรมบุคลากรต่าง ๆ เพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมายงานสำคัญนี้ต้องครอบคลุมการให้บริการเต็มรูปแบบอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ดังนี้

๒.๑ การจัดระบบการอบรมครูผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ที่จะเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาเด็กให้แต่ละชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๒ การคัดเลือกและการอบรมบุคลากรหลัก จากข้อ ๒.๑ ให้มีประสิทธิภาพที่จะเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้ช่วยเหลืออย่างถาวรในแต่ละชุมชนนั้น ๆ

๒.๓ การให้ความคิดรวบยอดของการอบรม โดยคำนึงถึงเป้าหมายหลักที่ว่า “จะทำไปเพื่อใคร เพื่ออะไร อย่างไร และจะได้อย่างไรหลังจากการอบรม”

๒.๔ การอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนโดยการจัดอุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม และถูกต้องตามหลักวิชาเพื่อการพัฒนาชุมชน

๒.๕ การจัดระบบการติดตามผล การวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุด

๒.๖ การให้ความรู้สึกของความศรัทธาในคณะผู้จัดการอบรม เช่น ความรู้สึกของการบริการเหนือตนเอง ความเสียสละเพื่อส่วนรวม การให้ความเข้าใจ ความใส่ใจกับปัญหา และการแก้ไขปัญหาเฉพาะต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น

๓. กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะที่มีหน้าที่รับผิดชอบกลุ่มเป้าหมายโดยตรง การใช้อำนาจหน้าที่ตามสายงานย่อมจะอำนวยความสะดวกในการจัดระบบงานของโรงเรียน ครูศึกษานิเทศก์ และนักเรียนได้เป็นอย่างดี การประสานงานระหว่างผู้ให้การอบรม (คณะอาจารย์จาก มศว.) จะช่วยการจัดระบบของรูปแบบการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างเหมาะสม และเรียนรู้รูปแบบของการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างเหมาะสม เรียนรู้รูปแบบของการเรียนการสอนนั้นๆ เพื่อการเผยแพร่และขยายผลต่อไปในเขตการศึกษาอื่นๆ ใน ๔ จังหวัดดังกล่าว และของส่วนอื่นๆ ของประเทศ เช่น ภาคเหนือ และภาคใต้

งานสำคัญที่กระทรวงศึกษาธิการอาจกระทำได้เต็มรูปแบบตามหน้าที่หลังจากผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จ คือ การจัด

ระบบของหลักสูตร สื่อการเรียน การนิเทศ การวัดและประเมินผล ให้ลงรูปลงรอยเป็นแบบอย่างที่มีประสิทธิภาพ ใช้กันทั่วไปตามสภาพของท้องถิ่นต่อไปทั่วประเทศในอนาคต

๔. ภาค ๙๖๓, ๓๓๕ และ ๓๓๖ โรตารีสากล ได้เริ่มให้เงินทุนเพื่อทดลองโครงการนำร่องบุคลากรหลักที่มีความรู้ความสามารถในการให้ความรู้เรื่องเทคนิควิธีการให้ความรู้เรื่องเทคนิควิธีการสอน (แบบมุ่งประสบการณ์ภาษา) เช่น Dr. Dick Walker และการเตรียมงานเพื่อสนับสนุนโรงเรียนในเรื่องอื่นๆ เช่น โครงการอาหารกลางวัน และการบริการอื่นๆ การให้บริการด้านต่างๆ ของภาค ๙๖๓ ๓๓๕ และ ๓๓๖ โรตารีสากล จะเป็นพลังสำคัญที่จะผลักดันให้การทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การช่วยเหลือในด้านการจัดสรรเงินทุน การผลิตสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนให้ทันสมัย การติดต่อสื่อสารระหว่างมูลนิธิโรตารีของโรตารีสากล และสโมสรโรตารีในประเทศไทยเกี่ยวกับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ กับหน่วยงานที่ประสานงาน การช่วยเหลือปัญหาเฉพาะด้านในชุมชนต่างๆ เช่น ปัญหาความอดอยากของเด็ก ปัญหาของโรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาของการวางระบบนโยบายในการบริหารโครงการใน

การขยายผลไปยังชุมชนต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ การให้กำลังใจ การใส่ใจ และการสนับสนุน กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งเผยแพร่ผลงานไปสู่ชุมชนอื่นทั่วทั้งประเทศและทั่วโลก ในการแสวงหาความร่วมมือและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

“ภาพ... ในทศวรรษหน้านั้นคือ ภาพการขยายตัวของโครงการไปสู่ชุมชนต่าง ๆ ภาย ในจังหวัด....”

๕. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

หน่วยงานนี้มีความสำคัญสืบเนื่องจากกระทรวง ศึกษาธิการ เนื่องจากมีหน้าที่โดยตรงในการ ให้ความรู้และช่วยเหลือ และพัฒนากลุ่มเป้าหมายในท้องถิ่นของตน การประสานงานที่มี ประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึงความรวดเร็ว การ อำนวยความสะดวก การแก้ไขปัญหาเฉพาะ หน้าต่าง ๆ พร้อมทั้งการเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ ที่ทำงาน จะช่วยให้งานประสบความสำเร็จได้ มาก และมีประสิทธิภาพ การรายงานผลที่ถูก ต้องและสม่ำเสมอ จะช่วยให้การแก้ไขปัญหา ร่วมกันเป็นไปได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

๖. สโมสรโรตารีในประเทศไทย
องค์กรนี้ แม้จะเป็นองค์กรเล็กๆ แต่มีประสิทธิ

ภาพสูงในการให้ความร่วมมือประสานงานสร้าง ความสัมพันธ์และเข้าถึงปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย ในท้องถิ่นของตนได้อย่างตรงจุด ทำให้การ แก้ไขปัญหาต่างๆ ลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทันต่อเหตุการณ์ เช่น การขาดวัสดุ อุปกรณ์การเรียนของเด็กในโครงการ การเจ็บ บป่วยที่ต้องการการบำบัดอย่างเร่งด่วน การ เยี่ยมเยียนให้กำลังใจครูประจำการที่ทำการสอน ในท้องถิ่นของตน

ภาพที่เราจะมองเห็นได้จากโครงการใน ทศวรรษหน้านั้น คือ ภาพการขยายตัวของ โครงการไปสู่ชุมชนต่าง ๆ ภาย ในจังหวัด และ ในจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ ผู้สอนให้ความ สนใจเข้าร่วมประชุมสัมมนาและเต็มใจที่จะสอน เด็กของตนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ มี ระบบการทำงานหรือระบบการนิเทศที่มีประ-สิทธิภาพที่จะช่วยเหลือครูผู้สอนได้อย่างเหมาะสม ภาพของการปรากฏโครงการที่จะเกิดขึ้น

“.....ภาพของสัมพันธ์ไมตรีระหว่างมิตร ประเทศ.... ไม่มีภาพของความเจ็บเหงา.... ไม่มีภาพของการกดขี่....”

ในท้องถิ่นต่างๆ ในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคอีสานส่วนอื่นๆ นอกจากนั้นยังเห็น ภาพของโครงการไปปรากฏในที่ต่าง ๆ ทั่วโลก

ภาพของสัมพันธ์ไมตรีระหว่างมิตรประเทศ
ต่างๆ โดยอาศัยการศึกษาเป็นตัวเชื่อมที่จะทำ
งานร่วมกันเพื่อสร้างอนาคตที่มีความสามารถ

**“กว่าจะก้าวไปถึงจุด... ณ ที่จะเห็นภาพที่
ทุกคนพึงพอใจ การประสานงานของเรา
วันนี้ คือคุณงามสำคัญ”**

จะไม่มีภาพของความเจ็บเหงาของชุมชน
ที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง เนื่องจาก
ประชากรต้องย้ายที่อยู่ไปประกอบอาชีพที่อื่น
อย่างไม่มีจุดหมาย ไม่มีภาพของหน้าตาแห่ง
ความระทมทุกข์ของเด็ก ๆ หรือประชากรที่ได้
รับโรคร้ายเบียดเบียน เนื่องจากความรู้เท่าไม่
ถึงการฉ้อ และความไม่เข้าใจสาระต่างๆในการ
สื่อสาร ไม่มีภาพของการกดขี่ทางปัญญา การ
เอารัดเอาเปรียบของคนทีดลาคกว่า เนื่องจาก
การอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ของคนในชุมชน ไม่
มีภาพของการปกครองที่กดขี่ข่มเหง และการ
หลอกลวงให้หลงเชื่อ

ภาพทั้งหลายเหล่านั้น คงเป็นภาพที่ทุก
คนอยากบดให้เลือนหายไป และอยากได้ภาพ
ใหม่ ๆ เข้ามาทดแทน นั่นคือภาพของความ
สงบสุขของคนในแต่ละชุมชนที่ต่างก็ประกอบ
อาชีพต่าง ๆ ตามที่ได้เรียนรู้สามารถช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกัน มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ มี
หลักประกันชีวิตที่ดีาวรร รู้จักใช้วัสดุอุปกรณ์

ในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความเจริญ รวมทั้งมีการ
ปกครองที่เป็นประชาธิปไตย ประชากรมีคุณ
ธรรมและกล้าคิดกล้าแสดงออกในความสามารถ
ของตน เพื่อการพัฒนาชุมชนที่อยู่อาศัยให้ก้าว
หน้า

ในทศวรรษหน้าภาพเหล่านั้น จะปรากฏ
ขึ้นอย่างแจ่มชัดขึ้นทีละน้อยในแต่ละปี และคง
ไม่นานเกินรอ ถ้ากลุ่มเป้าหมาย คือ “เด็ก”
ของเราในวันนี้ ในโครงการ จะพัฒนาความ
เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของตนด้วยความรู้จาก
เครื่องมือสำคัญ คือ การอ่านเป็น คิดได้ดี
และปฏิบัติได้ในการดำรงชีพของตน ทั้งยัง
อาจเป็นผู้นำชุมชนที่ดีเพื่ออนุชนรุ่นอื่น ๆ ต่อ
ไปได้

กว่าจะก้าวไปถึงจุดนั้น ณ ที่จะเห็นภาพ
ที่ทุกคนพึงพอใจ การประสานงานของเราวัน
นี้ คือ คุณงามสำคัญที่จะทำให้เรามองเห็นคุณค่า
ของโครงการ คุณค่าของพลังใจ พลังกาย
ที่ทุก ๆ ฝ่ายร่วมแรงร่วมใจกันมาอย่างยากที่จะ
ลืมเลือน ในอีกทศวรรษหน้าเท่านั้น

ดร. เสาวลักษณ์ รัตนวิชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

มหาวิทยาลัยกับการพัฒนาปัญญาของสังคม

ดร. ไพฑูรย์ สินการัตน์

ความจำเป็นในการพัฒนาปัญญาของสังคม

ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงแนวของสังคมในปัจจุบัน ที่มุ่งสู่สังคมอุตสาหกรรม โดยเน้นการบริโภคเป็นหลักใหญ่นี้ ก่อให้เกิดความผันผวนและสับสนในเรื่องความรู้และค่านิยมเป็นอย่างมาก เพราะธรรมชาติของสังคมอุตสาหกรรมนั้นเน้นไปที่การแข่งขัน เอาชนะผลประโยชน์และความมีประสิทธิภาพ เพื่อผลแห่งความก้าวหน้าต่อไป สภาพการณ์เช่นนี้

“การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เป็นการผลิต การลงทุน และการค้า”

ก่อให้เกิดการแบ่งแยก แยกต่าง และโดดเดี่ยวทั้งในระบบสังคมและตัวบุคคล ชีวิตของกลุ่มและชีวิตของบุคคลจึงสับสน ผันผวน และ

เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความรู้และความคิดที่ครบถ้วน รอบด้านและทันสมัย จึงเป็นเรื่องสำคัญ ปัญญาจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในสังคมสมัยใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นในสังคมไทย

นอกจากปัญญาเพื่อการคงอยู่อย่างรู้เท่าทันแล้ว ปัญญาเพื่อการพัฒนาสังคมที่ดียิ่งเป็น เรื่องที่สำคัญมากขึ้นไปอีก เพราะการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้นหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เน้นการผลิต การลงทุน และการค้า ผลที่ตามมาคือ สภาพแวดล้อมที่เป็นพิษ บ้าไม้และธรรมชาติที่ถูกทำลาย ที่อยู่อาศัยที่แออัดยัดเยียด และสภาพแวดล้อมทางวัตถุที่เคร่งเครียด บีบรัด และอัดอั้นพร้อมกันไป ถ้าเรายังไม่ใช้ปัญญากำหนดทิศทางที่ดีกว่าแล้ว เราจะจมปลักกับชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เราไม่มีทางเลือกมากขึ้น จนในที่สุดเราจะขาดอิสรภาพ ล่องลอยไปตามกระแสของสังคม

ที่ระบบกำหนดให้เราเป็นอะไรที่เราเองก็ไม่รู้ และไม่มีทางเลือก แต่ปัญญาของเราแต่ละคนนั้น คงจะไม่เพียงพอ สิ่งที่เราต้องการคือปัญญาของสังคม ปัญญาอันเกิดจากความคิด วิเคราะห์และหาทางออกร่วมกัน ความรู้และความคิดของสังคมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

ข้อได้เปรียบทางปัญญาของมหาวิทยาลัย

ชีวิตที่เร่งรีบของคนในสังคมปัจจุบันทำให้คนในสังคมปัจจุบันเหล่านั้น มีโอกาสในการหาและติดตามความรู้ได้น้อย ชีวิตที่จำเจกับงานในปัจจุบันทำให้โอกาสในการคิดมีน้อย และชีวิตที่แก้ปัญหาไปแต่ละวันทำให้การมองอนาคตเป็นไปได้ยาก แต่ชีวิตสมัยใหม่จำเป็นจะต้องมีความตื่นตัว มีความพร้อม และมีการรับรู้สูง ติดตามด้วยระบบสื่อและสารมวลชนที่ทันสมัยมากและหลากหลาย ทำให้การตามทันของสังคมเป็นไปได้ยากขึ้น บทบาทในทางความรู้ ความคิดและการมองปัญหาระยะยาวของสังคม จึงเป็นเรื่องที่จะต้องมียุทธศาสตร์หลัก มาทำหน้าที่ช่วยมองและช่วยประเมิน และกลุ่มที่จะมองและประเมินได้ดีที่สุดคือ

กลุ่มของสถาบันการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย

ความจริงแล้วสถาบันทางความรู้และความคิดอื่น เช่น โรงเรียน หรือสถาบันฝึก

อบรมอื่น ๆ ซึ่งมีอยู่หลากหลายก็สมควรจะทำหน้าที่ได้ในระดับหนึ่ง เช่น หน้าที่ในการให้และพัฒนา แต่หน้าที่ในการวิเคราะห์ วิพากษ์ และวิจารณ์นั้น สถาบันดังกล่าว อาจจะมีข้อจำกัดในเชิงความรู้และฐานะโดยเฉพาะสถาบันฝึกอบรมมักจะผูกพันกับ กรม กอง ต่าง ๆ ทำให้ติดในระบบราชการที่จะทำหน้าที่ในเชิงประเมินได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร

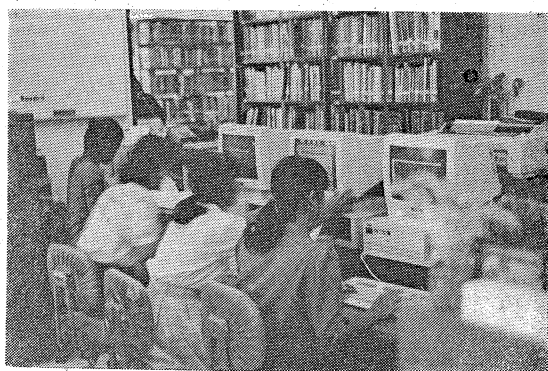
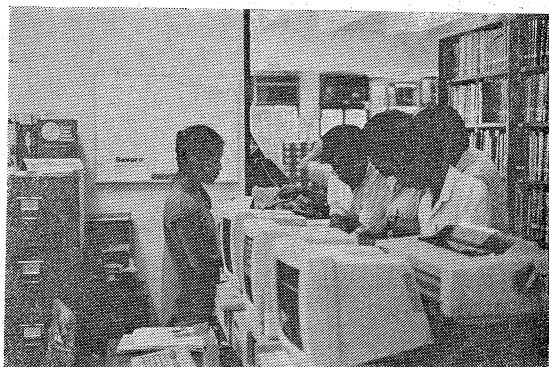
แต่สำหรับมหาวิทยาลัยนั้นมีหน้าที่เฉพาะในทางวิชาการอยู่แล้ว ประกอบกับสถานะที่มีความอิสระทั้งในทางความรู้และความคิด ทำให้มหาวิทยาลัยมีความพร้อมและมีความเหมาะสมมากที่สุด ในการเสนอแนะ และวิเคราะห์ วิจารณ์ปัญหาของสังคมให้กับคนในสังคมได้ดีที่สุด เพราะมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งของวิชาการที่ก้าวหน้าทางวิชาการต่าง ๆ จะเกิดขึ้นและหรือเป็นทางผ่านก่อนสถาบันอื่นๆ ทำให้มหาวิทยาลัยรับรู้ได้เร็วกว่า ในขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยก็เป็นแหล่งของวิชาการ ที่ผ่านการฝึกอบรมทางความคิดมาในระดับหนึ่ง ดังนั้นบทบาทในเชิงความรู้และความคิดของมหาวิทยาลัย จึงเป็นบทบาทโดยตรงที่มหาวิทยาลัยจะต้องปฏิบัติ และให้บริการกับสังคม การผูกขาด เก็บงำหรือพยายามสะกดกันและก่อให้เกิดการผูกขาดเก็บงำด้วยวิธีการใดก็ตาม จึงเป็นความเข้าใจผิด เห็นแก่ตัวและทรยศต่อสังคมเกินไปของคนและสถาบันวิชาการ

มหาวิทยาลัยกับการพัฒนาปัญญาของชุมชน

เมื่อมหาวิทยาลัยมีความพร้อมและมีความรับผิดชอบต่อนโยบายของชุมชนในขณะที่ชุมชนและสังคมเองก็มีความต้องการสูงเช่นนี้แล้ว จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยจะต้องตระหนักในปัญหาเหล่านี้ และเร่งทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ขึ้น ทั้งนี้ นอกจากจะเป็นคุณค่าโดยตรงกับมหาวิทยาลัยที่จะทำให้มหาวิทยาลัยได้เติบโตอย่างมีคุณค่าแล้วยังทำให้สังคมเติบโตอย่างมีคุณค่าพร้อมกันไปด้วย

บทบาทพื้นฐานและสำคัญที่สุดคือ การพัฒนาความรู้ที่ทันสมัย และทดสอบความรู้นั้นกับสังคมว่าเป็นความรู้ที่ใช้และเหมาะสมเพียงใด ทั้งในทางวิชาการและวิชาชีพพร้อมกันไป หลังจากนั้นจึงสอนนิสิตให้เป็นผู้มีปัญญารู้จักคิด รู้จัก แก้ ปัญหา และ พัฒนา ความ สามารถ เชิง วิเคราะห์วิจารณ์ให้มากที่สุด ซึ่งเป้าหมายนี้จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนหลักสูตรและการสอนอย่างสำคัญที่มหาวิทยาลัยไม่ควรมองข้ามไป

แต่การเน้นบทบาทพื้นฐานเพียงอย่างเดียว นั้นไม่เป็นการเพียงพอสำหรับมหาวิทยาลัย ในยุคปัจจุบัน ในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บทบาทพื้นฐานจะต้องตามด้วย บทบาทเสริมที่มีคุณค่าต่อสังคมอย่างแท้จริง

“การเปลี่ยนแปลงที่เป็นการผลิตการลงทุน” และการค้า

บทบาทเสริมที่สำคัญคือบทบาทในการให้ข้อมูลและประเมินข้อมูลที่ให้แก่สังคมอย่างเป็นระบบ จริงจัง และสม่ำเสมอ ในสภาพที่ชุมชนและสังคมอยู่ในภาวะบีบรัดด้านต่างๆ มหาวิทยาลัยจะต้องทำหน้าที่หาทางออก ซึ่งทางเลือกด้วยการให้การศึกษาแก่ชุมชน เป็นครูของชุมชน เพื่อชุมชนจะได้มีการเรียนรู้อย่างรวดเร็วพร้อม และจริงจังขึ้น มหาวิทยาลัยจะต้องคำนึงถึงจุดนี้อย่างมากที่สุด การดำเนิน

งานในค่านี้นี้ คือ การเผยแพร่วิชาการให้กว้างขวางและเผยแพร่วิชาวิเคราะห์ วิจัยค้นคว้าค้นพบไปกับการเผยแพร่ให้กับคนทุกกลุ่ม “บทบาทในเชิงความรู้และความคิดของมหาวิทยาลัย จึงเป็นบทบาทโดยตรงที่มหาวิทยาลัยจะต้องปฏิบัติ และให้บริการกับสังคม”

นอกจากการเผยแพร่และให้ข้อมูลแล้ว มหาวิทยาลัยจะต้องทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ วิจัยความเป็นไปและความเปลี่ยนแปลงของข่าวสารและเหตุการณ์ในสังคมสู่ชุมชนอย่างสม่ำเสมอจริงจังและลึกซึ้งพอ ข้อมูลและเหตุการณ์ในภาวะของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปเพื่อการแข่งขันนั้นมีความซับซ้อนซ่อนเงื่อนและครอบงำอยู่มาก เป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยจะต้องชี้ประเด็นเหล่านั้นออกมาให้ชัดเจน และรับรู้ตรงกัน ส่วนการเลือกตัดสินใจนั้นย่อมเป็นหน้าที่ของชุมชนเอง หน้าที่จะต้องดำเนินไปอย่างรวดเร็วต่อบัณฑิต และทันเกมของสังคมด้วย มหาวิทยาลัยจึงต้องติดตามและตามให้ติด ต่อบัณฑิตที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน

การเสนอทางเลือกที่เหมาะสมก็เป็นบทบาทในทางปัญญาของมหาวิทยาลัยอีกลักษณะ

หนึ่งที่มหาวิทยาลัยมักจะละเลยและมองข้ามไป มหาวิทยาลัยควรจะเป็นแหล่งทางปัญญาที่มีค่าสูงให้กับสังคมด้วยการเพาะเลี้ยงนักคิดนักสร้างสรรค์ต่าง ๆ ไว้ แล้วจัดรูปแบบและโอกาสให้มีการเสนอทางเลือกเหล่านั้นแก่ชุมชนอยู่เสมอ มหาวิทยาลัยนอกจากจะเป็นครู เป็นผู้ร่วมคิดแล้วยังเป็นผู้กระตุ้นความคิดที่หลากหลายให้แก่สังคมด้วย ปัญญาของสังคมจึงเกิดขึ้นอย่างแท้จริง

ภาวะสามประการดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมหาวิทยาลัยมีกิจกรรมและเครื่องมือดังกล่าวให้ชาวมหาวิทยาลัยและชาวบ้านได้สื่อถึงกันอย่างจริง เข้มข้น และถึงพริกถึงขิง ดังนั้น นอกจากหนังสือ เอกสาร ข่าวข้อมูล และสื่อต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยจะต้องผลิต สร้าง และ ส่ง เสริม อย่าง มาก และ กว้าง ขว้าง แล้ว มหาวิทยาลัยจะต้องมีกิจกรรมทางปัญญาสู่สังคมอย่างสม่ำเสมอ และอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการประชุม สัมมนา อภิปราย วิเคราะห์-วิจารณ์ หรือขั้ปัญหา พัฒนาทางเลือกเสนอต่อชุมชน เพื่อปัญญาของชุมชนจะได้เกิดต่อเนื่องกันไป

แต่เหนือสิ่งอื่นใด บรรยาภาศภายในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา จะต้อง

เป็นบรรยากาศของการคิด และการแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็นอย่างกว้างขวางเปิดเผย และเป็น
จริงเป็นจัง สมาชิกของสถาบันพร้อมและเต็ม
ใจที่จะร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีชีวิตชีวา
เพื่อ ปัญญา ของ สถาบัน จะ ได้ เกิด และ เฟื่องฟู
พร้อมที่จะเผยแพร่นอก แต่ถ้ามรรยาการใน
สถาบันเป็นไปอย่างถูกบิบบัฏ ถูกจำกัดด้วย
ความเชื่อมั่นของผู้บริหารแต่ฝ่ายเดียว การ
แสดงความคิดเห็นที่จำเป็นแล้วละก็ ปัญญา
ของสถาบันที่จะส่งผลต่อปัญญาของสังคมก็จะ
“นอกจากหนังสือ เอกสาร ข่าวข้อมูล
และส่งเสริมอย่างมากและกว้างขวางแล้ว
อย่างสม่ำเสมอ”

ลดถอยไป จนกลายเป็นว่าสถาบันเองก็ขาด
ความคิดเห็นที่เหมาะสมนำไปสู่ความล้มเหลว
ของสถาบันเองด้วย

ปัญหาการขาดสำนักและตระหนักรู้

ในภาวะที่ความต้องการทางเทคนิคใน
สังคมสมัยใหม่มีสูง บทบาททางปัญญาจึงน้อย
ลงไปมหาวิทยาลัยในปัจจุบันเผยแพร่และใน
บางแห่งทำหน้าที่หลักในการขายเทคนิคให้

ชุมชนมากกว่าการสร้างปัญญาให้ชุมชน ซึ่ง
นับวันมีแต่จะลดน้อยถอยลงไป มหาวิทยาลัย
และอาจารย์จำนวนไม่น้อยเน้นการบริการ
ชุมชนที่มีผลตัวเงินมากขึ้น แต่การบริการทาง
ปัญญาได้รับความสำคัญลดลงไป การบริการเพื่อ
ผลทางการเงินทำให้มหาวิทยาลัยเสนอแต่ข้อมูล
ที่ตามกระแสสังคมเป็นหลัก ทักษะทวนกระแส
และปรับกระแสหรือเสนอแนะกระแสใหม่ จึง
ลดน้อยถอยลงไป คนที่มีพลังทางการเงินน้อย
จึงได้รับพลังทางเทคนิค จากมหาวิทยาลัยน้อย
และสื่อต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยจะต้องผลิตสร้าง
มหาวิทยาลัยจะต้องมีกิจกรรมทางปัญญาสู่สังคม

และเกือบจะไม่ได้รับพลังทางปัญญาเลย คน
ในชนบทยังถูกตูดกลืนเข้าสู่ส่วนกลางด้วยเทค-
นิกของโครงการชนบท และการเมืองหลวง
แทนที่ค่ายชนบทอย่างที่เคยเป็นมา เทคนิคจึง
นำปัญญา

ในอนาคตเราต้องหันมาสร้างปัญญาเป็น
ตัวนำให้ได้ เพื่อเทคนิคที่ตามมาจะได้เป็น
เทคนิคที่มีคุณค่าเพียงพอเป็นเทคนิคที่มีความ
หมาย สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความสำนึก

และตระหนักรู้ของชุมชนมหาวิทยาลัยเป็นหลัก
สำคัญ และที่สำคัญที่สุดก็คือการตระหนักรู้
ของชาวมหาวิทยาลัยนั่นเอง ที่จะเป็นจุดเริ่มต้น
ของปัญญาของสังคมต่อไปในระยะยาว เพื่อ
ความสมดุลย์ของปัญญาและเทคนิคที่ควบคู่กัน
ไป ประจวบสองด้านของเหรียญฉะนั้น

ไพฑูรย์ สินลารัตน์

รองศาสตราจารย์

ภาควิชาอุดมศึกษา

คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

และ

ผู้จัดการสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพียงประตูละมุนที่เปิดออก

วิภาพ คัญทัพ

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๓๐ รายงานว่าองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้แถลงสถิติล่าสุดที่สำรวจพบว่า ขณะนี้ทั่วโลกมีคนไม่รู้หนังสือ ๘๘๘ ล้านคน ในจำนวนนี้อยู่ในเอเชียแปซิฟิกถึง ๖๖๖ ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี ค.ศ. ๑๙๗๕ ซึ่งในเอเชียแปซิฟิก มีคนไม่รู้หนังสือ ๕๓๗ ล้านคน สำหรับสาเหตุของการเพิ่มขึ้นนี้ เป็นเพราะอัตราเพิ่มของประชากร สภาพความขัดแย้งทางการเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม กับทั้งเชื่อกันว่าสังคมใดมีผู้รู้หนังสือน้อย การจัดระบบระเบียบโครงสร้างทั่วไปของสังคม ตลอดจนการตกลงร่วมกันในรายละเอียดอัน ลึกซึ้ง ย่อมจะดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นและ อาจส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น ๆ ไม่ปกติสุขก็เป็นได้

“เมื่อความรู้ยอดเยี่ยมสูงเทียมเมฆ แต่คุณธรรมต่ำเฉกยอดหญ้าอัน อาจเสกสร้างมัจฉา สารพัน ด้วยจิตอันไร้อาลัยในโลกา

ศ. อำไพ สุจริตกุล”

การเมือง ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ และสภาพสังคมอันเป็นปัญหาผูกพันกับการ ศึกษา (สถิติของการรู้และไม่รู้หนังสือในทวีป เอเชียและแปซิฟิก, ๒๕๓๐ : ๑๑๘) หาก จะตั้งคำถามกันตรงกันว่า มนุษย์เราจำเป็นต้อง เรียนรู้หนังสือกันหรือไม่ ก็คงจะต้องตั้งคำถาม

ย้อนกลับขึ้นไปอีกว่า มนุษย์เราสร้างระบบ หนังสือขึ้นมาเพื่ออะไร ตอบอย่างสั้นก็คือ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจซึ่งกันและกันนี้ ย่อมมีรายละเอียดหลายแห่งหลายมุม ทั้งทาง เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม กับทั้งเชื่อกันว่าสังคมใดมีผู้รู้หนังสือน้อย การ จัดระบบระเบียบโครงสร้างทั่วไปของสังคม ตลอดจนการตกลงร่วมกันในรายละเอียดอัน ลึกซึ้ง ย่อมจะดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นและ อาจส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น ๆ ไม่ปกติสุขก็เป็นได้

กระนั้นก็ดี สังคมที่มีผู้รู้หนังสือจำนวน มาก ก็หาได้มีหลักประกันว่า สังคมนั้นจะ ดำเนินไปโดยราบรื่นสมบูรณ์แบบ บางกรณี ก็กลับทำให้การสื่อสารในสังคมนั้นซับซ้อน กระทั่งถึงมากล้น ขอยกตัวอย่างบทกลอน ของศาสตราจารย์อำไพ สุจริตกุล ที่ว่า “เมื่อความรู้ยอดเยี่ยมสูงเทียมเมฆ แต่ คุณธรรมต่ำเฉกยอดหญ้านั้น อาจเสกสร้าง

“หนังสือใดไม่ดีเป็นปีศาจ ซึ่งจักอาจหลอนเราทั้งเข้าคำ หนังสือก็มีบทเพลงเปล่งลำน่าน่า
เหมือนฝนพรำเทียนพร่างสว่างใจ”

ประยอม ข่องทอง

มิจนาสารพัน ด้วยจิตอันไร้อายในโลกา”
การรู้หนังสือจึงเหมือนการเปิดประตูความรู้ให้
กว้างออก เป็นทางผ่านให้ข้อมูลข่าวสารหลัง
ไหลเข้ามา อยู่ที่ว่าผู้รับจะเลือกสรรเอายาพิษ
หรือน้ำทิพย์ เหมือนดังคำกลอนที่ว่า “หนังสือ
ใดไม่ดีเป็นปีศาจ ซึ่งจักอาจหลอนเราทั้งเข้าคำ
หนังสือก็มีบทเพลงเปล่งลำน่าน่า เหมือนฝนพรำ
เทียนพร่างสว่างใจ” เพราะในโลกของหนังสือ
ก็เชื่อว่าจะมีแต่ความดีความงามเสียเมื่อไหร่

ดังนั้นความหมายของการรู้หนังสือที่
กำลังจะกล่าวถึงต่อไป จึงไม่เพียงแต่เป็นเรื่อง
ของการอ่านออกเขียนได้เท่านั้น หากเป็นเรื่อง
ของการเข้าใจข้อมูลข่าวสาร และการสรรไป
ใช้ในชีวิตรจริง

กฤษณา อโศกสิน จึงได้กล่าวไว้ในคำ
นำของนวนิยายเรื่องเว้งระกำ ถึงแรงบันดาลใจ
ใจในการเขียน ว่า “เว้งระกำ คือแรงบันดาลใจ
จากความรันทดใจจุดหนึ่ง จุดที่ตัวเอก
สามารถถือบังเหียน ความรู้ ไว้ได้ หาก

บังเหียน ความหลง ไว้ไม่อยู่ เขาจึงมีสภาพ
 कुछังค้ำกล่าวที่ว่าแม้อุคมด้วยวิทยาการสักเพียง
ไหน หากประพฤติชั่ว ย่อมสูญเปล่า”

ครั้งหนึ่งดูเหมือนเราจะยอมรับกันว่า ผู้
รู้หนังสือ หรือที่เรียกได้ว่าบัณฑิตนั้น จะเป็น
คนดีไปพร้อมกัน ดังคำกล่าวที่ว่า คบคนพาล
พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหา
ผล อาจเป็นด้วยว่าหนังสือแต่ก่อนนั้นอุคมด้วย
เรื่องศีลธรรมจรรยา ทว่าต่อมาข้อมูลข่าวสาร
ต่างๆ เริ่มหลากหลายมากขึ้น และราวกับว่า
จะค่อย ๆ เบียดบังเรื่องของศีลธรรมจรรยาให้
ถอยห่างลงหายไปทุกที ๆ ความหมาย
ของผู้รู้หนังสือ กับผู้ดีในวนั้น จึงเป็นคนละ
เรื่องกัน ภาพของพระเอกผู้รู้หนังสือในนวนิ
ยายจึงเปลี่ยนไป จากผู้มีความรู้และอุคมกต
กลายเป็นผู้มีความรู้ แต่ไร้อุคมกต ดัง ดร.
กิมหันต์ ใน เว้งระกำ ของกฤษณา อโศกสิน
ที่จะพูดถึงเป็นอาทิ

เมื่อผู้เขียนอ่านเรื่องเว้งระกำนั้น ได้คิด
เชื่อมโยงไปถึงเรื่องทองเนื้อเก้า ของ โบตัน

ในแบบที่เห็นภาพตักกันอย่างฉุนเฉียว และภาพ
ร่วมกันเหมือนโทสนีที่กลมกลืน ในส่วนที่ตัก
กันนั้นก็คือความเอาใจใส่ของครูวัลย์ที่มีต่อ
ลูก และตัวลูกคือคิมหันต์ กับความไม่สนใจ
ลูกของลำยอง และตัวลูกคือวันเฉลิม ในทอง
เนื้อเก่า ครูวัลย์นั้นให้ความรัก ความเอา
ใจใส่ต่อคิมหันต์อย่างเปี่ยมล้น และมุ่งมั่นให้

“เวียงระกำ คือแรงบันดาลใจจากความรันทด
ใจจุดหนึ่ง จุดที่ตัวเอกสามารถถอยบังเหียน
ความรู้ไว้ได้...”

ลูกมีการศึกษาสูงสุด ขณะที่ลำยองไม่ใส่ใจ
และไม่เคยมองเห็นความสำคัญในเรื่องการ
ศึกษาของลูก นอกจากนั้นการกระทำของลำยอง
ยังมีผลขัดขวางการศึกษาของลูกด้วยซ้ำไป ดี
แต่ว่าวันเฉลิมเป็นคนตั้งใจใฝ่ดี ท้ายที่สุดจึงมี
ความรู้ถึงระดับ ได้เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย
เช่นเดียวกับคิมหันต์ ต่างกันแต่ว่า เส้นทาง
ของวันเฉลิมลุลเลี้ยว ขาดทั้งกำลังใจกำลังใจ
ทรัพย์ ผิดกับคิมหันต์ที่มีฝ่ายคำ-คนรักอยู่
เคียงข้าง และมีแม่ร่ำรวยอย่างครูวัลย์ที่คอย
จ่ายทรัพย์ทุกครั้งที่ต้องการ กล่าวกันว่าอะไรที่
ได้มาด้วยความยากลำบากนั้น มักมีค่า วันเฉลิม
ตระหนักในคุณค่าของความรู้ที่ตนอุตสาหะพาก

เพียรเรียนมา พยายามใช้ความรู้ให้เป็นประ
โยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นในขณะที่คิมหันต์ ใช้เวลา
หมกมุ่นอยู่ในวงพนัน มากกว่าการเตรียมงาน
ในฐานะอาจารย์มหาวิทยาลัยนี้เป็นเพราะความ
รู้ที่เขาได้มานั้นสะดวกตาย ง่ายปัจจัยแวดล้อม
อันเอื้ออำนวย แต่แล้วเขาก็กลับจบชีวิตลงใน
ฐานะของคนที่โกง โกงทั้งเงินและเมียของผู้
อื่น ในวัยอันยังไม่สมควรจบชีวิต

ในฐานะแม่ ครูวัลย์ต่างกับลำยอง
ตรงที่เห็นลูกเป็นความหวัง แต่ลำยองผู้ยากไร้
กลับไม่ได้คาดหวังอะไรจากลูกมากนัก หล่อน
ก็หันไปตามวิถีของตน เพราะเชื่อในคำทำนาย
ของแม่ชีที่ว่า เป็นนางฟ้าจุติมาเกิด สักวัน
จะได้เทพบุตรมาอุ้มสม ลำยองเปลี่ยนสามี
หลายคน เมื่อความหวังริบหรี่ ก็กลายเป็นคน
ขี้เหล้าเมายา และประสบเคราะห์ถึงกับเป็น
กามโรคตายอย่างน่าอนาถ สำหรับครูวัลย์
กลับเชื่อว่าชีวิตที่ดำเนินไป ตนเป็นผู้กำหนด
ประสบการณ์ที่ผ่าน มา ทำให้หล่อนเชื่อมั่น
เพราะจากแม่ค้ายากจนคนหนึ่ง กลายเป็น
เศรษฐีที่รู้จักกันดีทั้งจังหวัด ฟินิจูจะเห็นว่า
ทั้งครูวัลย์และลำยองต่างมีลักษณะร่วมกันคือ
มีความทะเยอทะยานเพื่อชีวิตที่ดีกว่า มีความ
มุ่งมั่นในระดับที่แรงกล้า และด้วยสติปัญญา
อย่างคนรู้หนังสือมาน้อย

“นางกลอยนั้นดูเหมือนจะจบเตรียมอุดม หรือพาณิชย์ ก็ไม่รู้ละ มีความรู้สูงกว่าเขา และเครื่อวัลย์มาก แต่ก็นั่นแหละ ถ้าเกียรติของคนเราอยู่ที่เงิน นางกลอยก็ไม่มีเกียรติ” (สกุณญา ชลศึกษ์, ๒๕๓๐ : ๒๙)

“ถ้าองความรู้้น้อยนัก อ่านหนังสือพอได้ แต่เขียนแทบไม่เป็นตัว เพราะเรียนไม่จบ ประถมสี่ตามหลวงบังกั” (สุภา ศิริสิงห์, ๒๕๒๙ : ๑๐๗)

โบตันชำระกับการศึกษาของลำยองออกมาชัดเจน ในขณะที่กฤษณาไม่ได้ระบุระดับการศึกษาของเครือวัลย์อย่างแน่ชัด หากก็สรุปได้ว่าทั้งสองรู้หนังสือน้อย ทว่ามีความเชื่อมั่นในตัวเองมาก และนี่เป็นจุดที่ส่งผลให้คนทั้งสองประสบโศกนาฏกรรม

ตัวละครทั้งสองมีลักษณะคิดเข้าข้างตัวเอง ไม่เปิดใจรับความเห็นจากคนรอบข้าง เมื่อยึดตัวเองเป็นหลัก ในขณะที่หลักนั้นมีข้อมูลที่แน่นหนาไม่เพียงพอ ที่สุดก็ล้มครืน เพราะวิธีคิดและการตัดสินใจที่ผิดพลาด

“นัยน์ตาของลำยองฝ้าฟาง หลอนมองอะไรไม่เห็น เบื้องหน้าเหมือนมีหมอกหนาคลุมไว้ หลอนได้แต่ครางเพราะเจ็บในอก ร้าวไปตลอดทั้งท้อง สีข้าง และกระดูกสันหลัง ยิ่งดันแผลที่ตัวก็ยิ่งเสียดสีกับเสื้อผ้าและที่นอน

น้ำหนองเฝ้มออกมา” (สุภา ศิริสิงห์, ๒๕๒๙ : ๔๖๕)

“นัยน์ตากู้นั้นลอยกว้าง เหมือนลูกแก้วดำนๆ ไร้วัว ผมหยิกตักสั้นเริ่มยาวและขาว เรือนร่างซึ่งเคยแน่นตึงแข็งแรงเหมือนก้อนทองแดงทึบ บัดนี้...ผ่ายผอมลงไป” (สกุณญา ชลศึกษ์, ๒๕๓๐ : ๕๒๓)

และนั่นคือภาพอันปลายของลำยองและเครือวัลย์

แต่คงได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การรู้หนังสือโดยนัยนี้ มิได้หมายถึงการอ่านออกเขียนได้ หากหมายถึงการเข้าใจข้อมูลข่าวสาร และการสรุไปใช้ในชีวิตจริง ในชีวิตจริงของ ดร. กิมฮินต์—เขาพบจุดจบอย่างไม่สมเกียรติแห่งปริญญา เพราะเขาไม่ได้ใช้ความรู้ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น ตรงกันข้ามกับวันเฉลิมอย่างชาวกับคำ เพราะยังเรียนมาก รู้มาก เขาก็ยังมีวิจารณ์งานที่กว้างขวาง สามารถนำความรู้มาใช้อย่างให้คนแก่ตนและคนรอบข้าง วันเฉลิมเป็นผู้เดียวที่เข้าใจแม่ของเขาเสมอมา ในขณะที่ผู้พบเห็นต่างพากันกันประหลาด ไม่ใช่เพราะแม่เป็น “แม่” ของเขาเท่านั้น ความเป็นผู้รู้หนังสือทำให้เขาเข้าใจได้ว่า การดำเนินชีวิตอันผิดพลาดของแม่ ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการไม่รู้หนังสือนั่นเอง

โบตัน และกฤษณา อโศกสิน นักเขียน
มีรางวัลระดับนานาชาติได้สะท้อนภาพชีวิต
ของผู้หนึ่งและไม่รู้หนังสือออกมาใน ทอง
เนื้อเก่า และ เว้งระกำ จะโดยตั้งใจหรือไม่
ก็ตาม เมื่อได้พิจารณาประกอบเข้าด้วยกัน
ก็ชวนให้ขบคิดว่า การรู้หนังสือเป็นเสมือน

ประตูลมรู้ที่เปื้อนออก แต่จะกักเก็บและ
กลั่นกรองความรู้ขึ้นมาปรุงชีวิตให้ดีขึ้น หรือ
กลับคิดค้นเพียงใด เห็นจะขึ้นอยู่กับบุคคล
และปัจจัยแวดล้อมอันต่างกัน ซึ่งมีมากจน
ยากจะจำแนกแจกแจงได้จบสิ้น

บรรณานุกรม

“สถิติของการรู้และไม่รู้หนังสือในทวีปเอเชียและแปซิฟิก” สารสนเทศ ๑ (๑ ตุลาคม ๒๕๓๐)

: ๑๑๘.

สุกัญญา ชลศึกษ์. เว้งระกำ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. สำนักพิมพ์ประกายพรึก : กรุงเทพฯ ฯ, ๒๕๓๐.

หน้า ๒๙.

สุกัญญา ชลศึกษ์. เว้งระกำ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. สำนักพิมพ์ประกายพรึก : กรุงเทพฯ ฯ, ๒๕๓๐

หน้า ๕๒๓.

สุภา ศิริสิงห์. ทองเนื้อเก่า. สุวีริยาสาส์น : กรุงเทพฯ ฯ, ๒๕๒๙. หน้า ๑๐๗.

สุภา ศิริสิงห์. ทองเนื้อเก่า. สุวีริยาสาส์น : กรุงเทพฯ ฯ, ๒๕๒๙. หน้า ๔๖๕.

วิภาพ ลัญทัพ

สำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช

สารสนเทศกับสังคมไทย

อนุช อภาภิรม

“การก่อตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารแต่ละแห่งต้องใช้เงินจำนวนไม่น้อย หลายแห่งสูงกว่า ๑๐๐ ล้านบาท อะไรทำให้เกิดการแตกต้นทุนราคาแพงเช่นนี้ขึ้นมา”

ไม่มีครั้งใดในสังคมไทย ที่ความสนใจในข้อมูลข่าวสารมีสูงถึงขนาดนี้ หน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนจำนวนมากเหมือนกันหมดหมายกันไป ต่างมีโครงการในการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศขึ้น ภาครัฐบาลตั้งแต่สำนักนายกรัฐมนตรี ไปจนถึงกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เก็บข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจไว้แล้ว เช่น สำนักงานประมาณการแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีความคิดที่จะรวมข้อมูลของตนเข้าด้วยกัน

ทางภาคเอกชนมีตั้งแต่สมาคมอุตสาหกรรมธนาคาร เรื่อยไปจนถึงบริษัทห้างร้านต่างๆ

การตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารแต่ละแห่งต้องใช้เงินจำนวนไม่น้อย หลายแห่งสูงกว่า ๑๐๐ ล้านบาท อะไรทำให้เกิดการแตกต้นทุนราคาแพงเช่นนี้ขึ้นมา? หลายคนบอกว่า เมืองไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสารสนเทศ หรือสังคมข้อมูลข่าวสาร เมืองไทยยังห่างจากการเป็นสังคมสารสนเทศ แต่การพูดถึงสังคมสารสนเทศก็ไม่ได้เสียหายอะไร เพราะประเทศที่เป็นแม่แบบในการพัฒนาของเราไม่ว่า สหรัฐอเมริกา อังกฤษ หรือญี่ปุ่น ได้ก้าวสู่สังคมสารสนเทศแล้ว

ความแตกตื่นในเรื่องข้อมูลข่าวสารนี้ได้สะท้อนว่า สังคมไทยได้พัฒนามาถึงขั้นหนึ่ง ที่ข้อมูลข่าวสารมีความสำคัญในการตัดสินใจเลือกการปฏิบัติหรือแนวทางปฏิบัติ รวมทั้งวิธีการและการจัดการต่าง ๆ ด้วย

ข้อมูลข่าวสารมีใช้อยู่ ๆ ก็มีความสำคัญขึ้นมา แต่ทว่าได้มีความสำคัญต่อสังคมต่าง ๆ มานานแล้ว เช่นแต่โบราณมาก็มีคนเดินสารหน่วยม้าเร็ว พวกล่าม กระทั่งพวกสอคนแนมเพื่อการดำเนินกิจกรรมและประโยชน์ของสังคมนั้น ๆ แต่ทว่าในสังคมโบราณนั้นกิจกรรมต่าง ๆ มีการเคลื่อนไหวค่อนข้างช้าหรือคงที่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมากนัก ความจำเป็นในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารมาก ๆ จึงไม่ค่อยมี อาศัยดำเนินไปตามคำบอกเล่าที่ตกทอดมาเสียมาก ส่วนในสังคมปัจจุบัน ปริมาณข่าวสารมีมากกว่ามาก ผู้คนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องข้อมูลข่าวสารก็มาก เช่นชาวไร่จะเลือกปลูกมันสำปะหลังหรือข้าวโพด ก็ขึ้นอยู่กับข้อมูลข่าวสารที่พวกเขาได้รับ ซึ่งในทันท่วงทีการปลูกและการเก็บเกี่ยวด้วย

สังคมไทยได้พัฒนาไปอย่างไรบ้างจนเป็นเหตุให้ข้อมูลข่าวสารมีความสำคัญเพิ่มขึ้นมากเช่นนั้น? การเปลี่ยนแปลงสำคัญใน ๓ ด้านที่จะกล่าวต่อไปนี้น่าจะเป็นสาเหตุสำคัญได้แก่ **การพัฒนาทางเศรษฐกิจ** จากการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าไปสู่อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก จนกระทั่งบั่นการส่งออกได้กลายเป็นปัจจัยชี้ขาดในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไปแล้ว การส่งออกทำให้ไทยต้องไวต่อความเปลี่ยนแปลงของ

ตลาดโลก ตลอดจนการแข่งขันที่เข้มงวดเหล่านี้บีบให้สังคมไทยทั้งหมดต้องสนใจในการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลข่าวสาร และการพัฒนาคุณภาพผลผลิตซึ่งจำเป็นต้องบ่อนข้อมูลข่าวสารใหม่ให้กับผลผลิตเดิม นอกจากนี้การแข่งขันทางตลาดภายในประเทศก็เข้มข้นขึ้นเช่นเดียวกัน พร้อมกับการพัฒนาทางอุตสาหกรรมส่งออกก็ต้องมีการพัฒนาทางการสื่อสารโทรคมนาคมและถนนหนทาง ที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารในสังคมไหลเวียนอย่างรวดเร็ว

“เมื่อมีการค้นคว้าทางด้านข้อมูลข่าวสารเช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อทุกส่วนของสังคม และที่กระทบโดยตรงก็คือบรรณารักษ์ ซึ่งคงจะมีผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในหลักคิด ทำที่และวิธีการในการจัดการ ห้องสมุด”

การพัฒนาทางการเมือง โดยเฉพาะการพัฒนาระบบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นต่อการไหลเวียนของข่าวสาร ต่างกับระบบเผด็จการที่มักบีบ กำหนด กระทั่งขัดขวางการไหลเวียนของข่าวสาร ท้ายที่สุดได้แก่**การพัฒนาทางสังคม** ที่สำคัญได้แก่การพัฒนาทางการศึกษา ขจัดภาวะความไม่รู้หนังสือออกไป

การตื่นตัวทางด้านข้อมูลข่าวสารในสังคมไทยไม่เพียงสะท้อนขั้นการพัฒนาในสังคมไทย หากยังบ่งบอกเจตนาารมณ์บางประการของสังคมด้วย ที่น่าจะกล่าวถึงได้แก่ **ความปรารถนาในการเข้าใจตนเอง** เพราะว่าข้อมูลข่าวสารที่ประมวลได้ง่ายที่สุดย่อมเป็นเรื่องใกล้ตัว หรือเกี่ยวกับตัวเอง เช่นประวัติของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา ประวัติบุคคลสำคัญของท้องถิ่น ฯลฯ

ข้อ ต่อ มา คือ **ความปรารถนาในการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและเทคนิคการจัดการ** อันเป็นด้านสำคัญด้านหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพประชากร ไปจนถึงการพัฒนาด้านการผลิตและการตลาด ตลอดจนบทบาทของตนในการจัดการสังคมและสภาพแวดล้อม

กล่าวอย่างสั้น ๆ การตื่นตัวทางด้านข้อมูลข่าวสารยังแสดงถึงความมุ่งหวังในอนาคตของสังคมไทย การก้าวไปข้างหน้าด้วยความมั่นใจ และความภูมิใจในตนเอง อย่างไรก็ตาม อารมณ์ทางสังคมแบบนี้มีใช้ว่าทุกคนจะต้องรู้สึกเหมือนกัน และมีการเปลี่ยนแปลงได้

เมื่อมีการตื่นตัวทางด้านข้อมูลข่าวสาร เช่นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อทุกส่วนของสังคม และที่กระทบโดยตรงก็คือบรรณารักษ์ ซึ่งคง

จะมีผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในหลักคิด ท่าที และวิธีการในการจัดการห้องสมุด

ในแง่หลักคิด ห้องสมุดคงจะไม่จำกัดอยู่เพียงในเรื่องหนังสือและวารสาร หากยังต้องรวมถึงสื่อคำอื่น ๆ เช่นสไลด์ วีดิโอ และโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์อื่น ๆ ห้องสมุดไม่ใช่ที่เก็บสะสมหนังสือ และก็ไม่ใช่คลังวิทยาการความรู้ที่ให้ใครมาค้นคว้าตักถวง แต่ห้องสมุดจะเป็นสถานี่หนึ่งของการไหลเวียนและถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร บรรณารักษ์มีบทบาทสำคัญในการเกื้อหนุนการไหลเวียนของข่าวสารนี้

ในแง่ท่าที ห้องสมุดมิใช่ที่ชุมนุมของหนอนหนังสือ และบรรณารักษ์ยังเป็นหนอนหนังสือด้วย ห้องสมุดต้องเปิดกว้างกว่านั้น รสของการอ่านจะต้องมองให้ลึกซึ้งไปถึงผลของข่าวสารข้อมูลที่ป้อนเข้าไปในสมอง ห้องสมุดจึงต้องเป็นที่ชุมนุมของคนทันสมัยที่ต้องการการก้าวทันความเคลื่อนไหวของข้อมูลข่าวสาร

ในแง่ของการจัดการ ย่อมแตกต่างกันตามจุดประสงค์ของห้องสมุด และความต้องการของผู้ใช้และท้องถิ่น แต่สิ่งที่จะร่วมกันก็คือ ความกว้างขวางและทันสมัยของข้อมูลข่าวสารระบบการค้นหาค้นหาที่สะดวกรวดเร็ว และตรง

ประเด็นในการนำไปใช้ เหล่านี้ย่อมบีบให้
บรรณารักษ์ต้องกลายเป็นผู้ที่มีหูตากว้างไกล
ไปด้วย

อย่างไรก็ตาม ระบบข้อมูลข่าวสารของ
ไทย ยังเพิ่งเริ่มต้นตัวขึ้นมา จึงย่อมมีข้อจำกัด
และจุดอ่อนมากมาย เช่นในด้านปริมาณและ
ความแม่นยำของข่าวสาร การจะให้ห้องสมุด
ของไทยที่มีประเพณีของตนเองมานานพอสม-
ควรเปลี่ยนแปลงอะไรในชั่วข้ามคืนย่อมเป็น
ไปไม่ได้ กระทั่งอาจจะเกิดผลเสีย แต่ห้อง
สมุดและโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรณารักษ์สามารถ
มีบทบาทอย่างมาก ในการช่วยกันตั้งศูนย์ข้อ
มูลข่าวสาร ร่วมกับสถาบันและองค์กรต่าง ๆ
พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารขึ้น พาสังคมไทย
ก้าวสู่สังคมสารสนเทศ เพื่อความเป็นผู้รอบรู้
รู้จัก และรู้ใจของประชากรไทย.

อนุช อภาภิรม

ผู้อำนวยการ

บริษัท ไทยอินโฟคอนโซลิตเคท จำกัด

ศูนย์ประสานงานและปฏิบัติการของระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา (Information Center for Education)

จันทน์ชัย พานิชผล

ความเป็นมา

ศูนย์ ประสาน งาน และ ปฏิบัติการ ของ ระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา (ศสข) เป็น ศูนย์ข้อสนเทศทางการศึกษาในระดับชาติ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ) ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานระบบสารสนเทศกับหน่วยงานเครือข่าย เชื่อว่าหลายท่านคงยังไม่ทราบเกี่ยวกับบทบาท

“บทบาทของสภาการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป มากในปี ๒๕๑๕ เมื่อมีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัย”

หน้าที่ของสำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติว่ารับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวข้องกับการศึกษาในแง่ไหน อย่างไร จึงจะขอกล่าวถึง

ความเป็นมาและภาระหน้าที่ของ สกศ. โดยสังเขปก่อน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ตามดำริของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นซึ่งต้องการให้มีการวางนโยบายปรับปรุงและวางแผนการศึกษาระดับต่าง ๆ ให้มีมาตรฐานดีขึ้น ในขั้นต้น จัดตั้งเป็นสภาการศึกษาแห่งชาติ มีสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นส่วนราชการในสังกัดสำนักงานนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขาธิการของสภาการศึกษาแห่งชาติ พร้อมกันนั้นได้โอนกิจการของสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติมารวมไว้ด้วย หน้าที่สำคัญของสภาการศึกษา ๖ คือ การวางแผนพัฒนาการศึกษา การวิจัยทางการศึกษา การบริหารงานบุคคลในมหาวิทยาลัย และการส่งเสริมการดำเนินงานวิทยาลัยเอกชน

บทบาทของสภาการศึกษา ๖ เปลี่ยนแปลงไปมากในปี ๒๕๑๕ เมื่อมีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐขึ้นมาควบคุมดูแลและส่งเสริมการศึกษาระดับอุดมศึกษา หน้าที่ของสภาการศึกษา ๖ จึงต้องเปลี่ยนจุดเน้นจากการศึกษาระดับอุดมศึกษามาเป็นงานด้านนโยบายและแผนการศึกษาทุกระดับและได้เปลี่ยนชื่อเฉพาะสำนักงานเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ มีการประกาศใช้ พ.ร.บ. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๑ ซึ่งมีการปรับปรุงประเด็นสำคัญ ๆ คือ เปลี่ยนจากสภาการศึกษาแห่งชาติมาเป็นคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (กกศ.) ตลอดจนมุ่งเน้นบทบาทในด้านการเสนอแนะนโยบายจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ วิจัยและประเมินผล รวมทั้งกำหนดมาตรฐานและประสานงานด้านการศึกษากับหน่วยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ดำเนินงานภายใต้การบริหารงานของเลขาธิการ (ดร. พนม พงษ์ไพบูลย์) ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการระดับกรม

“ในฐานะที่ ศสช. เป็นองค์กรกลางด้านระบบสารสนเทศทางการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการเกี่ยวข้องกับประสานงาน ในรูปของเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับข้อมูลและสารสนเทศ”

ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงบประมาณ ๖ ประกอบด้วยกองต่าง ๆ ๕ กอง ได้แก่ สำนักงานเลขานุการกรม กองวิจัยการศึกษากองนโยบายและแผนการศึกษา กองประเมินผลการศึกษา และกองสารสนเทศ

การจัดตั้งศูนย์ประสานงานและปฏิบัติการของระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา

ศูนย์ประสานงานและปฏิบัติการของระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา (ศสช.) มีพัฒนาการมาจาก “โครงการพัฒนาศึกษาอาเซียน” ซึ่งดำเนินการตามมติของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนที่เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาต่อการพัฒนาประเทศ จึงได้ส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบสารสนเทศทางการศึกษาโดยกำหนดให้จัดตั้ง “ศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย” ขึ้น มีทบวงมหาวิทยาลัยทำหน้าที่เป็นสำนักงานกลางและบริหารงานในรูปของคณะกรรมการประจำศูนย์ฯ

ต่อมาคณะกรรมการประจำศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย ได้ตั้งคณะกรรมการโครงการระบบสารสนเทศด้านการศึกษา และคณะอนุกรรมการดังกล่าวจัดให้มี

การสัมมนาระดับชาติเรื่อง “ระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษาในประเทศไทย” ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ผลจากการสัมมนาครั้งนี้มีข้อเสนอให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติรับหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานและปฏิบัติการของระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษาในประเทศไทย (ศสข.)

ศสข. จึงได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ

๑. เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศที่มีคุณภาพทางการศึกษาของประเทศไทยให้ก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพโดยจัดให้มีข้อมูลและสารสนเทศที่มีคุณภาพทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการ

๒. เพื่อให้มีเอกภาพด้านระบบข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

๓. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษาที่จำเป็นต่อการกำหนดนโยบายและการวางแผนการศึกษา

ขอบเขตและหน้าที่ของ ศสข.

ศสข. มีฐานะเป็นศูนย์กลางระบบสารสนเทศทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อให้บริการและการประสานงานกับ

กระทรวง ทบวงกรมอื่น ๆ ขอบเขตและหน้าที่ในการปฏิบัติงานจึงครอบคลุมกว้างขวางได้แก่

๑. รวบรวมข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษาที่จำเป็นต่อการกำหนดนโยบายการวางแผนการศึกษาและแผนพัฒนาทางการศึกษาของประเทศ

๒. กำหนดนโยบายที่จำเป็นต้องใช้ในระบบสารสนเทศทางการศึกษา

๓. กำหนดมาตรฐานในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำแนกข้อมูลและจัดกระทำข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศที่มีความหมาย สามารถนำประโยชน์ไปใช้ได้ตามความต้องการ

๔. กำหนดขอบข่ายการประสานงานของระบบสารสนเทศทางการศึกษา

๕. ส่งเสริมและเผยแพร่ทางวิชาการตลอดจนฝึกอบรมเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศทางการศึกษา

โครงสร้างการบริหารงานและลักษณะของ ศสข.

การดำเนินงานระบบสารสนเทศทางการศึกษาของ ศสข. นั้นอยู่ภายใต้ความดูแลรับผิดชอบของกองสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยมีคณะอนุกรรมการประจำ

ศูนย์ ฯ เป็นผู้ให้คำปรึกษา และ ข้อเสนอแนะนโยบายการดำเนินงานของ ศสช. คณะอนุกรรมการตั้งกล่าวแต่งตั้งโดยคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (กคศ.) ประกอบด้วยประธานอนุกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ เลขาธิการ กคศ. และอนุกรรมการโดยตำแหน่ง (ผู้บริหารระดับสูง) จากหน่วยงานเครือข่ายด้านการศึกษา อนุกรรมการที่เป็นผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิและฝ่ายเลขานุการรวม ๑๘ คน ศสช. มีงานประจำที่สำคัญอยู่ ๔ งานด้วยกัน กล่าวคือ

“คลังข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วยคลังข้อมูลทางการศึกษา ซึ่งครอบคลุมข้อมูลทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน.....ในแง่ของประชากร แรงงาน และสาธารณสุข”

๑. งานรวบรวม วิเคราะห์และจัดทำสารสนเทศข้อมูลตัวเลข การดำเนินงานในส่วนนี้มุ่งสำรวจ รวบรวมข้อมูลในระบบและนอกระบบการศึกษา รวมทั้งการศึกษานอกโรงเรียน ตลอดจนจัดทำรายงานการศึกษาที่เหมาะสมและจำเป็นเพื่อการวางแผนและพัฒนา นโยบายทางการศึกษาโดยส่วนรวม

๒. งานรวบรวม วิเคราะห์และจัดทำสารสนเทศ รับผิดชอบด้านการรวบรวมสรรหา

จัดจำแนกและจัดเก็บเอกสารในรูปของศูนย์เอกสารสนเทศ เอกสารจัดทำในรูปแบบต่างๆ กันเพื่อการค้นคว้าอ้างอิง วางแผนและกำหนดนโยบายทางการศึกษา

๓. งานคลังข้อมูล รับผิดชอบในการจัดวางแผนและพัฒนาระบบสารสนเทศทั้งด้านข้อมูลตัวเลขและเอกสาร เพื่อสร้างฐานข้อมูลรวมทั้งงานปฏิบัติการคอมพิวเตอร์เพื่อการจัดทำและเรียกใช้สารสนเทศ

๔. งานบริการและประสานงานสารสนเทศ รับผิดชอบการให้บริการแลกเปลี่ยนและประชาสัมพันธ์สารสนเทศทางการศึกษา

ตลอดจนประสานกิจกรรมกับหน่วยงานเครือข่ายทั้งภายในและต่างประเทศ

หน่วยงานเครือข่ายของ ศสช.

ในฐานะที่ ศสช. เป็นองค์กรกลางด้านระบบสารสนเทศทางการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการเกี่ยวข้องประสานงานในรูปของเครือข่ายกับหน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษาของกระทรวง ทบวง รวมทั้งองค์การระหว่างประเทศ หน่วยงานเครือข่ายเหล่านี้ได้แก่

๑. หน่วยงานทางการศึกษา ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงมหาดไทย (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น) และกรุงเทพมหานคร (สำนักงานการศึกษา)

๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หรือจัดการศึกษาเฉพาะกิจ เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย ฯลฯ

๓. หน่วยงานนโยบายและแผน เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานงบประมาณ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ฯลฯ

๔. องค์การระหว่างประเทศ เช่น UNESCO SEAMEO ASEAN ESCAP ฯลฯ รูปแบบการประสานงานเครือข่ายของ ศสช. กับหน่วยงานข้างต้น

ผลิตผลและการบริการของ ศสช.

งานบริการที่ ศสช. ดำเนินการอยู่ใน

๑.๑ รายงานสถิติพื้นฐาน

สถิติพื้นฐานทางการศึกษาในระบบโรงเรียน

รายปี

สถิติการศึกษานอกโรงเรียน

รายปี

สถิติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

รายปี

สถิติการศึกษาเลือกสรร

๒-๔ ครั้ง/ปี

รายการข้อมูล (Listing)

๒ ครั้ง/ปี

๑.๒ รายงานเอกสารวิชาการ

รายงานการศึกษาไทย

รายปี

รายงานวิเคราะห์สภาวะทางการศึกษา

๕ ปี/ครั้ง

ปัจจุบันนี้ แบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ ๒ กลุ่ม คือ

๑. งานบริการสารสนเทศข้อมูลตัวเลข
ในงานส่วนนี้ ศสช. ได้ดำเนินการพัฒนาและสร้างคลังข้อมูล (database) ตัวเลขขึ้น โดยใช้โปรแกรม SQL (Structured Query Language) และ COBOL ในการปฏิบัติงาน คลังข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วยคลังข้อมูลทางการศึกษา ซึ่งครอบคลุมข้อมูลทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน และคลังข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแง่ของประชากร แรงงานและสาธารณสุข ข้อมูลทั้งหมดนำมาจัดสร้างเป็นตารางภายใต้รายละเอียดจำนวนนักเรียน ครู-อาจารย์ ทุกระดับและทุกประเภท

ข้อมูลที่เก็บไว้ในคลัง ศสช. จะนำมาเผยแพร่ให้บริการในรูปของเอกสารสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่เป็นประจำ ได้แก่

นอกจากนี้ ยังให้บริการสืบค้นสารสนเทศ
ทั้งที่เป็นการสืบค้นจากเอกสาร (Manual system)
และสืบค้นโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ (Com-
puterized system) อีกด้วย

๒. งานบริการสารสนเทศด้านเอกสาร
ศษช. พัฒนาคลังข้อมูลโดยการทำโปรแกรม
Mini-micro CDS/ISIS ซึ่งพัฒนามบนเครื่อง
คอมพิวเตอร์ด้วยภาษา PASCAL มาใช้กับ
คลังข้อมูลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

เอกสารที่จัดเก็บในคลังข้อมูลของ ศษช.
จะเน้นที่มีเนื้อหาเป็นประโยชน์ต่อการวางแผน
การพัฒนาและการบริหาร การศึกษาของชาติ
โดยที่เอกสารส่วนใหญ่จะเป็นรายงานการวิจัย
บทความทางวิชาการ รายงานการประชุม
การสัมมนา และระเบียบข้อบังคับรวมทั้งกฎ-
หมายการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะ
ของกลุ่มเป้าหมายที่ให้บริการซึ่งได้แก่ ผู้-
บริหาร นักวิจัย นักวิชาการ รวมทั้งผู้สนใจ
อื่น ๆ

ผลผลิตของ ศษช. เพื่อการบริการดังกล่าวข้างต้น ประกอบด้วย

บทคัดย่อสิ่งพิมพ์สำนักงาน ฯ

บรรณานุกรมสิ่งพิมพ์สำนักงาน ฯ

บรรณานุกรมผลงานวิจัยทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ปี ๒๕๒๕-๒๕๒๙

บรรณานุกรมสิ่งพิมพ์ (ของหน่วยงานอื่น ๆ)

ดัชนีวารสาร

รายชื่อวารสาร

ข่าวความเคลื่อนไหวทางการศึกษา

คลังข้อมูลด้านเอกสาร แบ่งย่อยได้เป็น

๒.๑ คลังเอกสารภาษาอังกฤษ
ประกอบด้วย คลังเอกสารการศึกษา และ
คลังวารสาร

๒.๒ คลังเอกสารภาษาไทย ประกอบ
ด้วยคลังเอกสารการศึกษาและคลังวารสาร

๒.๓ คลังข่าวการศึกษา

๒.๔ คลังมติคณะรัฐมนตรี

๒.๕ คลังกฎหมายการศึกษา (อยู่ใน
ระหว่างการพัฒนา)

จากคลังเอกสารทั้ง ๕ คลังข้างต้น ศษช.
ได้ผลิตสิ่งพิมพ์เพื่อให้บริการสารสนเทศมีทั้ง
บริการเผยแพร่ข้อสนเทศเลือกสรรแล้ว (SDI
Service) บริการข้อสนเทศทันสมัย (Current
Awareness) บริการค้นหาข้อสนเทศในอดีต
(Retrospective Search Service) บริการ
แนะนำแหล่งข้อสนเทศ (Reference Service)
และบริการรายการข้อสนเทศใหม่ (List of
New Arrival)

รายปี

รายปี

รายปี

รายปี

รายปี

รายปี

รายไตรมาส

List of Selective Information of Education

สารสนเทศเลือกสรร

วารสารการศึกษาแห่งชาติ

วารสารสนเทศทางการศึกษา

หนังสือแนะนำ สกศ./NEC

เอกสารเผยแพร่ ศสช./ICE

มติคณะรัฐมนตรีด้านการศึกษ พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๓๐

รายสัปดาห์

รายสัปดาห์

รายสัปดาห์

รายสัปดาห์

รายสัปดาห์

รายปี

๒ ปี/ครั้ง

(ท่านที่สนใจผลผลิตต่าง ๆ ของ ศสช. ติดต่อขอรับบริการได้ที่ ศูนย์ประสานงานและปฏิบัติการ ของระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา กองสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ถนนสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐ โทร. ๒๔๓-๐๐๙๐ ๒๔๑-๕๑๕๒)

แนวทางการพัฒนา ศสช. ในอนาคต

ในระยะต่อไป ศสช. มีเป้าหมายที่จะพัฒนาเครือข่ายระบบสารสนเทศทางการศึกษา โดยการเชื่อมโยงข้อมูลแบบ on-line กับ ศูนย์สารสนเทศของกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย คาดหมายว่าจะบรรลุเป้าหมายในการเชื่อมโยงกับศูนย์ ฯ ของกระทรวงศึกษาธิการได้ในปีงบประมาณ ๒๕๓๓ สำหรับศูนย์ ฯ ของทบวงมหาวิทยาลัยจะดำเนินการได้ในปีงบประมาณถัดไป (๒๕๓๔/๒๕๓๕)

นอกจากนี้ จะพัฒนามาตรฐานให้ตรงกับความต้องการและมีความถูกต้องเที่ยงตรงมากขึ้นในด้านข้อมูลตัวเลข มุ่งที่จะปรับปรุงศัพทานุกรมสารสนเทศ ซึ่งได้จัดทำแล้วให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้นเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปใช้ในความหมายที่สอดคล้องตรงกัน

สำหรับด้านเอกสาร เน้นการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรฐานข้อสนเทศให้สอดคล้องกับมาตรฐานของศูนย์สารสนเทศของหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างระบบเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อสนเทศที่มีประสิทธิภาพต่อไป.

จันทิพย์ พานิชผล

นักวิชาการศึกษา

กองสนเทศสำนักงานคณะกรรมการ

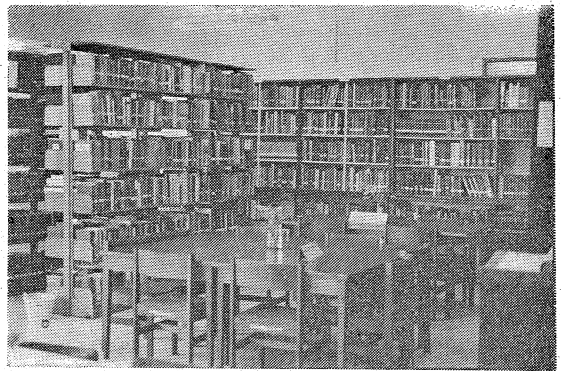
- การศึกษาแห่งชาติ

“ห้องสมุดประชาชน”

กับการสนับสนุนปีสากลแห่งการรู้หนังสือ ๒๕๓๓

เรณู เบยชอบ

ห้องสมุดประชาชน (Public Library) เป็นห้องสมุดที่จัดเวลาบริการอ่านแก่ประชาชนมากที่สุด ตัวอาคารสถานที่เป็นเอกเทศตั้งอยู่ในย่านชุมชนเป็นส่วนใหญ่ จำนวนห้องสมุดมีมากทั้งใน กรุงเทพมหานคร และ ส่วนภูมิภาค หน่วยงานที่จัดดำเนินการมีทั้งภาครัฐ และเอกชน ในต่างประเทศห้องสมุดประชาชน มักได้รับการสนับสนุนและให้ความสำคัญจาก ภาครัฐ บาล หรือ จาก ชุมชน เป็น อย่าง มาก “ห้องสมุดประชาชน” เป็นแหล่งความรู้ เป็นสถานที่ รวบรวม สรรพ วิชา ทั้ง หลาย ที่ มี การ บันทึกเขียนเป็นภาพพิมพ์ เป็นจุลสาร วารสาร หนังสือ หรือบันทึกเป็นแถบภาพ แถบบันทึกเสียง ฯลฯ โดยมี “บรรณารักษ์” หรือ “เจ้าหน้าที่ห้องสมุด” เป็นผู้ดำเนินการให้บริการ

“สร้างนิสัย รักการอ่าน”

“ห้องสมุดประชาชน” ในประเทศไทย จัดตั้งขึ้นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ จนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลานานถึง ๗๓ ปี ขณะนี้ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบการดำเนินงานมีจำนวนห้องสมุดประชาชน ๔๙๑ แห่ง ตั้งอยู่ใน ๗๒ จังหวัด โดยอยู่ในระดับอำเภอ ๓๙๑ แห่ง ยังมีไม่ครบทุกอำเภอ และเป็นห้องสมุดประชาชนตำบล ๒๘ แห่ง ส่วนในกรุงเทพมหานครก็มีห้องสมุดที่จัดให้ประชาชนเข้าไปอ่าน ศึกษาหาความรู้อยู่หลายแห่ง ทั้งที่ใช้ชื่อว่า “ห้องสมุดประชาชน” และชื่ออื่นๆ แต่ห้องสมุดเหล่านั้นก็จัดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป เช่น “หอสมุดแห่งชาติ” ตั้งอยู่ที่ทำ วาสุกี เขตดุสิต ปัจจุบันมีห้องสมุดสาขา หอสมุดแห่งชาติ อยู่ในต่างจังหวัด ๙ แห่ง กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบ ดำเนินการ ห้องสมุดประชาชนที่กรุงเทพมหานครรับผิดชอบดำเนินการอีก ๙ แห่ง ตั้งอยู่ในเขตต่างๆ ของกรุงเทพมหานครซึ่งก็ยังมีไม่ครบทุกเขต และยังมีห้องสมุดประชาชน ธนาคารศรีนครซึ่งมีสาขาทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัดรวม ๖ แห่ง หน่วยงานที่เป็น องค์การต่างประเทศ จัดห้องสมุดเพื่อบริการ สมาชิกและอนุญาตให้ประชาชนใช้ร่วมกัน ได้ แก่ห้องสมุด เอ ยู เอ ห้องสมุดบริติชเคาน์ซิล

และ “ห้องสมุดประชาชน” ของสมาคม หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ยังไม่นับห้องสมุดประชาชนที่เทศบาลและสุขาภิบาลสร้างขึ้น ในอีกหลายจังหวัดซึ่งน่าจะมีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน คือ จัดให้ประชาชนเข้าใช้บริการเพื่อ ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ความเพลิดเพลิน เกิดความจรรโลงใจ ได้รับข้อมูล ข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และสร้างนิสัยการรักการอ่าน

วัตถุประสงค์ของการจัดบริการของ “ห้องสมุดประชาชน” ไม่ว่าจะเป็นห้องสมุดประชาชน ที่เป็นหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชน จะคล้ายคลึงกัน และด้วยวัตถุประสงค์ประการสุดท้ายคือ “การสร้างนิสัยรักการอ่าน” นี้เอง เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าทุกคนยอมรับว่า หากประชาชนมีนิสัยรักการอ่านอย่างถาวรแล้ว มีเวลาว่างเมื่อใดหรือต้องการทราบ ข้อมูล ข่าวสารเมื่อใด ก็จะได้หาหนังสือ วารสาร หรือ หนังสือพิมพ์อ่านได้ ทำให้เขา เป็นคนรู้ในสิ่งที่เขาอยากรู้มีความเฉลียวฉลาดเพิ่มขึ้น ดังคำขวัญของห้องสมุดว่า “อ่านมาก ฉลาดมาก” “อ่านเป็นนิจ จิตผ่องใส” หรือ “ห้องสมุด คือ ขุมทรัพย์ทางปัญญาของประชาชน”

สังคมที่เจริญจะจัดให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป เพราะจะทำให้สังคมนั้นมีประชาชนที่มีคุณภาพ อันจะทำให้สังคมที่เจริญนั้นเจริญยิ่งขึ้น และจะทำให้ประเทศชาติมั่นคง ในที่สุด ฉะนั้น “ห้องสมุดประชาชน” จึงเป็นสถานศึกษาแห่งหนึ่งของสังคม เป็นแหล่งความรู้ของชุมชน ผู้เขียนไม่เคยได้รับการสนับสนุนให้ไปทำงานในต่างประเทศ แต่เมื่อมาคลุกคลีกับงานห้องสมุดประชาชนก็จำเป็นต้องศึกษาความรู้จากเอกสารและเพื่อน ๆ ที่มีโอกาสไปทำงานการจัดบริการห้องสมุดประชาชน

“อ่านมากฉลาดมาก อ่านเป็นนิจ จิตผ่องใส ห้องสมุดคือขุมทรัพย์ทางปัญญาของประชาชน”

ในต่างประเทศ ทุกคนจะพูดตรงกันว่า ต่างประเทศจะเห็นความจำเป็นและให้ความสำคัญแก่ห้องสมุดประชาชนอย่างมาก รัฐจะนำรายได้จากท้องถื่นอันเป็นภาษีอากรที่เก็บจากประชาชน มาจ่ายคืนโดยจัดสร้าง “ห้องสมุดประชาชน” (Public Library) ขึ้นในชุมชนอย่างทั่วถึง จึงทำให้เยาวชนที่เรียนจบการศึกษาภาคบังคับ ได้อ่านหนังสือในห้องสมุดประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ไม่ลืมหนังสือซึ่งผลิตกับประเทศไทยห้องสมุดประชาชนจัดตั้งมาเป็นเวลานานนับ ๗๐ ปีเศษ ส่วนใหญ่จะสร้างห้องอ่านหนังสือในระดับอำเภอ โดยอาศัยอาคารโรงเรียน หรือว่าการอำเภอเป็น

สำนักงานจัดให้บริการการอ่านแก่ประชาชน การดำเนินงานล้มลุกคลุกคลานมาตลอด เนื่องจากมีปัญหา ได้รับงบประมาณน้อย ไม่เพียงพอกับการซื้อหนังสือใหม่ ๆ มาบริการและขาดเจ้าหน้าที่ที่จะให้บริการ แต่ก็ยังมีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เป็นระยะ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทั้งต่างประเทศและในประเทศปรับปรุงระบบการดำเนินงาน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พอจะสรุปได้ว่าปัญหาใหญ่ในการดำเนินงานห้องสมุด คือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ทางบรรณ-

รักษ์ศาสตร์ ที่ผ่านมาทางราชการบรรจุบุคลากรที่มีความรู้ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เข้าทำงานในตำแหน่งบรรณารักษ์ (มีฐานะเป็นลูกจ้างประจำ) และบุคลากรที่มีความรู้ ปกศ. ต้น (จบ ม. ๖ เรียนวิชาครู ๒ ปี) มาเป็นเจ้าหน้าที่ห้องสมุด มีหน้าที่จัดบริการแก่ประชาชน ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีความรับผิดชอบ การดำเนินงานห้องสมุดประชาชนทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าสถานศึกษามีศึกษาธิการจังหวัด หรือศึกษาธิการอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอผู้บังคับบัญชาในท้องถื่น มีหน่วยงานบริหารจัดการงบประมาณอยู่ในส่วนกลางเป็นงาน ๆ หนึ่งใน

กองปฏิบัติการ จนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ กระทรวงศึกษาธิการประกาศตั้งศูนย์การศึกษา
นอกโรงเรียนจังหวัด ครอบคลุม ๗๓ จังหวัด จึง
มีระเบียบกรมการศึกษานอกโรงเรียน รวม
กิจกรรมทั้งหมดอยู่ในความดูแลของศูนย์การ
ศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนั้นๆ บรรณารักษ์
และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชนจึงสังกัดอยู่กับ
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด บริหาร
งานโดยมีผู้อำนวยการศูนย์เป็นผู้บังคับบัญชา
มีหัวหน้าฝ่ายหัวหน้างานรับผิดชอบการดำเนิน
งานห้องสมุดประชาชนของบรรณารักษ์ ซึ่งจะ
ขาดความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ แต่ระยะ
ต่อมาเริ่มมีประสบการณ์ด้วยการเข้ารับการ
อบรมของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
บ้าง กรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดอบรมบ้าง
และศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จึงเกิด
รักงานบริการห้องสมุดมากขึ้น เพราะปฏิบัติ
งานมานาน บางคนทำมา ๑๐ ปีเศษ จน
ปัจจุบันนี้ “ห้องสมุดประชาชน” มีอาคาร
เป็นเอกเทศจำนวนมาก สร้างขึ้นด้วยงบประมาณ
แผ่นดินสมทบกับเงินของประชาชนใน
ท้องถิ่น ซึ่งให้ความสำคัญกับห้องสมุดประ
ชาชนพยายามจัดหาเงินสมทบกับงบประมาณ
ของรัฐจัดสร้างห้องสมุดขึ้นปีละจำนวนไม่น้อย
กว่า ๑๐ แห่ง เมื่อสร้างเสร็จก็ยังพบปัญหา
เดิม คือ ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพในการ

ดำเนินงาน บางแห่งสร้างเสร็จแล้วต้องปิดไว้
ก่อนยังไม่เปิดบริการ เพราะไม่มีบรรณารักษ์
บางแห่งได้รับการบรรจุตำแหน่งนักการ
ภารโรง ซึ่งมีวุฒิอย่างน้อย ป. ๖-ม. ๓ มา
ทำหน้าที่แทนบรรณารักษ์ไปพลางๆ ก่อนก็ยัง
ดีกว่าไม่มีเสียเลย ขณะนี้ห้องสมุดประชาชนที่
สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วแต่ก็ยังไม่มีบุคลากรจัด
บริการให้ประชาชนมีอยู่เป็นจำนวนมาก จาก
สถิติของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ตามแบบ
อัตรากำลัง ๓ ปี ปรากฏว่าห้องสมุดประชาชน
๔๗๗ แห่งมีอัตรากำลัง ๗๑๙ อัตรา เป็น
ข้าราชการพลเรือน ๓๗๗ อัตรา ซึ่งแยกได้
เป็น บรรณารักษ์ระดับ ๓-๕ จำนวน ๙
อัตรา เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ๔๖๓ อัตรา และ
เจ้าหน้าที่ห้องสมุดระดับ ๑-๓ จำนวน ๓๒๕
อัตรา ที่เหลือนอกนั้นเป็น บรรณารักษ์
ข้าราชการครู วุฒิปริญญาตรี วิชาเอกบรรณา
รักษศาสตร์มีจำนวนเพียง ๔๗ อัตราเท่านั้น

ความคาดหวังในเรื่องบุคลากรดำเนินงาน
ห้องสมุดประชาชนให้ได้รับประโยชน์มาก
กว่าปัจจุบันนี้

ห้องสมุดประชาชนจังหวัด ควรมี
บุคลากรอย่างน้อย ๖ คน มีวุฒิปริญญาตรี
บรรณารักษศาสตร์ ๒ คน จึงจะสามารถจัด
บริการความรู้ด้วยวิธีการต่างๆ แก่ประชาชน

ซึ่งมาใช้บริการห้องสมุด โดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า ๓๐๐ คนต่อวัน แต่ในบางจังหวัดมีสถานที่ตั้งอยู่ในย่านชุมชน จัดบริการดีเยี่ยมจะมีผู้มาใช้บริการวันละอย่างน้อย ๖๐๐ คน และมีแนวโน้มว่า จะมีผู้ใช้บริการของห้องสมุดจังหวัดเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอนเนื่องจากหนังสือต่าง ๆ มีราคาแพง และห้องสมุดพยายามจัดบริการภายใน โดยใช้เศษวัสดุประดิษฐ์ตกแต่งเพื่อความสวยงามและสอดแทรกความรู้ให้แก่ประชาชน

“ห้องสมุดบางแห่งสร้างเสร็จแต่ให้บริการไม่ได้เพราะไม่มีบุคลากร”

ห้องสมุดประชาชนอำเภอ การมีบุคลากรอย่างน้อย ๓ คน มีวุฒิปริญญาตรี บรรณารักษศาสตร์ อย่างน้อย ๑ คน เพราะปัจจุบันบางแห่งไม่มีบุคลากรดำเนินการ บางแห่งมีบุคลากรไปทำหน้าที่แทนชั่วคราว และคอยจนกว่าจะมีเจ้าหน้าที่ห้องสมุดได้รับบรรจุมาใหม่ ซึ่งขาดความรู้ทางการงานห้องสมุด แต่ดำเนินการเพียงเพื่อจัดบริการไปวันหนึ่งๆ ตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาระดับสูงถัดขึ้นไป ได้แก่ ผู้ประสานงานอำเภอ หัวหน้างาน หัวหน้าฝ่าย และผู้ช่วยอำนวยการ ระดับผู้บริหารที่ขาดความรู้เรื่องการจัดนิเทศงานห้องสมุดอย่างลึกซึ้ง อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งของการ

เปลี่ยนอาชีพและสายงาน “บรรณารักษ์” เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากบุคลากรไม่ได้รับการสนับสนุน สถานภาพไม่ก้าวหน้า แต่มีบุคลากรจำนวนไม่น้อยที่ทำงานห้องสมุดประชาชนเพราะทำงานมานาน ๑๐-๒๐ ปี ตั้งแต่ยังไม่มีการมีการศึกษาออกโรงเรียน เขาเหล่านั้นมี “สำนักของบรรณารักษ์” ขอบข่ายบริการข้อมูล ความเพลิดเพลินแก่ประชาชนต่อไปแม้จะเป็นการทำงานที่ขาดขวัญกำลังใจ นี่คือนิสัยและความพอใจของแต่ละบุคคล

องค์การ UNESCO มีโครงการศึกษาเพื่อปวงชนในเอเชียแปซิฟิก (Asia-Pacific Programme of Education For All) ใช้ชื่อว่า APPEAL เริ่มดำเนินการเนื่องในโอกาสครบรอบ ๔๐ ปี ของยูเนสโก เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๕ “โครงการการศึกษาเพื่อปวงชน” นี้เป็นโครงการหลักของยูเนสโก ตั้งขึ้นเพื่อช่วยให้แน่ใจว่า ภายในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ หรือ ค.ศ. ๒๐๐๐ จะไม่มีผู้ไม่รู้

“มีบุคลากรจำนวนไม่น้อยที่ทำงานห้องสมุดมานาน ๑๐-๒๐ ปี...เขาเหล่านั้นมี สำนักของบรรณารักษ์ ขอบข่ายบริการข้อมูล”

หนังสือหลงเหลืออยู่ ตลอดจนเพื่อให้ประเทศต่างๆ ให้การสนับสนุนจัดให้การศึกษาแก่เด็ก

ที่เข้าเรียนและผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ โครงการนี้
จึงเน้นกลุ่มเป้าหมาย ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มเด็ก
และเยาวชน และผู้ใหญ่ที่ได้รับการศึกษา
สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต
เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของผู้เรียน
โดยได้รับการศึกษาจากโรงเรียนหรือ ระบบ
การสอนอื่นๆ ที่เท่าเทียมกัน

ปี ค.ศ. ๑๙๘๕ สำนักงานสถิติของยูเนสโก
เสนอภาพรวมของปัญหาอันเนื่องมาจากการไม่
รู้หนังสือและการจัดการประถมศึกษาเพื่อปวง
ชนในภูมิภาค เอเชีย-แปซิฟิก ในจำนวน
๒๐ ประเทศ ร้อยละ ๗๒ เป็นผู้ใหญ่ที่ไม่รู้
หนังสือ (อายุ ๑๕ ปีขึ้นไป) พบว่าปากีสถาน
มีจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือมากที่สุด ๓๙,๘๐๘ คน
ส่วนประเทศไทย มีเพียง ๒,๙๓๓ คน ทั้งนี้
อาจสรุปได้ว่า ปัญหาเกิดจากอัตราเข้าเรียนต่ำ
ของเด็กผู้หญิงอัตราการเข้าเรียนต่ำของเยาวชน
ในชนบท ชนกลุ่มน้อย ด้านวัฒนธรรม เผ่า
พันธุ์และภาษาชนเผ่าพเนจรชาวเขา และผู้
อาศัยอยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร ตลอดจนชาวสลัม
ในเมือง และขาดการจัดการศึกษาสำหรับคน
พิการซึ่งต้องการบริการพิเศษ สำหรับให้คำ
แนะนำและคำปรึกษา นอกเหนือจากที่ได้รับจาก
โรงเรียนตามปกติ

สำหรับประเทศไทยกระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้ง “คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วย

ปีแห่งการรู้หนังสือสากล ๒๕๓๓” (International Literacy Year) ประกอบด้วย ปลัด
กระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน อธิบดีกรม
ต่างๆ รองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี รองปลัด
กระทรวงกลาโหม สมาคมที่เกี่ยวข้องและผู้ทรง
คุณวุฒิจำนวนมาก โดยมีรองอธิบดีกรมการ
ศึกษานอกโรงเรียนเป็นกรรมการและเลขา
ทำการได้จัดประชุมคณะกรรมการขึ้น ๒ ครั้ง
เพื่อจัดกิจกรรม ส่งเสริมและสนับสนุนเจตนารมณ์และโครงการ APPEAL ในระยะยาวของ
องค์การสหประชาชาติ ในฐานะเป็นประเทศ
สมาชิก เพื่อจะช่วยกันรณรงค์เพื่อจัดการไม่
รู้หนังสือ เพื่อความหมายแก้ไข้ปัญหา โดย
เฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาในชนบท และ
การจัดการศึกษาในชุมชนแออัด โดยจัดเป็น
พิเศษสำหรับสตรี ให้ตระหนักถึงการอ่านไม่
ออกเขียนไม่ได้ของสตรีว่าจะมีผลกระทบต่อ
ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและครอบครัว อันเป็น
อุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม
และวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งหลายประเทศต่าง
ก็เห็นความสำคัญของปัญหานี้ ประเทศไทยเอง
ก็ได้เริ่มโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่ง
ชาติมาแล้ว โดยเริ่มโครงการเมื่อวันที่ ๘
กันยายน ๒๕๒๖ และสิ้นสุดโครงการเมื่อวันที่
๑๗ เมษายน ๒๕๓๒ ผลปรากฏว่ามีผู้ได้ใบ
รับรองว่าเป็นผู้รู้หนังสือแล้ว ๕๘๖,๖๔๙ คน

“ประเทศไทยเองก็ได้เริ่มโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติมาแล้วเมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๒๖”

คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๙๓ ของผู้เข้ารับบริการตามโครงการ คือ ผู้ไม่รู้หนังสือที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๕๐ ปี

ห้องสมุดประชาชน มีบทบาทหน้าที่จัดให้การศึกษาแก่ประชาชนด้วยตนเอง โดยจัดหนังสือเอกสาร สิ่งพิมพ์ ตลอดจนสื่อโสตทัศนศึกษา บริการไว้ในห้องสมุด เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่านและร่วมเฉลิมฉลองปีสากลการรู้หนังสือ ควรจะวางแผนจัดบริการและจัดกิจกรรมแก่กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น อันเป็นปัญหาการไม่รู้หนังสือของโลกอย่างจริงจัง ซึ่งอาจจะดำเนินการตามความรู้ความสามารถและประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในประเทศ ต่างประเทศ ซึ่งอาจจะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ ด้านข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น หรือกำลังทรัพยากร อันจะเป็นทุนและแรงใจในการจัดบริการและกิจกรรม ต่อไปนี้

๑. การประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้ประชาชนมาใช้บริการห้องสมุดเพิ่มขึ้น โดยประชาสัมพันธ์ทั้งภายในห้องสมุดและภายนอกห้องสมุด พึงตระหนักว่า ก่อนจะประชาสัมพันธ์

พันธวัตรบรรณารักษ์ต้องจัดเตรียมบริการและกิจกรรมต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ให้พร้อม เช่น ภายในห้องสมุดมีการจัดหนังสือใหม่วารสารดีๆ ที่น่าสนใจ บ่ายนิตศให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ จัดนิทรรศการเรื่อง ปีสากลแห่งการรู้หนังสือ ๒๕๓๓ จัดเอกสารสิ่งพิมพ์ ข่าวคราวความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเรื่องนี้ เพื่อผู้สนใจจะได้มาศึกษาค้นคว้า ส่วนภายนอกห้องสมุดนั้นอาจเขียนบทความเชิญชวนให้รักการอ่านหนังสือ ประโยชน์ที่ได้รับจากการอ่านหนังสือ หรือ โทษของผู้ไม่รู้หนังสือที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของชาติ ทำแผ่นพับ โปสเตอร์และเอกสารเชิญชวนในรูปแบบอื่นๆ

๒. ประสานงานกับสื่อมวลชนในท้องถิ่นที่ห้องสมุดประชาชนของท่านตั้งอยู่ เชื่อว่าบรรณารักษ์เจ้าหน้าที่ห้องสมุดสามารถจะประสานงานได้ เพื่อขอความร่วมมือสื่อมวลชนเชิญชวนหรือจัดบริการกิจกรรมเกี่ยวกับส่งเสริมการอ่าน และรณรงค์เพื่อการอ่านอย่างทั่วถึง ซึ่งอาจเน้นถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์จากการอ่าน ในรูปแบบใหม่ๆ แปลกๆ ไม่ซ้ำกัน

๓. จัดห้องสมุดภายในให้ใหม่และแปลกตา อาจจัดมุมหรือ ชั้นหนังสือให้เปลี่ยนไปจากเดิม จัดหนังสือตามชั้นให้สามารถ ค้นหาสิ่งที่ต้องการได้สะดวก รวดเร็ว มีดอกไม้ประดับตามโต๊ะหรือบนชั้นหนังสือ จัดโต๊ะความรู้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชน และสตรี เป็นพิเศษ อาจเป็นมุมสำหรับผู้บริโภค มีภาพสิ่งที่เป็นพิษต่อการบริโภค สิ่งที่ควรบริโภค เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย การประหยัดเวลาและแรงงานในการบริโภค สรุปแล้วให้จัดตกแต่งห้องสมุดภายในให้เป็นพิเศษจนทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดเกิดความสนใจ

๔. จัดกิจกรรมพิเศษเพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชนและสตรี โดยจัดให้มีการประกวดการอ่านประเภทต่าง ๆ เช่น การอ่านหนังสือเร็ว อ่านหนังสือถูกต้องตามหลักการอ่าน อ่านจับใจความแล้วนำมาเล่าให้ผู้อื่นฟัง นอกจากประกวดการอ่านยังอาจจัดเกมการแข่งขันอื่น ๆ ได้แก่ การประกวดร้องเพลง วาดภาพประกอบคำบรรยาย ประกวดคัดลายมือ และแข่งขันการอ่านหนังสือของห้องสมุดมากที่สุด โดยบรรณารักษ์เก็บบัตรยืมของสมาชิกที่ใช้หมดแล้ว รวบรวมไว้จนถึงสิ้นปี เมื่อบัตรหมดอายุ สมาชิกท่านใดอ่านหนังสือมาก

ที่สุด โดยนับจำนวนเล่มที่ยืมจากบัตร ห้องสมุดทำ “ปิก” ให้

๕. จัดรวบรวม ข้อมูล เรื่องราว ภาพ หรือ คำพูดที่เกี่ยวกับการไม่รู้หนังสือ ซึ่งเกิดเป็นปัญหาในการติดต่อ การสื่อความหมาย แม้กระทั่งการดำรงชีวิต จัดทำเป็นรูปเล่ม แผ่นภาพ หรือ ภาพพลิก

๖. จัดโครงการ “สร้างนิสัยรักการอ่านแก่เยาวชน” เพื่อสนับสนุนปัสากลแห่งการรู้หนังสือ ๒๕๓๓ หรืออาจจัดตามกลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนผู้จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ แล้วไม่ได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา กลุ่มสตรีวัยเจริญพันธุ์ โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานและระยะเวลาให้เหมาะสม

๗. ติดต่อบริษัทงานกับองค์กร หน่วยงานต่างประเทศ มูลนิธิ สมาคมต่างๆ เพื่อขอรับการสนับสนุนทุน ทำสติ๊กเกอร์ โปสเตอร์ เชิญชวน ให้ทราบประโยชน์ของการรู้หนังสือ

๘. ประกวดคำขวัญ เกี่ยวกับประโยชน์ของการอ่านหนังสือ โดยจัดเชิญชวนและตั้งกรรมการเพื่อการนี้ เช่น “อ่านวันละนิด จิตแจ่มใส” “น้ำหล่อเลี้ยงชีวิต หนังสือดีหล่อเลี้ยงจิตใจ”

นอกจากข้อเสนอแนะ ๘ ประการดังกล่าว ที่บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนควรรวบรวม

บริการและจัดกิจกรรมเพื่อเฉลิมฉลองปีสากลแห่งการรู้หนังสือ ๒๕๓๓ ท่านอาจมีความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมและบริการที่แปลกไปจากนี้ ร่วมกันจัดอย่างจริงจัง ทั่วถึงตลอดทั้งปีในห้องสมุดประชาชนทุกแห่งทั่วประเทศ เพื่อแสดงถึงการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น แสดงความสามารถ แม้เราจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐเท่าที่ควรแต่ก็ยังตั้งใจ ยินดี และเอาใจใส่ที่จะจัดบริการและกิจกรรมเพื่อประชาชนจะได้ไม่ลืมหนังสืออันเป็นการสร้างกุศลอันยิ่งใหญ่ สิ่งที่ได้รับคือความภาคภูมิใจ แต่ต้องไม่ลืมว่ายังมี องค์กร และหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งเป็นเอกชนทั้งในและนอกประเทศที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์สังคม ท่านอาจทำหนังสือราชการขอรับการสนับสนุน แนวโครงการซึ่งมีหลักการและเหตุผลที่สั้น กระชับรัด มีวัตถุประสงค์ชัดเจน เป้าหมายของโครงการทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ขั้นตอนการดำเนินงาน หน่วยงานที่จะขอความร่วมมือเป็นอันดับแรก คือ หน่วยงานที่ท่านรู้จักมักคุ้น ใกล้ตัวท่านในระดับจังหวัดและอำเภอ เช่น สโมสรโรตารี สโมสรไลออน มูลนิธิชุมชนบท มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง (จะให้การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอน) ห้างร้านจำหน่ายหนังสือในประเทศ สมาคมการศึกษา

นอกระบบประเทศไทย และองค์การยูเนสโก กรุงเทพมหานคร

ผู้เขียนรักห้องสมุดประชาชน เพราะเป็นแหล่งที่จะให้การศึกษาแก่ประชาชนในท้องถิ่นทั่วประเทศที่สามารถมองเห็นตัวตนได้ ดีกว่าการให้การศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งมองคล้ายจะเป็นการยัดเยียดให้ แต่สำหรับห้องสมุดประชาชนเป็นที่ซึ่งเขามาอ่านหนังสือกันกว่าหาความรู้ที่เขา มีปัญหาต้องการขอข้อมูล ถ้าเพียงแต่ทางราชการเห็นความสำคัญ ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณจัดซื้อหนังสือใหม่เพิ่มให้มากขึ้น วัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็นต้องมีใช้ และนำจัดตกแต่ง เป็นมุมหรือเป็นโต๊ะนิทรรศการ ให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างสวยงามแปลกตา โดยนำหนังสือมาจัดเป็นแกน อาจจะทำให้ประชาชนสนใจหันเข้ามาอ่านหนังสือในห้องสมุด ซึ่งบรรณารักษ์จัดตกแต่งเหมือนบ้านที่น่าอยู่ สำหรับตัวบุคลากรนั้นก็เป็นตัวแปรที่สำคัญไม่น้อยกว่างบประมาณหากได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ให้เกิดขวัญกำลังใจในการทำงานบ้าง เมื่อผู้ใดตั้งใจปฏิบัติราชการจนบังเกิดผลดีต่อทางราชการ เช่น ได้รับการคัดเลือกให้เป็นห้องสมุดดีเด่นของสมาคมของห้องสมุดหรือของกรมการศึกษา นอกโรงเรียน ก็น่าจะให้ความดีความชอบ ให้คำชมเพื่อเป็นรางวัลที่ไม่ต้องซื้อหา

ด้วยราคาแพงเลยแต่จะมีคุณค่าทางจิตใจมหาศาล เหมือนได้เติมเชื้อ ทำให้มีไฟที่จะปฏิบัติงานไปได้อีกนาน หรือจะพิจารณาให้บรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด หรือ ผู้เกี่ยวข้องกับการห้องสมุด ได้ไปศึกษาดูงานในต่างประเทศเยี่ยงข้าราชการประเภทอื่น ความคาดหวังประการสุดท้ายของการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนก็คงจะหนีไม่พ้นตัวบรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดต้องรักงานเช่นเดียวกัน เริ่มต้นการทำงาน ด้วยการวางแผนเขียนโครงการ นโยบาย และจุดเน้นของกรมการศึกษา นอกโรงเรียน หรือจากปัญหาในการดำเนินงานของปีที่ผ่านมา มีความคิดริเริ่มที่สร้างสรรค์ รับผิดชอบงานในหน้าที่บรรณารักษ์ และตั้งใจปฏิบัติงานให้ดีเยี่ยมเพื่อประชาชนจะได้รับความรู้อย่างทั่วถึงแล้วนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น อันจะทำให้เศรษฐกิจสังคม เจริญขึ้นและประเทศชาติจะมั่นคง

เรณู เปียขี้อ

ศึกษานิเทศก์

กรมการศึกษานอกโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ

และ

ประธานชมรมห้องสมุดโรงเรียน

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน แหล่งเพิ่มพูนภูมิปัญญาชาวบ้าน

เรวัฒน์ สุธรรม

คนเราไม่มีใครแก่เกินเรียน ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา....ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ถ้ามีโอกาสและมีแหล่งให้ศึกษาและค้นคว้า....การเรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้หลาย ๆ วิธี เช่น จากการฟัง การพูดคุย การดู การอ่าน เป็นต้น แล้วชาวบ้านของเราจะได้รับการเรียนรู้และรับข่าวสารข้อมูลได้อย่างไร

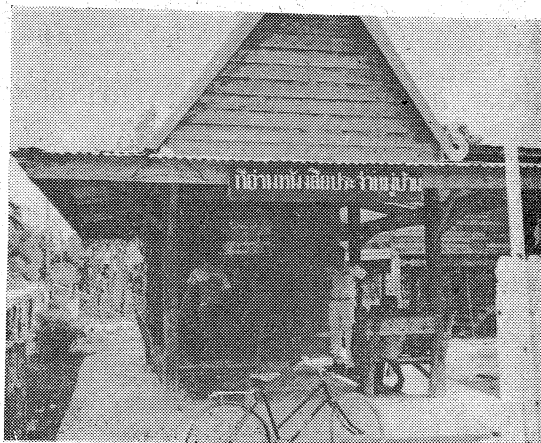
ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษาในสมัยที่ ดร. โกวิท วรพิพัฒน์ เป็นหัวหน้ากองฯ ได้ทดลองจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านพื้นที่ อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง จำนวน ๗๕ แห่ง โดยมีวัตถุประสงค์คือ

๑. เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านมีนิสัยรักการอ่าน

๒. เพื่อป้องกันการลืมนั่งหนังสือ

๓. เพื่อให้ชาวบ้านได้รับความรู้ ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวและเหตุการณ์ต่าง ๆ

อันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ทั้งนี้จากเหตุผลที่ประชาชนที่อยู่ในชนบทจบจากประถมศึกษา

แล้วไม่ได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาและ
ขาดแหล่งค้นคว้าและแสวงหาความรู้ ทำให้
ชาวชนบทเหล่านั้นล้มหนังสือ เพราะขาดการ
ใช้หนังสือเป็นเครื่องมือการอ่าน การเขียน
และกลับเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสืออีกครั้งหนึ่ง ด้วย
เหตุนี้เอง รัฐบาล โดยกระทรวงศึกษาธิการ
จึงได้ทำการทดลองจัดตั้งที่อ่านหนังสือพิมพ์
ประจำหมู่บ้าน ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นที่อ่าน
หนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นระยะเวลา ๑๘ ปี

“เมื่ออ่านแล้วเขาจะนำเสนอหาวิพากวิจารณ์
ข่าวหรือความรู้ที่ได้อ่าน มีการถ่ายทอด
หรือเล่าต่อให้กับคนในครอบครัว”

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเพิ่มขึ้นเกือบ
๓,๐๐๐ หมู่บ้าน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
จึงเป็นแหล่งความรู้ของชาวบ้าน และเป็นสิ่ง
จำเป็นในหมู่บ้านเป็นอันมาก เพราะที่อ่าน
หนังสือประจำหมู่บ้าน คือ ศูนย์กลางความรู้
ของชุมชนที่ชาวบ้านทุกคนมาใช้ แต่ที่สำคัญ
คือ เป็นที่เพิ่มพูนภูมิปัญญาที่ชาวบ้านจะมา
ค้นคว้าและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชาวบ้าน
ด้วยกันเอง เพราะว่าที่อ่าน ๆ ทุกแห่งจะมีผู้มา
อ่านตั้งแต่เช้าจนถึงกลางคืน เมื่ออ่านกันแล้ว
เขาจะนำเสนอหาวิพากวิจารณ์ข่าวหรือความรู้
ที่ได้อ่านมีการถ่ายทอด หรือเล่าต่อให้กับคน

ในครอบครัว เพื่อนบ้าน เพื่อให้ได้รับทราบ
ต่อ ๆ กันไป ขณะนั้นที่อ่าน ๆ หลายแห่งได้
ปรับปรุงและพัฒนาให้มีสื่อการศึกษาที่ชาวบ้าน
สามารถได้รับความรู้ข่าวสารมากขึ้น เช่น มี
วิทยุ เทปเสียง เทปโทรทัศน์ เสียงตามสาย
เป็นต้น ดังนั้นโอกาสที่ชาวบ้านจะชวนช่วย
หาความรู้ก็มีมากขึ้นด้วย

“คนที่เคยอ่านหนังสือแล้วไม่ได้อ่าน จะ
ทำให้เกิดความหงุดหงิด จนต้องแยกแผ่น
เฉลี่ยกันอ่าน”

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นที่สร้าง
นิสัยให้ชาวบ้านชอบการแสวงหาความรู้หรือ
การอ่านได้มากขึ้น ทั้งนี้เพราะได้รับการ
ร้องเรียนจากชาวบ้านว่าเจ้าหน้าที่หรือคณะ
กรรมการส่งหนังสือไปล่าช้าไม่ทันกับความ
ต้องการที่จะอ่าน บางครั้งหนังสือหายบ้าง
ชาวบ้านจะเป็นผู้ติดตามกันเอง เมื่อเข้าไปใน
หมู่บ้านที่มีที่อ่าน ๆ ในเวลาเช้าหรือเวลาเย็น
จะเห็นว่าชาวบ้านมาอ่านหนังสือกันเป็นจำนวน
มาก เพราะคนที่เคยอ่านหนังสือแล้วไม่ได้อ่าน
จะทำให้เกิดความหงุดหงิด เช่น หนังสือพิมพ์
ต้องแยกแผ่นเฉลี่ยกันอ่าน เป็นต้น

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นที่
พัฒนาการวางแผนและการจัดการอย่างเป็น

ระบบของชาวบ้าน เพราะที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านเป็นผู้จัดสร้าง โดยเริ่มจากการคัดเลือกพื้นที่ ทางงบประมาณ หาวัสดุที่จะมาสร้าง หาผู้ที่จะดูแลรักษาเอาใจใส่ในการปรับปรุง จัดระบบการรับหนังสือ จัดบริการให้ยืมและจัดระเบียบการใช้ เป็นต้น ที่อ่านฯ ที่ดีและก้าวหน้าขึ้นขึ้นอยู่กับจัดการดังกล่าว จะเห็นว่าที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นจำนวนมากมีการจัดการที่ดี เช่น มีเวร

คอยทำความสะอาด เก็บหนังสือ ปิด-เปิด หอกระจายข่าว และโทรทัศน์ ทั้งชาวบ้านทุกคนเป็นผู้จัดการ ที่อ่านฯ จึงเป็นจุดรวมหัวใจของชาวบ้านที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งความรู้ของตนเอง

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นสถานที่ให้การศึกษาต่อเนื่องของชาวบ้าน ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ขณะนี้ ที่อ่านฯ เป็นจำนวนมากที่มีสื่อการอ่าน การฟัง การดูมาก สื่อ

“เมื่อชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจบจากระดับประถมศึกษาแล้ว เขาเหล่านั้นก็ได้ใช้เครื่องมือพื้นฐานคือการรู้หนังสือ หลังจากนั้นจึงมาศึกษาเพิ่มเติมจากที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นการเพิ่มพูนความรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้เขาไม่ลืมหนังสือเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต”

การอ่านก็มีหนังสือพิมพ์วันละ ๒ ฉบับ แต่ละฉบับชาวบ้านเป็นผู้เลือก และเขาก็เลือกหนังสือพิมพ์ที่สนใจหาสาระ ข่าวสาร ข้อมูลที่ดีและรวดเร็ว ขณะนี้หนังสือพิมพ์ได้พัฒนาทางเนื้อหาสาระ ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านเป็นอันมาก หนังสือต่าง ๆ มีหลายประเภทที่หน่วยงานทั้งของรัฐบาลและเอกชนได้จัดพิมพ์หนังสือที่ดีและมีประโยชน์และส่งไปยังชาวชนบทมากขึ้น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านจึงเป็นที่รวมความรู้ที่ชาวบ้านไปค้นคว้าจึงเป็น

การส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ศึกษาอย่างต่อเนื่อง เมื่อจบจากระดับประถมศึกษาแล้ว เขาเหล่านั้นก็ได้ใช้เครื่องมือพื้นฐาน คือ การรู้หนังสือ มาศึกษาเพิ่มเติมจากที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นการเพิ่มพูนความรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้เขาไม่ลืมหนังสือเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๓๐ รัฐบาลมีนโยบายรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือขึ้นเพื่อลดอัตราการไม่รู้หนังสือ ในขณะนั้นมีผู้ไม่รู้หนังสือทั้งประเทศประมาณร้อยละ ๑๐.๕ และ

จำนวนดังกล่าวมีอายุตั้งแต่ ๑๕-๕๐ ปี ซึ่งเป็นวัยแรงงานอยู่ประมาณ ๓ ล้านคน รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการดำเนินการประสานงานเพื่อลดอัตราการไม่รู้หนังสือขึ้น โครงการดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ตั้งแต่หน่วยงานของรัฐ ๑๐ กรมและชาวบ้าน ได้ดำเนินการจนบรรลุผลเกือบทุกจังหวัด คือ ผู้ไม่รู้หนังสือสามารถอ่านออก เขียนได้ ในระดับหนึ่ง ผู้รู้หนังสือแล้วถ้าไม่ได้ใช้ประโยชน์จากการรู้หนังสือในระยะหนึ่งคงจะต้องลืมอีก กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้กำหนดโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ทำการเสริมต่อเพื่อให้กลุ่มผู้รู้หนังสือและผ่านโครงการณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแล้ว ได้ร่วมโครงการนี้ พร้อมทั้งจัดทำแผ่นเรียนเสริมความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิต โดยได้ดำเนินการเกือบทุกตำบล ทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านใดที่มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านก็ใช้ที่อ่านหนังสือเป็นสถานที่พบกลุ่มเพื่อศึกษาแผ่นเรียนอภิปรายปัญหาเรียนรู้ร่วมกัน และวางแผนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและเพิ่มพูนภูมิปัญญาให้กับชาวบ้านเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งเหมาะสมสอดคล้องกับ ธรรมชาติการเรียนรู้

ของชาวบ้าน เพราะทุกคนสามารถไปใช้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านได้ตลอดเวลา กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้พยายามที่จะจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านให้ทั่วถึงครบทุกหมู่บ้าน แต่ด้วยข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ การขยายให้ทั่วถึงจึงทำได้ช้า จึงมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีแหล่งความรู้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น มีป้ายประกาศของหมู่บ้านเป็นที่ติดหนังสือพิมพ์แผ่นึงบางจังหวัดจัดทำกล่องหนังสือหมุนเวียนไปใช้ในกลุ่มส่งเสริมคุณภาพชีวิตในหมู่บ้าน บางจังหวัดเป็นจดหมายข่าวไปถึงผู้นำชุมชน แล้วผู้นำชุมชนนำไปขยายและเผยแพร่ต่อ บางจังหวัดทำเป็นถุงหรือกระเป๋าหนังสือนำไปบ้านของผู้นำหรือกรรมการหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้ยืมอ่าน ทุกจังหวัดได้พยายามหาวิธีการว่าจะทำอย่างไรที่จะให้ชาวบ้านได้รับบริการความรู้และข่าวสาร ข้อมูลให้มากที่สุด บริการข่าวสารข้อมูลมีหลายทาง เช่น โทรทัศน์ วิทยุ แต่การรับรู้เพียงผ่านไป ไม่สามารถทบทวนทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ได้ เหมือนกับสื่อการอ่านที่เป็นหนังสือ และหนังสือพิมพ์ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านจึงเป็นสถานที่เพิ่มพูนภูมิปัญญาชาวบ้านได้เพราะ

เป็นศูนย์กลางที่ชาวบ้านจะมาใช้ในการเพิ่มพูน
ความรู้จากการอ่าน การสนทนาระหว่างชาว
บ้านด้วยกัน และเผยแพร่ถ่ายทอดการเรียนรู้
ร่วมกัน ในอนาคต ชาวบ้านในชนบททุกหมู่
บ้านคงจะมีความหวังและโอกาสที่จะได้รับการ
พัฒนาการเรียนรู้ สำหรับทุกคนที่มาใช้บริการ
ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ สถานที่นี้เองจะเป็นที่สร้าง
เสริมพฤติกรรมที่สร้างสรรค์ในการพัฒนา
ทรัพยากรบุคคลในชนบทให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี
ขึ้น

เรวัฒน์ สุธรรม

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน

ภาคกลาง

กรมการศึกษานอกโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ

ห้องสมุดโรงเรียน : อนาคตและการคาดหวัง

ดร. ทศนา หาญพล

ความเป็นมา

เป็นที่ตระหนักแล้วว่าห้องสมุดทุกประเภทมีบทบาทต่อการเรียนการสอนมาโดยลำดับในทุกยุคทุกสมัย และอยู่ควบคู่ไปกับสถาบันการศึกษาเหล่านั้น มาโดยตลอด มีผู้เขียนชี้ให้เห็นบทบาทของห้องสมุดโรงเรียนไว้หลายท่านด้วยกัน

ทรงศनिया กลฺยาณมิตร (๒๕๒๔ : ๓๓) กล่าวว่าห้องสมุดโรงเรียนจะเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นที่รวบรวมแหล่งความรู้ทั้งหลายเหล่านั้น และเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหลายของโรงเรียน เป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา

อนันต์ ส่องอำไพ (๒๕๒๘ : ๑๔) มีความคิดเห็นเช่นเดียวกันว่า ห้องสมุดโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่สามารถส่งเสริมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ในบทเรียน และส่งเสริมให้แนวความคิดของนักเรียนกว้างขวางขึ้น

และยังเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมของครูอีกด้วย

อุทัย เพชรช่วย (๒๕๒๘ : ๑๘) กล่าวสนับสนุนว่า...ห้องสมุดเป็นหัวใจของการศึกษา และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอน...ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัยของแต่ละบุคคล

ฉวีลักษณ์ บุณยะกาญจน (๒๕๓๑ : ๕๗) มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าห้องสมุดโรงเรียนก็เป็นแหล่งที่จะช่วยยกสภาพสังคม...ห้องสมุดโรงเรียน ยังช่วยเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ที่ต้องการเพื่อยกระดับอาชีพคุณค่าทางวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าตลอดชีวิตของชุมชนและสังคม

ถึงแม้ว่าห้องสมุดจะมีส่วนสนับสนุนการเรียนการสอนก็ตาม แต่มีผู้ใช้ห้องสมุดเป็นจำนวนมากที่มองเห็นห้องสมุดเป็นเพียงห้องเก็บหนังสือเท่านั้น ห้องสมุดโรงเรียนเริ่ม

เคลื่อนไหว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ และพัฒนา
ขึ้นมาตามลำดับ โดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ได้ให้ความรู้แก่ครูบรรณารักษ์ ให้
สามารถจัดห้องสมุดโรงเรียนและเมื่อกิจกรรม
มหาวิทยาลัยเริ่มขยาย จึงมีครูบรรณารักษ์
อาชีพ ระบุกับปริญญาตรี โท เพิ่มขึ้น ห้อง
สมุดโรงเรียนเริ่มมีบทบาทเลื่อนฐานะจากที่เก็บ
หนังสือมาเป็นห้องสมุดที่จัดอย่างดี (เสาวณิต
๒๕๒๔ : ๕๕)

สภาพปัจจุบัน

จากความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง
กับงานห้องสมุด อาทิเช่น สมาคมห้องสมุด
แห่งประเทศไทย ก็ได้มีการพิจารณาปรับปรุง
มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนในปัจจุบัน เพื่อให้
รองรับกับความเจริญรุดหน้าทางวิทยาการของ
โลกในปัจจุบัน แม้แต่กระทรวงศึกษาธิการ
เองก็ได้ออกประกาศเรื่องมาตรฐานห้องสมุด
โรงเรียนดังต่อไปนี้

ระดับประถมศึกษา

— อย่างน้อย ๑ ห้องเรียน สำหรับ
โรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน ๔๐๐ คน

— อย่างน้อย ๒ ห้องเรียน สำหรับ
โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ ๔๐๐ คนขึ้นไป

(พว ๒๕๒๕ : ๖๔)

นอกจากนี้ยังมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน
สากลสำหรับบริเวณที่นั่งอ่าน บริเวณชั้นวาง
หนังสือตลอดจนจำนวนเล่มของหนังสือที่ควร
จะมีไว้ให้บริการ ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวนี้ จะ
ช่วยเป็นแนวทางให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละ
โรงเรียน พยายามปรับปรุงห้องสมุดของตน
เพื่อให้เข้ากับเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวข้างต้น
บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับห้องสมุดโรงเรียน
อาจจำแนกได้ดังนี้

๑. ผู้บริหารโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง
เป็นผู้ให้การสนับสนุนกิจการของห้องสมุดอย่าง
เต็มที่ ด้วยการส่งเสริมให้ห้องสมุดโรงเรียนมี
ปริมาณหนังสือให้มากพอกับความต้องการของ
ผู้ใช้...ผู้บริหารจะต้องส่งเสริมให้ครูบรรณารักษ์
ได้ทำงานในหน้าที่ของเขาอย่างสมบูรณ์ และ
สนับสนุนให้ครูและนักเรียนใช้ประโยชน์จาก
ห้องสมุดของโรงเรียนให้มากที่สุด (ทรรศนียา
๒๕๒๔ : ๔๔)

ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเข้าใจบทบาท
ของห้องสมุดโรงเรียน อาจจะต้องเข้าใจดีกว่า
ครูเสียอีก เพราะผู้บริหารจะต้องให้การสนับ
สุนส่งเสริมรับผิดชอบจัดบุคลากรห้องสมุดที่
สามารถให้เพียงพอ และจัดงบประมาณให้
เพียงพอที่จะรักษาห้องสมุดไว้ได้ที่สุดสูงสุด

และให้ครูบรรณารักษ์ทำงานห้องสมุดเท่านั้น (เสาวณิต ๒๕๒๔ : ๖๔)

ผู้บริหารควรจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย ทางด้านหลักสูตรของโรงเรียน ให้การสนับสนุนบุคลากรที่ทำงานในห้องสมุดโรงเรียน ให้มีเวลามากพอที่จะทำงานห้องสมุดได้ และจัดหาทรัพยากรที่เพียงพอ และพิจารณาปรับปรุง สิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในห้องสมุด

อนันต์ ส่งอำไพ (อนันต์ ๒๕๒๘ : ๑๖) กล่าวว่างานบริหารห้องสมุดโรงเรียนเป็นงานที่ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งหมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนร่วมมือกับ บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน เพื่อกำหนด นโยบายของห้องสมุดให้สอดคล้องกับนโยบาย ของโรงเรียน จึงจะสามารถทำให้ห้องสมุด สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับบรรณารักษ์ เช่นเดียวกับครูผู้สอนคนอื่น ๆ (Saunder ๑๙๖๘ : ๑๗๓) การ์ดิเนอร์ (Gardiner ๑๙๕๔ : ๗) มีความเห็นว่าครูใหญ่ควรช่วย สนับสนุนให้มีวัสดุอุปกรณ์พร้อมมูล เพื่อให้ บริการซึ่งรวมถึงจัดสรรบุคลากรให้มาช่วยงาน ห้องสมุดอย่างเพียงพอ

จะเห็น ได้ว่าผู้บริหาร ของ โรงเรียน มี บทบาทสำคัญต่อการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน

มากและปัญหาที่ห้องสมุดโรงเรียนมักจะประสบ อยู่เสมอๆ ก็คือ ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญ และสนใจงานห้องสมุดเท่าที่ควร

โสภณ เพ็ชรพวง (โสภณ ๒๕๒๗ : ๓๑) กล่าวว่าผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญของ ห้องสมุด ไม่ส่งเสริมพัฒนาปรับปรุงห้องสมุด ไม่สนับสนุนงบประมาณ ในการดำเนินการ จัดหาหนังสือเข้าห้องสมุด

ผู้บริหารโรงเรียนยังเข้าใจหน้าที่ของ ห้องสมุดโรงเรียนและหน้าที่ของครูบรรณารักษ์ ไม่ชัดเจน ดังนั้นห้องสมุดโรงเรียนจึงกลายเป็น ห้องประชุมบ้าง ห้องสอนบ้าง (ทรรคนิยา ๒๕๒๔ : ๓๕)

อุทัย เพชรช่วย (อุทัย ๒๕๒๙ : ๑๘) กล่าวว่าครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้บริหาร มองไม่เห็นความสำคัญหรือคุณค่าของห้องสมุด ในอันที่จะเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่สำคัญบาง ประการให้เกิดขึ้นกับเด็ก เช่นนิสัยในการอ่าน ในการศึกษาค้นคว้า และนิสัยในการใฝ่เรียน เป็นต้น

๒. บรรณารักษ์

บรรณารักษ์มีความสำคัญต่อการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง เป็นผู้ที่ต้องบริหารงานห้องสมุด ดำเนินงานด้าน เทคนิค จัดบริการให้แก่ผู้ใช้ ตลอดจน

ประสานงานกับผู้บริหารและผู้สอน เพื่อที่จะจัดบริการให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้

งานบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนเป็นงานสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการใช้หลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (เสาวณิต ๒๕๒๔ : ๖๒)

บรรณารักษ์ควรมีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ ทางการศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับวัสดุทุกชนิด ความมีศรัทธาในอาชีพบรรณารักษะ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพราะบรรณารักษ์ต้องทำหน้าที่ทางด้านการบริหาร หน้าที่ทางการศึกษา งานด้านเทคนิค เป็นต้น (พวา ๒๕๒๕ : ๑๓-๑๗)

บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนในปัจจุบันจะต้องมีวุฒิอย่างต่ำอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ

๑. วุฒิ ป.ก.ศ. หรือเทียบเท่า และมีวุฒิปัธยบรรณารักษ์ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

๒. วุฒิ พ.ก.ศ. ซึ่งมีวิชาชุดบรรณารักษศาสตร์รวมอยู่ด้วย หรือ

๓. วุฒิประกาศนียบัตรหลักสูตรครูบรรณารักษ์ของกระทรวงศึกษาธิการ (ทรรศนียา ๒๕๒๔ : ๓๗)

ปัญหาที่บรรณารักษ์ประสบในปัจจุบันได้แก่ ขั้วโมงสอนมีมากเกินไปจนไม่มีเวลาอุทิศให้กับงานห้องสมุด ไม่ได้รับความร่วม

มือจากผู้บริหาร ครูผู้สอน งบประมาณที่ได้ไม่เพียงพอที่จะพัฒนาห้องสมุดไปสู่ยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่ บุคลากรไม่เพียงพอ ขาดความคิดสร้างสรรค์ในการจัดให้บริการ เป็นต้น

๓. ครูผู้สอน

มีส่วนช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใช้ห้องสมุดมากขึ้น โดยจัดชั่วโมงสอนการใช้ห้องสมุดไว้ในตารางสอน ปรับปรุงข้อการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น

ครูประจำวิชาจะรู้ดีว่านักเรียนจะต้องค้นคว้าเรื่องอะไรบ้างในห้องสมุด งานด้านการศึกษาค้นคว้าทุกวิชาจะเป็นผลสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับความสามารถของครูแต่ละคน (เสาวณิต ๒๕๒๔ : ๖๓-๖๔)

สภาพห้องสมุดโรงเรียนในปัจจุบัน โดยเฉพาะห้องสมุดโรงเรียนขนาดเล็ก ยังต้องประสบอยู่ก็คือ ห้องสมุดคับแคบ หนังสือมีจำนวนน้อย ขาดบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านบรรณารักษศาสตร์รับผิดชอบงานด้านนี้โดยตรง และผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญห้องสมุดเท่าที่ควร บางห้องสมุดถึงแม้จะมีสถานที่หนังสือเพียงพอ แต่ก็ยังเกิดปัญหาที่ไม่มีเด็กเข้าใช้ห้องสมุดมากเท่าที่ควรจะเป็น บางแห่งยังต้องการการปรับปรุงให้เข้าสู่ความเป็นห้องสมุดโรงเรียนยุคใหม่

อนาคตและการคาดหวัง

สภาพปัญหาที่ห้องสมุดโรงเรียนประสบอยู่ในปัจจุบัน จึงสมควรที่จะได้รับการปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำห้องสมุดโรงเรียนไปสู่อนาคต

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียน ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วว่าประกอบด้วยผู้บริหาร บรรณารักษ์ และครูผู้สอน

บุคคลที่จะประสานสัมพันธ์ระหว่างครู บรรณารักษ์ และครูผู้สอนให้มีความทำงานด้วยกัน เอื้อต่อกัน ร่วมกันพัฒนาสร้างสรรค์ห้องสมุดโรงเรียน เพื่อการเรียนรู้การสอนที่มีคุณภาพคือผู้บริหารในที่นี้อาจเป็นผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการที่จะนำคณะครู เตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้นักเรียนมีโอกาสศึกษาค้นคว้าในห้องสมุดเป็นระบบและมีระเบียบวิธีการ (เสาวณิต ๒๕๒๔ : ๖๔)

ผู้บริหารควรสนับสนุนการศึกษาให้มีเงิน มีคน มีสถานที่ มีวัสดุอุปกรณ์ มีวิธีสอนอย่างใหม่ ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร คือครูสอนโดยวิธีให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น (มิตรครู ๒๕๓๑ : ๓๗)

ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่ตระหนักถึง ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน และติดตามแนวความคิดใหม่ ในการปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียน สนับสนุนให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการห้องสมุด ซึ่งควรมี ๒ คณะ คือ

๑. คณะกรรมการภายนอก ประกอบด้วย ผู้อุปการะโรงเรียน และศิษย์เก่า คณะกรรมการภายนอกจะช่วยให้การหาทุน หาหนังสือเข้าห้องสมุด และเป็นการประชาสัมพันธ์งานห้องสมุดไปด้วย

๒. คณะกรรมการภายใน อาจประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ คณะครูหรือครูที่สนใจกิจการของห้องสมุด นักเรียน อาจเป็นกรรมการชุมนุมห้องสมุด หรือสภานักเรียน คณะกรรมการภายในอาจช่วยหาทุน หาหนังสือ และประการสำคัญที่สุดจะช่วยให้การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนคล่องตัวขึ้น (สมชัย : ๓)

สำหรับบรรณารักษ์ จะต้องเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญหาความรู้ ปรับปรุงบริการเพื่อให้ผู้บริหารและครูผู้สอนเกิดความศรัทธาเลื่อมใส และหันมาสนับสนุนให้ความร่วมมือในการปรับปรุงงานห้องสมุดโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้า บรรณารักษ์จึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พัฒนางานเองให้เป็นที่ยอมรับและมีส่วนร่วมในการพิจารณาหลักสูตร มีส่วนช่วยครูผู้สอนในการสอนวิธีการใช้ห้องสมุด อาจจะสอนในชั้นเรียน หรือสอนนอกเวลาเรียนโดยจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ บรรณารักษ์จะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมและประชาสัมพันธ์งานของ

ห้องสมุดให้เป็นที่น่าพอใจอย่างทั่วถึง กิจกรรมที่ควรคำนึงถึง อาทิเช่น กิจกรรมการส่งเสริมการอ่านแนะนำการใช้ห้องสมุดให้แก่ครูและนักเรียน จัดนิทรรศการภายในโอกาสสำคัญ ๆ จัดแนะแนวการอ่าน จัดเล่านิทาน จัดการประกวด การแข่งขันตอบปัญหา และการแสดงละครจากเนื้อหาในหนังสือ เป็นต้น

นอกเหนือจากกิจกรรมแล้วบรรณารักษ์จะต้องจัดสถานที่ที่จะดึงดูดผู้ใช้โดยเฉพาะเด็ก ๆ จัดให้มีมุมหนังสือนิทาน มุมหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ เป็นต้น

ครูผู้สอน ควรที่จะปรึกษาบรรณารักษ์ในการเตรียมข้อมูลหรือทำรายชื่อนักเรียนที่ต้องการให้นักเรียนมาอ่านเพิ่มเติม โดยแจ้งให้บรรณารักษ์ทราบล่วงหน้า ขอความร่วมมือจากบรรณารักษ์ให้มีส่วนร่วมในการพิจารณาหลักสูตรการเรียนการสอน และให้ช่วยสอนบางกระบวนการที่ใช้ห้องสมุด การจัดทำบรรณานุกรม เป็นต้น

ทรัพยากรห้องสมุดในปัจจุบันมิใช่มีแต่เพียงสิ่งตีพิมพ์เท่านั้น ห้องสมุดโรงเรียนในอนาคต ควรคำนึงถึงการจัดหาทรัพยากรประเภทวัสดุ ไม่ตีพิมพ์มาจัดให้บริการด้วย เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องดึงดูดให้มีผู้มาใช้ห้องสมุดมากขึ้น อุปกรณ์ต่างๆ ที่จะให้กับวัสดุไม่ตีพิมพ์ก็ควรจะมีพร้อม มีการแนะนำ

ในการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ให้แก่ ครูและนักเรียนโดยสม่ำเสมอ โสตทัศนวัตถุที่ควรมีไว้บริการ อาทิเช่น แผนที่ ลูกโลก หุ่นจำลอง ชุดการเรียนการสอน เทปบันทึกเสียง ภาพนิ่ง เป็นต้น

ในต่างประเทศได้มีการจัดห้องสมุดให้อยู่ในรูปของศูนย์วัสดุและสื่อการเรียนการสอนคือจัดให้บริการวัสดุทุกประเภท รวมทั้งวัสดุไม่ตีพิมพ์ด้วย ในปัจจุบันก็รวมถึงเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ ซึ่งนำมาใช้ในการเรียนการสอนในบางวิชา อาทิเช่น ทางด้านภาษาและคณิตศาสตร์ เป็นต้น จะมีการรวมตัวในบรรดาห้องสมุดโรงเรียนที่อยู่ในเขตเดียวกันโดยมี ศูนย์ กลาง ที่ จะ จัด ซื้อ อุปกรณ์ ร่วมกัน ตลอดจนการจัดทำงานทางด้านเทคนิค เช่น จัดหมู่และทำบัตรรายการร่วมกัน ห้องสมุดแต่ละโรงเรียนจะทำหน้าที่แต่เพียงจัดบริการเท่านั้น อุปกรณ์บางอย่างที่มีราคาแพง และไม่ใช่น้อยมากนักก็จะจัดไว้ให้บริการที่ศูนย์วัสดุและสื่อ การ เรียน การ สอน แห่งนี้ การซ่อมแซมอุปกรณ์ต่างๆ ก็จะจัดทำที่ศูนย์แห่งนี้

มาตรฐานของศูนย์วัสดุ และสื่อการเรียนการสอนในสหรัฐอเมริกา มีดังนี้

- มีหัวหน้าศูนย์ที่มีความรู้ทางโสตทัศนศึกษา ๑ คน ต่อนักเรียน ๒๕๐ คน

- มีช่างเทคนิค ๑ คน ในโรงเรียนที่มีนักเรียน ๑,๐๐๐ คน
- หนังสืออย่างน้อยจำนวน ๖,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ ชื่อเรื่อง (๒๐ เล่มต่อนักเรียน ๑ คน)
- นิตยสาร ๔๐-๕๐ ชื่อเรื่อง
- หนังสือพิมพ์ ๓-๖ ชื่อเรื่อง
- ฟิล์มสตริป ๕๐๐-๑,๐๐๐ ชื่อเรื่อง (๓ ชื่อเรื่องต่อนักเรียน ๑ คน) ฯลฯ (Nickel ๑๙๘๐ : ๕)

จากการที่ห้องสมุดโรงเรียนในต่างประเทศได้รวมเอาสื่อทัศนวัสดุไว้ให้บริการด้วย ซึ่งจะช่วยเสริมบทบาทของบรรณารักษ์ให้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากขึ้น โดยจะให้คำปรึกษาแก่ครูผู้สอนในการนำสื่อทัศนวัสดุไปใช้ประกอบการเรียนการสอน

ในประเทศแคนาดามีรูปแบบของ JOINT-USE LIBRARIES เป็นลักษณะห้องสมุดที่ร่วมมือกันระหว่างห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดประชาชน และได้ตีพิมพ์มาตรฐานของห้องสมุดโรงเรียนขึ้นในปี ๑๙๖๗ ไว้อย่างแน่ชัดว่า ห้องสมุดโรงเรียนจะต้องร่วมมือและสนับสนุนการบริการแก่ชุมชน จัดทำเนืองงานเกี่ยวกับวัสดุที่จะบริการให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ตลอดจนการแนะแนว

อาชีพ อบรมบุคลากรในท้องถิ่น ห้องสมุดโรงเรียนจะต้องพัฒนาเป็นศูนย์กลางของวัสดุการเรียนการสอน แนวการอาชีพทุกชนิด (จวีลักษ์ณ์ ๒๕๓๑ : ๕๘)

สรุป

อนาคตของห้องสมุดโรงเรียนจะเป็นเช่นไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหาร บรรณารักษ์ และครูผู้สอนที่จะประสานความร่วมมือร่วมแรงกัน ในอันที่จะปรับปรุงให้ห้องสมุดโรงเรียนเป็นศูนย์บริการสื่อการเรียนการสอนทุกชนิด ร่วมแรงกันจัดหาทุนเพิ่มเติมจากงบประมาณที่ได้รับโดยการขอรับบริจาค ขอความร่วมมือ ไปยังคณะกรรมการห้องสมุด สมาคมครูและผู้อุปการะมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และองค์กรต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน อาทิเช่น ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน จัดโครงการทอดผ้าป่าหนังสือให้แก่โรงเรียนในเขตภาคตะวันออก ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ปัตตานี จัดโครงการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนในภาคใต้ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ จัดโครงการสร้างเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนในท้องถิ่นยากจนรักการอ่าน ในเขตจังหวัดอุตรดิตถ์ แพร์ น่าน สำนักหอ-

สมุคกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดโครงการบริจาคหนังสือให้แก่ห้องสมุดในชนบท โดยสนับสนุนให้มีการจัดตั้งห้องสมุดโรงเรียนในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยการให้บริจาคสิ่งพิมพ์แก่ห้องสมุดโรงเรียน บรรณารักษ์เองก็ต้อง

เปลี่ยนท่าทีและบทบาทของตนเองให้เป็นผู้ที่หันต่อเหตุการณ์ และพร้อมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ มา ใช้ กับ งาน ห้องสมุดโรงเรียนในอนาคต

บรรณานุกรม

- ฉวีลักษณ์ บุณยะกาญจน “บทบาทของห้องสมุดโรงเรียนสมัยใหม่หรือศูนย์วิทยาการกับสังคม” วารสารการศึกษานอกโรงเรียน ๒๕ : ๑๔๒ (ก.พ.-มี.ค. ๓๑) ๕๔-๕๙
- ทรรคินยา กัลยาณมิตร “การบริหารห้องสมุดโรงเรียน : หลักการและระเบียบวิธีการจัดห้องสมุดบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารห้องสมุด” จันทร์เกษม ๑๕๕ : ๑๖๓ (ม.ค.-ธ.ค. ๒๔) ๓๒-๔๔
- พวา พันธุ์เมฆา ห้องสมุดโรงเรียน : ทฤษฎีและปฏิบัติ กรุงเทพฯ ฯ : อักษรสยามการพิมพ์, ๒๕๒๕
- สมชัย ยุติธรรม “การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน” เอกสารประกอบคำบรรยายการอบรมห้องสมุดโรงเรียน ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ ฯ : กรุงเทพฯ-การพิมพ์, ม.ป.ป.
- เสาวณิต ลาภานันต์. “ห้องสมุดกับโรงเรียน” คุรุปริทัศน์ ๖ (พ.ค. ๒๔) ๕๙-๖๔
- โสภณ เพ็ชรพวง “การจัดกิจกรรมในห้องสมุดโรงเรียน” ประชาสัมพันธ์ ๓๔ : ๔ (ม.ค. ๒๗) ๒๙-๓๒
- “ห้องสมุดโรงเรียนยุคใหม่” มิตรครู ๒๕ : ๑๖ (ส.ค. ๓๑) ๓๖-๓๘
- อนันต์ ส่งอำไพ “แนวคิดสำหรับการจัดตั้งห้องสมุดโรงเรียน (ใหม่)” มิตรครู ๑ (ม.ค. ๒๕) ๑๔-๑๕
- อุทัย เพชรช่วย “จะจัดห้องสมุดอย่างไรจึงจะสนใจให้เด็กสนใจและเข้าไปใช้” ประชาสัมพันธ์ ๓๖ : ๕ (ก.พ. ๒๕) ๑๘-๒๑

- Gardiner, Jewel "Administering library service in the elementary school"
Chicago : American Library Association, 1954
- Gibbs, Sally E. "The Library as an Attitude of Mind : The role of the library in the primary school." The School Librarian 33 : 4 (Dec 1985) 309-315.
- Hall, Audrey "The social role of the school librarian." The School Librarians 26 : 4 (December 1978) 522-523
- Nickel, Mildred L. Steps to service : a handbook of procedures for the school library media center. Chicago : ALA, 1975.
- Pidgeon, Colin. "The Appalling State of School Libraries : a tragedy in many acts." The School Librarian 33 : 2 (June 1985) 101-103.
- Rossoff, Martin. The School Library and Educational Change Littleton, Colo : Libraries Unlimited, 1971.
- Saunders, Helen E. The Modern School Library : its administration as a materials center Metuchen, N.J. : The Scarecrow Press, 1968.

ดร. ทศนา หาญพล

หัวหน้าฝ่ายพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด

สำนักหอสมุดกลาง

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การดำเนินงานสารสนเทศด้านสตรีในประเทศไทย

รุ้งทิพย์ ห่อวนิทยาน

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงสตรีในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและเป็นทรัพยากรที่สำคัญ สารสนเทศ (Information) เกี่ยวกับสตรีที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแผน การปฏิบัติการ การติดตามและประเมินผลในการพัฒนากิจกรรมและบทบาทสตรีโดยที่สารสนเทศเกี่ยวกับสตรีอยู่กระจัดกระจายตามที่ต่าง ๆ ได้แก่ สถาบันการศึกษา องค์การของราชการ องค์การพัฒนาเอกชน องค์การระหว่างประเทศ องค์การในชุมชน ตลอดจนปัจเจกชนผู้สนใจ เรื่องดังกล่าว ปัจจุบันองค์การหลายแห่งได้จัดตั้งหน่วยงานย่อยภายในองค์การเพื่อทำหน้าที่รวบรวม, จัดเก็บและเผยแพร่สารสนเทศด้านสตรี เช่น ศูนย์สนเทศสตรี สภาสตรีแห่งชาติฯ ศูนย์เอกสารกลุ่มเพื่อนหญิง ห้องสมุด คณะสังคมฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น หนึ่ง คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี-

มนตรี ได้กำหนดให้มีคณะอนุกรรมการเฉพาะด้านประสานระบบข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อพัฒนาการดำเนินงานด้านสารสนเทศด้านสตรีให้เป็นระบบข่ายงาน (Information Network) เน้นความร่วมมือระหว่าง องค์การที่ทำหน้าที่ด้านนี้ แนวโน้มดังกล่าวเป็นผลคืออย่างยิ่งต่อวงการผู้ใช้และผู้ให้บริการด้านสตรี

โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดำเนินงานภายใต้วัตถุประสงค์สำคัญ ๔ ประการ คือ เพื่อดำเนินการวางพื้นฐานในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีหลักสูตรวิชาสตรีศึกษา เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรและองค์การต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับสตรี และโครงการอาจจะผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับสตรีเองโดยเน้นงานวิจัยเกี่ยวกับสตรีในสังคมไทย เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของสตรีในหมู่นักวิชาการ, ผู้ปฏิบัติงานพัฒนา

และประชาชนทั่วไป และเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสตรีในด้านต่าง ๆ (สารสันสตรี, ๒๕๓๒: ๒) โครงการสตรีและเยาวชนศึกษาฯ ได้จัดกิจกรรมทางวิชาการอย่างต่อเนื่องในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวกับสารนิเทศด้านสตรี คือ การจัดเสวนาทางวิชาการเรื่อง “การดำเนินงานสารนิเทศด้านสตรีในประเทศไทย : อดีต ปัจจุบัน อนาคต” เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๓๒ ณ ห้องประชุมชั้น ๗ อาคารเอนกประสงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาการในการเสวนา คือ รศ. ดร. อมรา พงศาพิชญ์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประธานคณะอนุกรรมการประสานระบบข้อมูลและสารนิเทศ คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ดร. ประสาร มาลากุล ประธานฝ่ายการศึกษา สมาสตรีแห่งชาติ และผู้เขียน ในฐานะกรรมการฝ่ายศูนย์ข้อมูล โครงการสตรีและเยาวชนศึกษาฯ การเสวนาทางวิชาการครั้งนี้ สรุปเนื้อหาสำคัญได้ดังต่อไปนี้

นางสาวรุ่งทิพย์ ห่อวโนทยาน กล่าวนำถึงความหมายและความสัมพันธ์ของ “ข้อมูล” (Data) และ “สารนิเทศ” (Information) ความสัมพันธ์ของสารนิเทศ ได้แก่ การวางแผนการจัดระบบ การดำเนินงานและการ

ประเมินผล ตลอดจนคุณสมบัติที่ดีของสารนิเทศ และแนะนำแหล่งหรือองค์กรที่มีบทบาทรวบรวมจัดเก็บและให้บริการสารนิเทศ องค์กรเหล่านี้มีบทบาทคล้ายกับห้องสมุด แตกต่างกันที่ประเภทและเนื้อหาของสารนิเทศที่จัดเก็บและให้บริการ บุคลากรผู้ดำเนินการ ลักษณะของบริการ และการที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงาน ปัจจุบันองค์กรหรือศูนย์สารนิเทศเหล่านี้ทำงานประสานกันเรียกว่าข่ายงานสารนิเทศ (Information Network) ตัวอย่างของข่ายงานสารนิเทศด้านสตรี ได้แก่ ข่ายงานสารนิเทศด้านสตรีภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก (WINAP : Women's Information Networks in Asia and the Pacific) โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมเอเชียและแปซิฟิก (ESCAP) และโครงการข่ายงานสารนิเทศสตรี โดยศูนย์สนเทศสตรีแห่งชาติฯ หนึ่งองค์กรใหม่ที่จะมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานสารนิเทศด้านสตรีในอนาคต คือ คณะอนุกรรมการประสานระบบข้อมูลและสารนิเทศ คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ

ดร. ประสาร มาลากุล กล่าวแนะนำข่ายงานสารนิเทศด้านสตรีซึ่งดำเนินงานโดยศูนย์สนเทศสตรีแห่งชาติฯ ให้อยู่ละเอียด

เกี่ยวกับลักษณะสารสนเทศที่แลกเปลี่ยนกัน ตลอดจนสิ่งพิมพ์ที่จัดพิมพ์เผยแพร่ วิเคราะห์ ข้อดีของรายงานสารสนเทศนี้ว่า เป็นโครงการที่เกิดขึ้น รวบรวมสารสนเทศไว้มาก และเจ้าหน้าที่กระตือรือร้นในการดำเนินงาน หลังจากนั้นได้นำศูนย์สนเทศสภาสตรีแห่งชาติฯ พร้อมมีเอกสารประกอบมอบแก่ผู้ร่วมเสวนา เล่าประสบการณ์ส่วนตัวที่ใช้บริการศูนย์สนเทศแห่งนี้ พร้อมข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดีของศูนย์สนเทศ ได้แก่ สภาพบริการบริหารงานของสภาสตรีแห่งชาติฯ ซึ่งมีวาระครบ ๒ ปี และสารสนเทศบางประการที่ศูนย์สนเทศควรจัดเก็บเพิ่มเติม

รศ. ดร. อมรา พงศาพิชญ์ ให้ข้อมูลด้านความเป็นมาของการตั้งและดำเนินงานศูนย์สนเทศด้านสตรีในประเทศไทย ซึ่งเริ่มตั้งขึ้นที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปีสตรีสากล พ.ศ. ๒๕๑๘ และต่อมาขอให้สภาสตรีแห่งชาติดำเนินงานต่อในนามของศูนย์สนเทศสภาสตรีแห่งชาติฯ กล่าวถึงสาเหตุที่เข้ามามีบทบาทการดำเนินงานสารสนเทศสตรีในปัจจุบัน เนื่องจากความสนใจและผลงานวิจัยเกี่ยวกับสตรีในประเทศไทยโดยทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค หลังจากนั้นได้รับทุนวิจัยเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาผลงานวิจัยที่รวบรวมได้

สำหรับลักษณะงานที่คณะอนุกรรมการประสานระบบข้อมูลสารสนเทศ (กสส.) นั้น ได้กำหนดลักษณะงานไว้ ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านรวบรวมบรรณานุกรมและบรรณนิทัศน์สิ่งพิมพ์ ระบุชื่อหน่วยงานที่ให้บริการไม่จัดเก็บตัวเล่ม ด้านสถิติเกี่ยวกับสตรีที่สำคัญกำหนดจากตัวบ่งชี้ที่คณะกรรมการพัฒนาสตรีแห่งชาติของรัฐบาลชุดที่แล้วศึกษาไว้ และรวบรวมโครงการพัฒนาเกี่ยวกับสตรีซึ่งเดิมกรมการพัฒนาชุมชนได้พัฒนาฐานข้อมูลเบื้องต้นไว้แล้ว โครงการงานเหล่านี้อยู่ระหว่างขออนุมัติเงินทุนจากรัฐบาลแคนาดา คณะอนุกรรมการได้วางแผนงานใช้คอมพิวเตอร์ในการดำเนินงาน ข้อมูลและสารสนเทศ คือ นำโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป MINI-MICRO CDS/ISIS ดำเนินการด้านบรรณานุกรมและบรรณนิทัศน์สิ่งพิมพ์ พัฒนาระบบงานที่ใช้ในการจัดเก็บสถิติโดยใช้โปรแกรม dBase III หรืออื่น ๆ ที่เหมาะสม สำหรับฐานข้อมูลโครงการพัฒนาเกี่ยวกับสตรีนี้จะพิจารณาโปรแกรมเดิมที่ใช้อยู่ (รุ่งทิพย์ ท่อวโนทยาน , ๒๕๓๒ ๑-๒)

ในการเสวนาทางวิชาการครั้งนี้กล่าวถึงหน่วยงานที่ดำเนินงานสารสนเทศด้านสตรี ๒ แห่ง คือ ศูนย์สนเทศสตรี สภาสตรีแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการเฉพาะด้านประสานระบบ

ข้อมูลและสารสนเทศ (กสส.) ผู้เขียนขอเสนอข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานดังกล่าวเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านดังต่อไปนี้

๑. ศูนย์สนเทศสตรี สภาสตรีแห่งชาติ
ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ คณะรัฐมนตรีอนุมัติ

ตามความเห็นของคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ และระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ให้สภาสตรีแห่งชาติรับดำเนินงานด้านพัฒนา กิจกรรมและบทบาทสตรีและศูนย์ข้อมูลสตรีต่อไป ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อศูนย์ข้อมูลสตรีเป็นศูนย์สนเทศสตรีฯ และเริ่มให้บริการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ จนถึงปัจจุบัน

ผลงานที่ผ่านมาของศูนย์สนเทศสตรีฯ นอกจากรวบรวมและให้บริการสารนิเทศด้านสตรีทั้งแก่หน่วยงานราชการ และภาคเอกชน นักวิจัย อาสาสมัครผู้ปฏิบัติงานพัฒนาสตรี นักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป ได้จัดทำบรรณานุกรมเรื่อง “สตรีไทย : บรรณานุกรมและแหล่งสนเทศ” เผยแพร่ไปยังห้องสมุดและหน่วยงานที่ปฏิบัติงานด้านพัฒนาสตรี เป็นประโยชน์ด้านการค้นคว้าข้อมูล และรวบรวมสถิติตัวเลขเกี่ยวกับสตรี (Facts and figures on Thai Women) (โครงการพัฒนาศูนย์สนเทศสตรี, มปป. : ๓)

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ผู้แทนศูนย์สนเทศสตรีฯ ได้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำ

ธีโซรัสสตรีในการพัฒนา (Thesaurus on Women in development) ครั้งที่ ๑ ได้รับแบ่ง คำศัพท์ ใน บาง สาขาวิชา มา ดำเนินการทดสอบในประเทศไทย โดยได้รับความร่วมมือจากนักเอกสารสนเทศ และบรรณารักษ์จากห้องสมุดองค์กรระหว่างประเทศ กลุ่มบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและห้องสมุดเฉพาะ ร่วมทดสอบและประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งผู้แทนศูนย์สนเทศสตรีฯ ได้นำผลเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ ๒ ในเดือนธันวาคม ๒๕๓๐ (อัมพร ทิชะระ, ๒๕๓๑ : ๓-๖)

ผลต่อเนื่องจากการดำเนินการทดสอบธีโซรัสสตรี ในการพัฒนาศูนย์สนเทศสตรี สภาสตรีแห่งชาติฯ ร่วมกับโครงการสตรีศึกษา สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดการ สัมมนา เพื่อ จัดตั้ง ข่ายงาน สาร นิเทศเกี่ยวกับสตรีชน เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความร่วมมือประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลสตรีของแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ร่วมกัน อย่าง มี ระบบ และมี ประสิทธิภาพ ซึ่งถือเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งต่อการพัฒนางิจกรรมและบทบาทสตรี ซึ่งเกี่ยวข้อง ไป ถึง การ พัฒนา ประเทศ โดย ส่วน รวม (สมชาย รัตนสกุล, ๒๕๓๑ : ๒๒)

อันเป็นศูนย์สนเทศสตรี สภาสตรีแห่งชาติฯ
 เห็นความจำเป็นต้องปรับปรุงงานจึงเสนอ
 โครงการพัฒนาศูนย์ฯ ขึ้นเพื่อให้มีมาตรฐาน
 สามารถจัดเก็บและให้บริการ ประสานระบบ
 ข้อมูลสตรีอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับ
 ภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยเน้น
 ระดับภูมิภาคอาเซียนเป็นอันดับแรก (โครงการ
 พัฒนาศูนย์สนเทศสตรี ๑, มปป. : ๔)

๒. คณะอนุกรรมการเฉพาะด้าน
 ประสานระบบข้อมูลและสารสนเทศ คณะ
 กรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ
 (กสส.)

กสส. ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๓๒
 ตาม ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการ
 ส่งเสริม และ ประสานงาน สตรี แห่งชาติ พ.ศ.
 ๒๕๓๒ มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอนโยบายและแผนหลักเกี่ยว
 กับการส่งเสริมกิจกรรม บทบาทและสถานภาพ
 ของสตรีต่อคณะรัฐมนตรี

(๒) พิจารณากำหนดแนวทางปฏิบัติ
 ตามนโยบายและแผนหลักซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็น
 ชอบแล้ว โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการ
 เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนประสาน
 งาน ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตาม
 นโยบายและแผนหลักดังกล่าว

(๓) สนับสนุนและช่วยเหลือกิจกรรม
 ของส่วนราชการ องค์การของรัฐ รัฐวิสาหกิจ
 และหน่วยงานของเอกชน เกี่ยวกับการแก้
 ปัญหาของสตรี

(๔) เสนอความเห็นและข้อสังเกตต่อ
 นายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับการให้มีกฎหมาย หรือ
 แก้ไขปรับปรุงกฎหมายในการส่งเสริมกิจกรรม
 บทบาทและสถานภาพของสตรี

(๕) เสนอรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับ
 สตรี ของ ประเทศ ต่อ คณะ รัฐมนตรี อย่างน้อย
 ปีละครั้ง

(๖) พิจารณาเรื่องอื่นใดเกี่ยวกับสตรี
 ตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ตามระเบียบดังกล่าวกำหนดให้ กสส.
 แต่งตั้งคณะอนุกรรมการชุดต่างๆ เพื่อพิจารณา
 หรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ กสส.
 มอบหมาย ได้แก่ คณะอนุกรรมการสุขภาพ
 อนามัยและสิ่งแวดล้อม คณะอนุกรรมการการ
 ศึกษาอาชีพและวัฒนธรรม คณะอนุกรรมการ
 มีส่วนร่วมในทางสังคมและการเมือง คณะ
 อนุกรรมการ กฎหมาย และ ระเบียบ ข้อบังคับ
 คณะ อนุ กรรมการ สัมพันธ์ ระหว่าง ประเทศ
 คณะ อนุ กรรมการ ประสาน การ ปฏิบัติการ แก้
 ปัญหาบริการทางเพศ คณะอนุกรรมการจัด
 ทำแผนหลักงานสตรี และคณะอนุกรรมการ
 เฉพาะด้านประสานระบบข้อมูลและสารสนเทศ

คณะกรรมการ เฉพาะด้าน ประสานระบบข้อมูลและสารสนเทศ นับว่ามีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อการดำเนินงานสารนิเทศด้านสตรีอย่างยิ่ง ตามอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้ ดังต่อไปนี้

(๑) ศึกษาแหล่งและระบบการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสตรีทั้งภายในและระหว่างประเทศที่จะเป็นข่า่งานข้อมูลในระยะยาว

(๒) ประสานงานกับคณะกรรมการต่าง ๆ ใน กสส. เพื่อกำหนดระบบข้อมูลที่จะสนองการใช้ประโยชน์ของ กสส. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) ประสานงานกับแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติงานในการจัดเก็บข้อมูลให้เสริมและประสานกันเข้าเป็นข่ายและไม่ให้มีการซ้ำซ้อนสิ้นเปลือง

(๔) หน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมายจาก กสส.

ข้อมูลที่นำมาเสนอเป็นเพียงข้อมูลโดยสังเขป ซึ่งผู้เขียนหวังว่าคงจะสื่อข่าวเกี่ยวกับการดำเนินงาน และการพัฒนางาน สารนิเทศด้านสตรีในประเทศไทยบ้างไม่มากก็น้อย เพื่อประโยชน์ ทั้งด้าน ผู้ใช้บริการ และผู้ให้บริการ สารนิเทศด้านสตรีที่จะร่วมกันพัฒนางานด้านนี้ต่อไป

บรรณานุกรม

“โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา : ความเป็นมาและวัตถุประสงค์” สาส์นสตรี ๑ (มิถุนายน ๒๕๓๒) ๑-๒

รุ่งทิพย์ ห่อวโนทยาน. สรุปการเสวนาโครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง “การดำเนินงานสารนิเทศด้านสตรีในประเทศไทย : อดีต ปัจจุบัน อนาคต” (ธันวาคม ๒๕๓๒) (พิมพ์คิด)

สตรีแห่งชาติ, สภา. ศูนย์สนเทศสตรี. “โครงการพัฒนาศูนย์สนเทศสตรี สภาสตรีแห่งชาติ ในพระบรมราชินูปถัมภ์” (อค์สำเนา)

สมชาย รัตนสกุล. “ศูนย์สนเทศสตรีและห้องสมุดสภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์” วารสารห้องสมุด ๓๒ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๑) ๑๙-๒๒.

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานปลัด. “คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ”

มปท. (๒๕๓๓)

อัมพร ทีชะระ. “วิธีใช้วัสดุสตรีในการพัฒนา” (อัครสำเนา) (เอกสารแจกในการสัมมนา
รายงานสารนิเทศเกี่ยวกับสตรีของศูนย์สนเทศสตรีสภาสตรีแห่งชาติ ที่ห้องประชุม
บ้านพระกรรณานิवासน์ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑)

รุ้งทิพย์ ท่อโนทยาน

บรรณารักษ์งานเผยแพร่วิชาการ

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

และ

กรรมการฝ่ายศูนย์ข้อมูล

โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สมาคมการอ่านนานาชาติ

ดร. ศิริพร ลิ้มตระกูล

สมาคมการอ่านนานาชาติ หรือ IRA (International Reading Association) เป็นสมาคมวิชาชีพระดับโลกที่ไม่จำกัด ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกผู้สนใจการอ่านทุกระดับทุกภาษา จาก ๘๐ ประเทศ และมีสมาชิกในปัจจุบันเกินกว่า ๗๓,๐๐๐ คน สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

จุดประสงค์ของสมาคมการอ่านนานาชาติ

๑. ปรับปรุงคุณภาพของการสอนอ่านในทุกระดับ โดยการศึกษาถึงขอบเขตการอ่านและเทคนิคการสอนอ่าน
๒. ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านถาวร และให้ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการอ่านที่จะมีอิทธิพลต่อชีวิตของตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่
๓. ส่งเสริมและสนับสนุนการรู้หนังสือทั่วทุกมุมโลก

สมาคมการอ่านนานาชาติ ได้ผลิตหนังสือและวารสารที่มีคุณค่ายิ่งหลายฉบับ คือ

The Reading Teacher สำหรับระดับประถมศึกษา

Journal of Reading สำหรับระดับมัธยมศึกษา

Reading Research Quarterly เป็นวารสารวิจัย

Reading Today เป็นหนังสือพิมพ์สำหรับสมาชิก

นอกจากนี้ยังมีตำราเรียน เทคนิคการอ่าน การรู้หนังสือมากมาย สมาคมการอ่านนานาชาติจะจัดกิจกรรมการอ่านมากมายรวมทั้งการประชุมประจำปี ภายในสหรัฐอเมริกา และจัดประชุม World Congress ทุก ๒ ปี ภายนอกสหรัฐอเมริกา

ประธานของสมาคมการอ่านนานาชาติ และคณะกรรมการบริหารจะเป็นผู้แต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งประธานของคณะกรรมการพัฒนาการอ่านระหว่างชาติรวมทั้งกรรมการที่

เป็นสมาชิกในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น ภูมิภาคยุโรป
แอฟริกา เอเชีย เป็นต้น

ปัจจุบัน คณะกรรมการพัฒนาการอ่าน
ในเอเชีย หรือ IDAC (International

Development in Asia Committee) ประจำปี
๑๙๘๙-๑๙๙๐ ประกอบด้วยคณะกรรมการ
บริหารดังต่อไปนี้

Assoc. Prof. Dr. Siriporn Limtrakarn, Thailand	Chair
Dr. Manit Boonprasert, Thailand	Committee
Mrs. Helen Howe-Clendenin, West Pacific	„
Mrs. Neelan Hussain, Pakistan	„
Ms. Maureen Khoo, Singapore	„
Dr. Young-Ja Lee, Korea	„
Dr. Ng Seok Moi, New Zealand	„
Dr. Dorothy Nook, FSM	„
Dr. K.G. Rastogi, India	„
Dr. Victoria M. Rey, Philippines	„
Mr. Takahiko Sakamoto, Japan	„
Dr. Yat-Shing Cheung, Hong Kong	„

คณะกรรมการจากประเทศต่าง ๆ ใน
เอเชียที่เป็นสมาชิก IDAC นั้นส่วนมากจะเป็น
อดีตนายกสมาคมการอ่านประจำชาติ หรือ
นายกสมาคมการอ่านประจำชาติคนปัจจุบัน
หน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาการอ่านใน
เอเชีย

๑. เสนอโครงการต่าง ๆ ไปยังสมาคม
การอ่านนานาชาติ เพื่อพัฒนาการอ่านใน

ภูมิภาคเอเชีย ส่งเสริมการร่วมมือกัน
ระหว่างสมาคมการอ่านประจำชาติต่าง ๆ ใน
เอเชีย ซึ่งเป็นเครือข่ายของสมาคมการอ่าน
นานาชาติ

๒. จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อความร่วมมือ
กันในระดับนานาชาติของประเทศต่าง ๆ ใน
เอเชีย

๓. หาสมาชิกให้สมาคมการอ่านนานาชาติและสมาคมเครือข่ายทั้งหลายในภูมิภาคเอเชีย

๔. ประสานงานกับคณะกรรมการอื่นๆ ในสมาคมการอ่านนานาชาติ

กิจกรรมของคณะกรรมการพัฒนาการอ่านในเอเชียภายใต้การนำของประธาน IDAC ชาตินานาชาติในอดีต เช่น เกาหลี ญี่ปุ่นฮ่องกงมีมากมายและได้ผลในการส่งเสริมการอ่านและการรู้หนังสือของคนเอเชีย

ในปี ๑๙๘๗ ประธาน IDAC ประจำปี ๑๙๘๗-๘๘ ได้คิดริเริ่มจัดพิมพ์หนังสือของคณะกรรมการนี้ คือ "Asian Literacy and Reading Bulletin" โดยออก ๒ ฉบับต่อปี เพื่อเผยแพร่กิจกรรมของคณะกรรมการเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร บทความ ความรู้ใหม่ๆ ในอันที่จะพัฒนาการอ่านในเอเชียในระหว่างนักการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่าน ครูอาจารย์ในสาขาวิชานี้

ประธานของ IDAC และคณะกรรมการพัฒนาการอ่านในเอเชียประจำปี ๑๙๘๙-๑๙๙๐ ได้จัดกิจกรรม คือ IDAC Seminar ระหว่าง ๒๒-๒๓ มีนาคม ๒๕๓๓ ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร ในหัวข้อ "Reading Development in Asia" พร้อมทั้งประชุม

คณะกรรมการ IDAC ด้วย เพื่อจัดทำโครงการร่วม ด้านวิจัยการอ่านในเอเชีย ซึ่งประสบผลสำเร็จ และได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายด้วยดี โดยเฉพาะจากกระทรวงศึกษาธิการ Unesco และกรมการศึกษานอกโรงเรียน

การสัมมนา IDAC จัดโดยได้รับการสนับสนุนจากสมาคมการอ่านนานาชาติโดยมีจุดประสงค์ดังต่อไปนี้

๑. ช่วยสมาคมการอ่านนานาชาติ ในด้านช่วยเหลือสมาชิกของ IRA ในเอเชียให้มีบทบาทมากขึ้นในกิจกรรมของ IRA ทุกๆด้าน

๒. ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกของ IDAC และผู้เข้าร่วมประชุม

๓. จัดประชุมคณะกรรมการ IDAC ในการทำงานตามหน้าที่ และหาทางจัดทำโครงการวิจัยร่วมกันเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของคนเอเชีย

๔. ใช้การอ่านเป็น "เครื่องมือ" สำหรับพัฒนาบุคลากร

สมาคมการอ่านแห่งประเทศไทย เป็นสมาคมการอ่านระดับชาติที่เป็นเครือข่ายของสมาคมการอ่านนานาชาติ โดยมีกฎข้อบังคับของสมาคมคล้ายกับสมาคมการอ่านนานาชาติ

และมีจุดประสงค์พัฒนาการอ่าน และส่งเสริม
นิสัยการอ่านในประเทศไทย

ในปีแห่งการรู้หนังสือสากล (International Literacy Year) นี้ คณะกรรมการ
การพัฒนาการอ่านในเอเชีย มีบทบาทสำคัญ
ในการจัดกิจกรรมการอ่าน คือ จัดสัมมนา
IDAC และประชุมคณะกรรมการของ IDAC
เพื่อวางแผนร่วมกันในการจัดทำโครงการวิจัย
ร่วม "Research Project in Asia : Data

Bank" นอกจากนั้น ประธานของ IDAC
ได้รับเชิญให้เป็น featured speaker คนหนึ่ง
ใน International Literacy Strand ในที่
ประชุมประจำปีของสมาคมการอ่านนานาชาติ
เมือง Atlanta ประเทศสหรัฐอเมริกา ใน
เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๓ ซึ่งคาดว่าจะได้นำ
ประโยชน์และความรู้ใหม่ๆ ที่ได้รับมาใช้ใน
ประเทศไทยต่อไป

รศ.ดร. ศิริพร ลิ้มตระกูล

ประธาน

คณะกรรมการพัฒนาการอ่านในเอเชีย

ครอบครัวและสถาบันการศึกษา จะช่วยให้เด็กรักการอ่านหนังสือได้อย่างไร

มัทกานต์ โอพารัตน์มณี

ชาติใดมีพลเมืองที่รู้หนังสือ ชาตินั้นย่อมมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การรู้หนังสือเป็นประโยชน์นานัปการทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติเพราะหนังสือเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาตนเองและพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพ

หากมองจุดเริ่มของการรู้หนังสือ สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมเด็กให้อยากไปโรงเรียนและรักการอ่านหนังสือ สังเกตได้จาก ครอบครัวใดที่มีผู้รู้หนังสือแตกฉาน ย่อมหาโอกาสส่งเสริมพัฒนาให้คนในครอบครัวมีความก้าวหน้าในการศึกษาเช่นกัน และในทางตรงกันข้าม ครอบครัวที่ไม่รู้หนังสือ เช่น ครอบครัวยากไร้ที่ขาดโอกาสศึกษา ครอบครัวคนต่างด้าวที่มุ่งทำมาหากินเป็นต้น ครอบครัวเหล่านี้ย่อมไม่ใส่ใจต่อการ

รู้หนังสือของบุตรหลานมากไปกว่าภาวะทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลต่อมาคือความด้อยโอกาสและเสียเปรียบในการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในครอบครัว และบางรายก็ตกเป็นเครื่องมือของผู้อื่นได้ง่าย

ครอบครัวสามารถส่งเสริมเด็กในการสร้างลักษณะนิสัยรักการอ่านหนังสือ ได้ตลอดเวลา ทั้งก่อนที่เด็กจะเข้าศึกษาในโรงเรียนหรือเมื่อเด็กเข้าโรงเรียนแล้ว และพ่อแม่ไม่ควรจำกัดประเภทหนังสือ แม้ว่าเด็กจะชอบดูหรืออ่านหนังสือนิทาน การ์ตูน นิยาย บทเพลงมากกว่าการอ่านหนังสือในชั้นเรียนก็ตาม เพราะการอ่านหนังสือทำให้เด็กรู้จักคิด จินตนาการ แยกแยะ เปรียบเทียบ วิเคราะห์และสรุปได้ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเขาวินิจฉัยเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลต่อเนื่องให้เด็ก

รักการอ่านหนังสือทุกประเภท แม้แต่หนังสือเรียนในภายหลัง

ดังนั้น สถาบันครอบครัวซึ่งเปรียบเสมือนครูท่านแรกที่จะสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กรักการอ่านหนังสือและให้มีนิสัยหมั่นศึกษาค้นคว้า จึงควรให้ความสนใจในบุคลิกลักษณะของ ตนว่าเขาสนใจสิ่งใด ควรจัดหนังสือเสริมการศึกษาหรือหนังสือบันเทิงตามความต้องการของ ระดับอายุเด็ก ให้เด็กได้ดู อ่าน และสัมผัส เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในภายหน้าต่อไป

สถาบันการศึกษา เป็นสถาบันที่เสริมสร้างให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นทางกร และสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการอบรมบ่มนิสัยให้เยาวชนรักการอ่านหนังสือได้ดีที่สุด เพราะสถาบันการศึกษาสามารถจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของโรงเรียน ชั้นเรียน ให้เป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ตามต้องการ โดยเฉพาะครูสอนภาษาไทย ควรจัดครูที่เข้าใจลักษณะธรรมชาติและจิตวิทยาเด็กในวัยต่าง ๆ รู้จักใช้หลักการเสริมสร้างให้เหมาะสมกับวัยของเด็กเช่น รู้ว่าเด็กชั้น ป. ๑-ป. ๒ ชอบหนังสือนิทานประเภทสัตว์ต่าง ๆ เทวดา นางฟ้า และเด็กวัยนี้ชอบการแสดงออกที่เป็นการให้ความรัก การโอบกอด คำชมเชย ขนมน เป็นต้น ครูก็ควรใช้จิตวิทยาในการสอนภาษา

ไทยที่สามารถช่วยให้เด็กรักการอ่านได้ด้วยการสนับสนุนหรือแม้เด็กที่ไม่รักการอ่านหนังสือครูก็สามารถปรับพฤติกรรมของเด็กได้ด้วยการเสริมสร้างเช่นกันซึ่งอาจจะเป็นการเสริมสร้างทางสังคม (คำชมเชย การโอบกอด การยอมรับ การให้ความสนใจ) หรือการเสริมสร้างที่เป็นสิ่งของ (ขนม ตุ๊กตา บัตร จาว ฯลฯ) ซึ่งจะใช้อย่างไรก็ควรดูความต้องการของเด็กเป็นสำคัญ

สำหรับเด็กบางคนที่มีพัฒนาการอ่านหนังสือได้ช้ากว่าปกติ ครูต้องสำรวจว่าเด็กมีปัญหาเหล่านี้หรือไม่ ได้แก่ เด็กมีปัญหาทางสรีระ เช่น หูตึง ตาสั้น เพดานโหว่ หรือมีปัญหาเกี่ยวกับสภาพจิตใจที่ขาดความอบอุ่นในครอบครัว หรือปัญหาจากเพื่อน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญยิ่งต่อเด็กควรเข้าใจจิตวิทยาเด็ก และให้ความสนใจสังเกตเด็กในชั้นของตน เพื่อจะได้ส่งเสริมให้ถูกทาง

นอกจากนี้ ห้องสมุดโรงเรียนก็มีส่วนสำคัญเช่นกันในการพัฒนาการอ่านของเด็กเนื่องจากหนังสือเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ถูกต้องที่สุดในบรรดาสื่ออื่น ๆ เช่น เทป วีดีโอ สไลด์ เป็นต้น โรงเรียนจึงควรจัดงบประมาณเพื่อซื้อหนังสือไว้หลาย ๆ ประเภท และมีตัวขนาดต่าง ๆ กัน เพราะเด็กบางคนอาจมีปัญหาทางสายตา หรือ

บางคนชอบเข้ามาห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือ
 บันทึบบ้างมากกว่าต้องการสาระ ดังนั้น ห้องสมุด
 จึงควรมีทั้งหนังสือบันเทิง หนังสือที่เป็นสาระ
 หนังสือทศลองชาวนัน หนังสือที่มีภาพประกอบ
 เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเด็กจะได้เลือกอ่านตามใจ
 ชอบ และถ้าเป็นไปได้โรงเรียนควรจัดห้อง
 สมุดเคลื่อนที่ไปตามมุมต่าง ๆ ของโรงเรียน
 หรือห้องสมุดใต้ต้นไม้ เพื่อสร้างความสนใจของ
 เด็กอีกรูปแบบหนึ่ง

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาวิจัยของ
 หน่วยงานศึกษานิเทศก์ สำนักงานประถมศึกษา
 จังหวัดตราด ในปี ๒๕๓๑ เรื่องสภาพปัญหา
 การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา
 และกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา พบปัญหาเกี่ยว
 กับเอกสารเช่นวารสาร วัสดุอุปกรณ์ โต๊ะ
 เก้าอี้ ภายในห้องสมุดมีจำนวนไม่เพียงพอ

รวมทั้งสถานที่ไม่เป็นสัดส่วนโดยเฉพาะ และ
 ไม่มีงบประมาณจัดซื้อหนังสือใหม่ ดังนั้นจึง
 เป็นปัญหาของหน่วยที่รับผิดชอบต้องแก้ไขให้
 ห้องสมุดโรงเรียน ประถมศึกษาให้มีประสิทธิ-
 ภาพมากกว่าที่เป็นอยู่

ด้วยสาระต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จึง
 เป็นเรื่องที่มีใช้พื้นที่เกินความเป็นจริงในการส่ง
 เสริมให้เกิดรักการอ่านในปีสากลแห่งการรู้
 หนังสือนี้ ถ้าหากว่าสถาบันครอบครัวจะได้
 ช่วย ขณะเดียวกัน สถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่
 จะต้องรับผิดชอบให้เด็กอ่านออกเขียนได้ และ
 คิดเป็นอยู่แล้ว การส่งเสริมกันแบบ Two
 Way Communication คือช่วยกันทั้งสองทาง
 จะทำให้ท่านได้เห็นเด็กไทยรักการอ่านหนังสือ
 มากขึ้นอย่างแน่นอน

มัทกานต์ โอพารัตน์มณี

นักวิชาการศึกษา

กองบริการการศึกษา

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

บรรณานุกรมเลือกสรร เรื่อง การรู้หนังสือ (Selected Bibliography on Literacy)

เพลินจันทร์ เอกวานิช

- Administration of Literacy Programmes. Bangkok : Unesco, 1982.
- Callaway, Lois, and Cartwright, Cecil J. Tribal literacy. Bangkok : USOM, 1966.
- Cooms, Philip H. Non-formal education for rural development : the promotion of learning opportunity in children and youth. Bangkok ; UNICEF, 1973.
- Curle, Adam. World campaign for universal literacy : comment and proposal. : Harvard University, 1964.
- Danziger, Sanford, and others. The Bangkok consultation report of a Conference on Adult Literacy Education and Family Life Planning. Bangkok : World Education, Inc., 1971.
- Documents on Adult education and literacy : a bibliography of selected documents, Bangkok : Unesco, 1971.
- Eaton, J.K., and Kapur, R.K. Planning functional literacy in Asia a handbook of suggestions. : Asian Institute of Education Planning and Administration, 1968.
- The elimination of illiteracy—a study of the experience of the People's Republic of China. Bangkok : Unesco, 1983.
- The elimination of illiteracy and the use of complementary education in the Socialist Republic of : / Viet Nam. Bangkok : Unesco, 1979.
- Evaluation report on Program for National Literacy Campaign 1985. Bangkok : Ministry of Education, 1986.
- Facts and figures about adult literacy work in Thailand. Bangkok ; Ministry of Education, 1966.
- Field operational seminar in functional literacy linked with population education and family planning, synthesis of the final report. Bangkok : Unesco. 1973
- Financial conditions and budgeting for functional literacy. Bangkok : Office of the Prime Minister, 1976.
- Functional literacy for the adult. Bangkok : Office of the Prime Minister, 1977.
- Hill, Jacequetta. Uses of literacy and new modes of thinking ; the initial state of affairs in a Lahu highland village of northern Thailand. : University of Illinois at Urbana Champaign, 1984.

- The Illiterate population of Thailand, 1947—1980, Bangkok : Office of the Prime Minister, 1977.
- Incidence of literacy in a country : Thailand, 1960. Bangkok : Unesco, 1962.
- Lauback, Frank C. Report on the conducting of a literacy campaign and the department of education in Thailand, Bangkok : ECAFE, 1949.
- Legal literacy. Proceedings of Second Meeting of ASEAN Women's Programmes, 1983. Bangkok : The National Council of Women of Thailand, 1983.
- Literacy and adult education in the Asian region. Bangkok : Unesco, 1971.
- Literacy 1969—1971 : progress achieved in literacy throughout the world. Paris : Unesco, 1972.
- Literacy situation in Asia and the Pacific, regional overview. Bangkok : Unesco, 1985.
- Nopadol Wathanakom. Relationships between communication factors and literacy achievement : a case study of the national literacy campaign project in Amphoe Ban Phaew, Samut Sakhon Province. Master's Thesis, Chulalongkorn University, 1986.
- Monitoring of literacy programmes. Bangkok : Unesco, 1982.
- Phillips, H.M. Literacy and development. Bangkok : Unesco, 1970.
- Planning of literacy programmes. Bangkok : Unesco, 1982.
- Power, Hilton. Work oriented literacy proposal 1967—71 Thailand. Bangkok : Unesco, 1987.
- Provisional guide for the evaluation of experimental literacy projects. Bangkok : Unesco, 1966.
- A Report on illiteracy in Thailand. Bangkok : Office of the Prime Minister, 1974.
- Report on the management of functional literacy, B.E. 2518. Bangkok : Office of the Prime Minister, 1975.
- Research and training in literacy in Asia and Oceania : report of a regional panel of experts, 1978. Bangkok : Unesco, 1979.
- Singapore report on legal literacy and legal aid. Proceedings of Second Meeting of ASEAN Women's Programmes, 1983. Bangkok : the National Council of Women of Thailand, 1983.
- Sombat Suwanpitak. Volunteers of national literacy campaign project : a case study and analysis of the Thai experience. Bangkok : Ministry of Education, 1987.
- Study visit and seminar : work-oriented adult literacy pilot project in Iran. Bangkok : Unesco, 1970.

- Suchin Petcharak. Illiteracies in the northern region. Lampang : Northern Non-formal Education Center, 1984.
- Summary of information received concerning the celebration of International Literacy Day in 1980 and 1981. Paris : Unesco, 1982.
- Summary of the studies of adult functional literacy education in 1975. Bangkok : Office of the Prime Minister, 1975.
- Sunthorn Sunanchai. Thailand's functional literacy program : a case study of activities in educational region 8. Bangkok : Ministry of Education, 1979.
- Thailand functional literacy and family life planning. Bangkok : Ministry of Education, 1971.
- Thailand's experiences in the promotion of literacy. Bangkok : Ministry of Education, 1987.
- Thomson, Florence S., and Wolcott, Roger A. Breaking the illiteracy barrier through radio : a research paper, 1960. (Mimeographed)
- Towards a regional strategy for eradicating illiteracy in the Asia and Pacific region. Bangkok : Unesco, 1984.
- Virachai Meechokthama. Functional literacy education. Bangkok : Aksornbandit, 1977.

